

EGY IRREDENTA EMLÉKHELY METAMORFÓZISAI

**Monor város Országzászlós Trianoni Emlékművének
története és a monoriak érzelmi attitűdje az emlékművel
kapcsolatban**

Jelige: „Országzászló”

Tartalomjegyzék

Előszó	3
Bevezetés.....	6
1 Kutatásmódszertan, hipotézis, források, szakirodalmi áttekintés.....	14
2 Monor városa: „Alföld porában, kisváros zajában”	29
3 A monori Országzászlós Trianoni Emlékmű létrejöttének előzményei	33
3.1 A trianoni békediktátum.....	33
3.2 Az Emlékmű felállításának országos előzményei	35
3.3 Monor és a revizionizmus, irredentizmus	37
3.3.1 Az Emlékmű felállításának helyi előzményei	38
4 Az Országzászlós Trianoni Emlékmű 1935. évi felavatás ünnepélye	43
5 Az Emlékmű története a „fordulat évei” (1948-1949) időszakáig.....	47
6 Az országzászló árboc és rajta: az esküre emelt kéz története napjainkig	54
7 Az Emlékmű története a rendszerváltás (1989-1990) időszakáig	59
8 Az Emlékmű története napjainkig.....	69
9 Az empirikus kutatás	81
9.1 A kutatási eredmények	84
9.2 A hipotézis alátámasztása, következtetések, javaslatok	98
10 Összegzés	101
Zárszó	107

Előszó

Monor Város honlapján olvasható a következő két rövid, de mégis sokat sejtető információ: „Az 1930-as években ezen a településen is felerősödött a nacionalizmus és a trianoni békediktátum miatt elvesztett területek miatti elkeseredés. Mozgalom indult egy „Trianoni emlékmű” felállítására.”¹ „A vasútállomás melletti Gera kertben áll a trianoni emlékmű – id. Kampfl József monori kőfaragó alkotása –, amelyet 1935-ben emeltek közadakozásból.”² Az előbbi idézetek hárommondatnyi ismertetője, valamint az, hogy senki nem tudott mélyebb feldolgozást tartalmazó publikáció megjelenéséről, adta meg számomra a kezdő indítást, hogy elkezdjem a kutatást Monor város Országzászlós Trianoni Emlékművének³ (a továbbiakban még: Trianoni Emlékmű, Emlékmű) történetével kapcsolatban. Elsőként egy szemeszterdolgozat formájában láttak napvilágot az induló kutatás információi, érdekességei.⁴ Már akkor olthatatlan szomjat éreztem az Emlékmű története iránt. Majd e téma, saját választott szakdolgozati témaként való konzulensi jóváhagyásával, az egyik reményteli álmom valósult meg.

A téma felelősségteljes szépsége már a szemeszterdolgozat készítésekor kiviláglott, de igazán csak a TDK-dolgozati (a továbbiakban még: dolgozat) kutatómunka során vált megélt valósággá. Önmagamnak is el kellett fogadni, hogy az 1935-ös avatású emlékmű történetét gyakorlatilag lehetetlen feldolgozni teljes mélységében. Ahogy bukkantak elő a múltból az érdekesebbnél érdekesebb információk, úgy lett egyre és egyre nyilvánvalóbb, hogy a témám kutatását csupán abbahagyni lehet egy bizonyos ponton, de befejezni nem. Az Emlékmű története mellett, arra alapozva – és azzal szoros összefüggésben – párhuzamosan egy empirikus kutatást is lefolytattam. E kétirányú kutatás komplexebbé tette a dolgozatomat –közben

¹Monor Város honlapja. URL:

http://www.monor.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=9:toertenelem&catid=2:varosunkrol&Itemid=25 [letöltés ideje: 2012.03.16.]

²Monor Város honlapja. URL:

http://www.monor.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=11%3AAlatnivalok&catid=2%3Avarosunkrol&Itemid=25 [letöltés ideje: 2012.03.16.]

³ Az emlékmű megnevezését illetően az Egyetértés c. monori periodika, 1935. november 3-i lapszámában megjelent: *Lezajlott a hadirokkant zászlószentelés, valamint az Országzászlós Trianoni Emlékmű felavatás ünnepélye Monoron* című tudósítását vettem alapul.

Lezajlott a hadirokkant zászlószentelés, valamint az Országzászlós Trianon Emlékmű felavatás ünnepélye Monoron = *Egyetértés*, 1935.11.03., IV. évf., 44. sz., p. 1.

⁴ A szemeszter dolgozat címe: *Monor város Országzászlós Trianoni Emlékművének története*, ami a 3. szemeszter egyik tantárgya: Magyarország műemlékei (VBSZV125L) tantárgyi követelmény dolgozataként került megírásra, majd 2010.11.13-án leadásra. A tantárgy oktatója Bánhidy Vajk volt.

új lehetséges kutatási területek is előkerültek – így hasonlóképpen a szemeszterdolgozatom előszavához: újra a kutatómunka folytatását tudom ígérni mind önmagamnak és a dolgozatom eredményei iránt érdeklőknek úgyszintén. A fentiek miatt Monor város Országzászlós Trianoni Emlékmű történetét nem tudtam teljessé tenni (a dolgozat kereteit talán szét is feszítette volna), ennek ellenére a kutatómunkát azzal a reménnyel zártam le, hogy a legfontosabb eseményeket – amikor az Emlékművel és/vagy a környezetével történt valami lényeges – valószínűleg sikerült felkutatnom, nemkülönben az empirikus kutatásom hipotézisei is bizonyítást nyertek.

A kutatómunkámban önmagam kevés lettem volna: sokan támogatták a munkámat. A szívem szerint mindenkiről név szerint szólnék, hiszen annyi önzetlen segítséget kaptam, hogy erre csak a legmélyebb hálával tudok visszaemlékezni. Aki olvassa e sorokat, úgyis tudni fogja, hogy Őt is benne tudom a segítők táborában. Mégis, hadd fejezzem ki külön köszönetemet a következő személyeknek:

- a konzulensemnek, ha az andragógia szakon nem fogadja be – az alapvetően a történelemtudomány területéhez tartozó – témámat, akkor e dolgozat megvalósulatlan álmom maradt volna. Segítőkész biztatása végig erőt adott.
- Bernula B. Péternek, akinek a helytörténeti műveltsége mély tiszteletet ébresztett bennem.
- Kampfl Józsefnek és Kampfl Jánosnak, akiknek édesapjuk: id. Kampfl József⁵ (Az Emlékmű alkotója) iránti szeretetük rám megrendítő erővel hatott.
- Kiss Attilának, akinek Monor az a hely: ahol jó élni; illetve irányt mutatott nekem Monor történelmének tudását illetően.
- Nagy Zsoltnak, aki az országzászlókkal kapcsolatos lenyűgöző kutatási anyagából önzetlenül megosztott velem mindent, amire csak szükségem volt.
- Soltész Péternek, aki ugyancsak bámulatos gyűjteménnyel rendelkezik, csak Monor tárgyi emlékeit tekintve. Minden létező segítséget megkaptam Pétertől is.

⁵ Id. Kampfl József 1909-ben született, majd az Úr 1991-ben szólította magához.

- Vásárhelyi Gézának, aki által az egész kutatásom elkezdődött. 2010. november 4-én találkoztunk először – természetesen – az Emlékműnél. A június 4-i megemlékezések és sok más értékmentő rendezvény fáradhatatlan szervezőjeként ekkor kaptam tőle az első jelentős dokumentációt az Emlékműről; majd lehetőséget biztosított a 'balassady' Monori Népfőiskola Ökumenikus – Magyar Kulturális Tanintézet (a továbbiakban: a Monori Népfőiskola) szervező-vezetőjeként, hogy a szakdolgozati témámból 3 részes előadássorozatot tarthassak. Nehéz volna felsorolni, még mi mindenben kaptam Gézától segítséget.
- Végül, de nem utolsósorban Szüleimnek, akik végig hittek abban, hogy ez a dolgozat elkészül.

A segítőim nélkül a dolgozatom nem jöhetett volna létre. Az én érdemem annyi, hogy a téma kutatását a komolyságához illő idővel tiszteltem meg az életemből és megpróbáltam értékes módon összefoglalni az összegyűjtött információkat.

Bevezetés

A dolgozat témája, célkitűzése; problémafelvetés

A TDK-dolgozatom kettős, de egymással szorosan összefüggő céllal került megírásra. A célok elérését két tudományterületen – a történelemtudomány és a társadalomtudomány – is végzett kutatómunka tette összetettebbé.

Az egyik célom: a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű történetének feldolgozása (a kutatási technika, adatgyűjtési módszer: tartalom-, dokumentum-, forráselemzés és forráskritika, mélyinterjúk), ami által legfőképp a helytörténeti ismeretanyagot kívánom gyarapítani, lehetővé téve a helytörténet vonatkozó része iránt érdeklődők számára, a helytörténeti műveltségük gazdagabbá tételét. Az Emlékmű történetét, főbb eseményeit és a metamorfózisait számos fotódokumentummal, a vizuális illusztráció módszerével kívánom még szemléletesebbé tenni.

A másik célom: az Emlékmű feldolgozott történetére alapozva és azzal szoros összefüggésben empirikus kutatás (kérdőíves felmérés) lefolytatása. Ennek révén, a monoriak és Monorral valamilyen módon kapcsolatban lévők: pl. oda jár máshonnan dolgozni, tanulni, könyvtárba, népfőiskolára stb., az első világháborút lezáró – hivatalosan nevezve – a trianoni békeszerződéshez és az Emlékműhöz fűződő érzelmi magatartásának (attitűdjének) a vizsgálata. Kizárólag a kutatást illetően a továbbiakban, a monori lakosokat és a Monorral valamilyen módon kapcsolatban lévőket, a vizsgálatomban együttvéve: monoriaknak fogom definiálni, hiszen egyébként is ez utóbbiak, szinte kivétel nélkül mind Monor vonzáskörzetéből járnak Monorra valamilyen tevékenységet végezni. Itt jegyzem meg, hogy ugyancsak a továbbiakban a békeszerződés helyett a békediktátum elnevezést fogom használni, ugyanis teljes mértékben egyet értek *A trianoni diktátum. Eredeti szöveg francia és magyar nyelven* c. könyv előhangjában, a békeszerződést illetően leírtakkal: „*Nem nevezhetjük békeszerződésnek, hiszen a tárgyalásokon, nemzetközi viszonylatban is páratlan módon, Magyarország képviselői nem vehettek részt. Tehát a neve DIKTÁTUM.*”⁶ Ez utóbbi vizsgálattal – a legfőbb célt tekintve – a reményem szerint én is hozzájárulhatok valamennyit a trianoni békediktátum érzelmi feldolgozásához.

⁶ *A trianoni diktátum. Eredeti szöveg francia és magyar nyelven*. 2. kiad. Budapest, Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, 2010. p.: az 1. oldal előtti Előhangban.

Összefoglalóan tehát: a TDK-dolgozatom a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű történetéről, valamint az ez alapján, a sorsát illetően levonható (rövid) általánosításról; továbbá Trianon, az Emlékmű, Monor, valamint a monoriak kapcsolatrendszeréről kíván szólni. Fontosnak tartom, hogy a dolgozatom eredményei által önmagam is többé szeretnék válni.

Jelen tudomásom szerint sem a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű történetét nem dolgozta fel eddig senki, sem a monoriak érzelmi magatartását (attitűdjét) nem vizsgálták még a trianoni békediktátummal kapcsolatban. A meglátásom szerint, így két olyan területet tudtam kutatni, ahol értékes új információk kerülhettek elő, amivel kapcsolatban pedig közérdeklődésre számot tartó ismeretekkel tudtam gazdagítani szűkebb és tágabb környezetemet.

A témaválasztás indoklása

A monori Városi Könyvtár és Helytörténeti Kiállítás Helytörténeti gyűjteményének kutatása közben került a kezembe Kocsis Mihály: *Monor község története* című könyve, aminek a legelején megtaláltam azt a gondolatot, amit én ugyan nem tudtam olyan szépen megfogalmazni, mint a Monori M. Kir. Állami Polgári Fiú- és Leányiskola volt igazgatója, de mint érzés már rég bennem volt. Az előbb említett gondolat a következő: „*Minden nemzet, bármely népfaj is csak abban az esetben tarthat számot fejlődésre, fennmaradásra, haladásra, ha a multat [sic!] megbecsüli, a régi hagyományokat gondosan őrzi, az ősök emlékeit tiszteletben tartja. Ami áll egy nemzetre, az áll egy városra is, nem lesz tehát érdemtelen, ha mi is annak a községnek amelyben élünk, a multját [sic!] felelevenítjük; ez a mult [sic!] ugyanis a jelennek alapja s a jövőnek, a későbbi fejlődésnek legbiztosabb kiinduló pontja s mindenki részéről csak hálát és tiszteletet érdemel.*”⁷ Ez a számos monori által jól ismert gyönyörű megfogalmazás – amire én egyben egyfajta életfilozófiaként is tekintek – annak (a véleményem szerint) a monoriakat általában jellemző hazafias lelkületnek az egyik legszebb megnyilvánulása, amiről később még fogok szót ejteni. E gondolatnak a haza- és községszeretete⁸ él bennem is.

⁷ Kocsis Mihály Polg. Isk. Igazgató: *Monor község története*. Monor, Popper Ernő Könyvnyomdája, 1928. p. 3.

⁸ Monor abban az időszakban, amikor a könyvet Kocsis Mihály megírta, község volt. Városi rangját az 1989. március 1-én lezajlott avatással kapta vissza Monor.

A témaválasztásom is szorosan az előbbiekhöz köthető: monori születésüként, monori kötődéssel, a helytörténet iránti felelősséget érezve: látva, hogy a téma feldolgozatlan, valamint Trianon tragédiájához fájdalmas érzelmekkel viszonyulva döntöttem a fent már részletezett téma-együttes mellett.

A téma aktualitása

A meglátásom szerint, ha a téma-együttesemet általános összefüggéseiben és tágabb értelmezésben ragadom meg, akkor is folyamatosan fent áll az időszerűsége. Természetesen konkrét közelmúltbéli és mostani aktualitásai is jelentkeznek a téma-együttesnek. A dolgozatom időszerűsége három fő területen: a helytörténeti kutatások szükségessége, a trianoni trauma lélekbeli feldolgozása és a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű sorsa és jelene iránti felelősségérzetben és tenni akarásban nyilvánul meg.

A helytörténeti részt tekintve (az Emlékmű története) nagy hatással volt rám, a *Monori Krónika 1398 – 1998* kötetében olvasott történet az 1903-ban, a monori bíró hanyagságából eltűzelt okmánytárat illetően. A Németh László által szavakba öntött, az *Eltűzelt relikviák* című írás Monor további tárgyi és írásos emlékeinek a megsemmisülésével, eltűnésével kapcsolatban fejezi ki mély sajnálatát, melyben a háborús pusztítástól kezdve, az emberi gondatlanságon át, politikai rendszer ostobaságáig sokféle ok megtalálható. Mint a szerző írja: „*Mi néhányan, akik vesszük a fáradságot, hogy szülőhelyünk történetét megírjuk, mi érezzük csak igazán, hogy milyen értékek váltak hamuvá. (...) Próbáljuk menteni a menthetőt – amíg nem késő.*”⁹ Az, hogy mennyire is égetően időszerű a helytörténeti munka, megmutatkozott a saját kutatásom időintervalluma alatt is, hiszen közben azok közül, akiket szerettem volna interjú céljából felkeresni, két idős bácsi is elköltözött az élők sorából. Sajnos Monor régmúltjának szemtanúi egyre kevesebben vannak, továbbá folyamatosan enyésznek el a hajdani kor írásos és tárgyi emlékei. Az én felfogásom szerint tehát azoknak, akik most élnek, állandóan aktuális a helytörténet iránti felelősségük, mellyel kapcsolatban Kocsis Mihály gondolatára utalok vissza.

⁹ Németh László: *Eltűzelt relikviák*. In: *Monori Krónika 1398-1998* [szerk.]: dr. Vitálisné dr. Zilahy Lídia és dr. Dobos György. Monor, Kalangya Kkt. – Monor Helytörténeti Kör, 1998. p. 9-10.

Ez évben – 2012-ben – lesz a 92. évfordulója a „*békeparancs*”¹⁰ aláíratásának. Illyés Gyula szerint: „*Magyar az, akinek fáj Trianon*”. A művésznak sikerült néhány szóban kifejezni azt, ami néhány szóban szinte kifejezhetetlen. A magyar közgondolkodásban, Trianon napjainkban is traumaként van jelen. Így aktualitása folyamatosan a mindennapjaink részét képezi, emiatt láttam kifejezett indokát, a fenti már említett témájú empirikus kutatásom lefolytatásának. Trianon folyamatosan aktuális, ez az általánosan vett időszerűsége a témámnak.

Szintén Trianonhoz kapcsolódik, de a témámnak már konkrét aktualitást nyújtanak az alábbiak. Történelmi léptékkal számolva szinte a közelmúltban: a 2010. évben emlékeztünk a békediktátum 90. évfordulójára. A 2010. év azért is volt jelentős, mert ekkor iktatta törvénybe a Magyar Országgyűlés a *Nemzeti Összetartozás Napját*,¹¹ ami így a trianoni békediktátum aláírásának évfordulójára emlékező, június 4-ére eső nemzeti emléknap lett Magyarországon. Ez az emléknap végre lehetőséget ad, hogy az elszakított nemzetrészekkel együtt, a nemzeti összetartozás tudatát megerősítsük és megvalósíthassuk. A magyar politika régi adóssága volt, hogy a trianoni békediktátum aláírásának évfordulójára végre hivatalosan is emlékezhessünk.

Ami az én dolgozatommal kapcsolatban kiemelten fontos ezzel kapcsolatban, hogy „*a 2010/2011-es tanévtől június 4-én a trianoni békediktátum megkötésének évfordulójáról, mint a nemzeti összetartozás napjáról a közoktatási intézményekben iskolai emléknap formájában kell megemlékezni.*” áll, *A nemzeti összetartozás napja Pedagógiai háttéranyagának* szövegében.¹² Számomra rendkívül örömteli az arra való törekvés, hogy legalább már a mai fiatalság elől ne legyen elhallgatva, mit jelent(ett) Trianon, s felnőtté válva e fiatalság feldolgozhatóvá tehesse végre önmagában a történelmi tény. Itt éreztem meg azt a lehetőséget, hogy az empirikus kutatásom által, akár hozzátehessek e háttéranyag és Trianon általában vett oktatásának minél teljesebbé tételéhez. Emiatt döntöttem úgy (a kutatási ötletem megszületését követően, közben jött gondolatként), hogy a szociológiai vizsgálatom mintavételéből két csoportot képezek,

¹⁰ Raffay Ernő: *Trianon titkai avagy hogyan bántak el országunkkal...* Budapest, Tornado Damenija Kft., 1990. p. 5.

¹¹ 2010. évi XLV. törvény, Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről, Magyar Közlöny 2010/92 (június 4.)

URL: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPdF/hiteles/mk10092.pdf> [letöltés ideje: 2012.03.22.]

¹² A nemzeti összetartozás napja Pedagógiai háttéranyag. Kormányportál. URL: <http://www.kormany.hu/download/0/cd/30000/A%20nemzeti%20%C3%B6sszetartoz%C3%A1s%20napja.pdf> [letöltés ideje: 2012.03.21.]

melyből az egyiket illetően konkrétan a mai fiatalság (a 18. életévet betöltött korig), Trianonhoz köthető érzelmi viszonyulásával is kívánok foglalkozni. Itt hívom fel a figyelmet, hogy a fenti háttéranyag is a békediktátum kifejezést használja.

Ugyancsak a közelmúltak tekinthető 2010. évben emlékeztünk a monori Országzászlós Trianon Emlékmű avatásának 75., illetve újraavatásának 10., kettős ünnepi évfordulójára. Az akkori nagyszerű, felejthetetlen megemlékezés előadója Takaró Mihály irodalomtörténész, a Trianoni Szemle Szerkesztőségének tagja elmondta, hogy csak az évfordulón, majdnem 100 trianoni emlékmű avatásáról volt tudomása.¹³ Ehhez a tényhez büszkén tehetjük hozzá, hogy Monor városa az első közé tartozott, ahol újraavattak trianoni emlékművet, s mindez már 2000-ben megtörtént. Az előbbieket csak tovább erősíti Elbe István: *Átértelmezett emlékművek* c. kiváló tanulmányának Monorra is vonatkozó gondolata, miszerint: „...számos településen megvalósult a Trianon-emlékművek rehabilitációja. Ezért dicséret illeti azokat a településeket és az emlékművek visszaállítását szorgalmazó szervezeteket vagy magánszemélyeket, akik nemcsak anyagi áldozatot vállaltak, hanem sokszor szembe kellett nézniük a sajtón keresztül érkező támadásokkal is.”¹⁴

Idén (2012), pedig már az Emlékmű avatásának 77. évfordulójára és az újraavatásának 12. évfordulójára fogunk megemlékezni. Újra egy olyan kettős ünnepi évforduló, ahol – a 75-höz és a 10-hez hasonlóan – a 77-es és a 12-es szám is hordoz valami többletet más egyéb számokhoz képest (bár természetesen ez egy teljesen szubjektív megítélés). Mégis a 100-as számhoz (centenárius) vagy pl. a tízzel osztható egész számokhoz van valami „vonzódásunk”, akkor – nem tudni miért, de mégis így érezzük – másképp (még ünnepélyesebben) kívánunk ünnepelni. Talán, mert az embernek szüksége van időközönként „megállókra”, s az időfolyamat megpróbálja strukturálni, egységeket képezni benne. Most is egy ilyen „egység” következik a 77-es különleges számmal és az egy tucatnyi évvel. A 2010-es ünnepség, a maga több száz résztvevőjével, a magas színvonalú programjával és az igazán ünnepi hangulatával, valóban feledhetetlen volt. Ez évben hasonlóra készülünk (jó)néhányan, egy igazi ünnepi meglepetésre...

¹³ B.G.: „Szomorú-Boldog nap volt”. = Monori Strázsa, 2010., XIX. évf., 7. sz., p. 6.

¹⁴ Elbe István: *Átértelmezett emlékművek* (tanulmány). URL: <http://www.krater.hu/krater.php?do=3&action=a&pp=19951> [letöltés ideje: 2012.03.22.]

Így, az előbb leírtakkal kapcsolatban, közvetlen mostani aktualitás: a kutató munkámmal összefüggésben kibővült emberi kapcsolatrendszer gyümölcseként, intézkedés történik az Emlékmű lehető legteljesebb helyreállítása érdekében. A kutató munka során megismert Lendvay Endrében, valamint az önmagamban már korábban megfogant ideát, közös együttgondolkodás, tervezés, majd ezután tettek követték. Az Emlékmű történetéről tartott népfőiskolai előadássorozatomban legutóbbi 2012. február 27-i alkalmával, az általam megtett bejelentést követően, elindult a közadakozás egy szabályos országzászló első- és másod-lobogó elkészíttetésére, valamint az árboc csúcscsúszójának: az esküre emelt kéz visszahelyezésére. Az intézéssel kapcsolatos munkálatok koordinálását Lendvay Endre vállalta magára. Köszönet a Monori Népfőiskolának, hogy helyszínt biztosított a bejelentésnek és mindenkinek, aki magáénak érzi az ügy megvalósulását.

Időszerűség tehát: az újra eredeti funkciójába és szépségébe helyreállított Emlékmű iránt érzett folyamatos felelősségérzet; és aktualitás: az érte történő tenni akarás egyik, a közeljövőben minden bizonnyal eredményt is hozó megnyilvánulása. Ahogy az Emlékmű a mi életünket is áthatja, úgy válunk mi is a fentiek által, az Emlékmű életének a részévé.

Definíciók, a dolgozatban használt legfontosabb fogalmak tisztázása

A TDK-dolgozati munka legfontosabb információ-együttesét maga a cím foglalja magába, ezért az itt található fogalmakat fogom definiálni. A választott címmel kapcsolatban kiemelem, hogy a kezdő „egy” szócska, kifejezett utalás az Emlékmű sorsának általános mivoltára.

Az irredenta szó definiálása előtt, e fogalommal kapcsolatban jelzem, hogy a TDK-dolgozati címemben történő használatát illetően erősen gondolkodóba estem, miszerint „felvállaljam-e” ezt a kifejezést? Az irredentizmus definiálása a legtöbb ember számára problémát okoz, köszönhetően – döntő részt – a rendszerváltás előtti időszaknak, amikor is vagy csak hallgatni lehetett Trianonról (és az irredentizmusról, revizionizmusról stb.) vagy negatív tartalommal halhattunk róla, tudatosan összemosva pl. a fasizmussal.¹⁵ Emiatt éreztem némi kockázatot azzal kapcsolatban, hogy egyesek esetleg provokációnak veszik az irredenta szó használatát. Végül úgy döntöttem, hogy

¹⁵ Zeidler Miklós: A revíziós gondolat. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. p. 50.

igenis fel kell vállalni az Emlékmű irredenta mivoltát, továbbá meg kell tenni a lépéseket afelé, hogy az irredentizmus kikerüljön a pejoratív értelmezés börtönéből.

Ismerjük meg az irredentizmus definícióját, s mivel a revizionizmussal gyakran összetévesztik (és fordítva), vagy egymás szinonimájaként használják őket (tévesen), emiatt a revizionizmust is definiálni fogom.

„Az irredentizmus (...) olyan politikai törekvés, amely az idegen uralom alatt álló nemzeti területek visszaszerzését célozza. Az irányzat módszereiben lehet békés vagy erőszakos, célkitűzéseiben viszont mindig erősen voluntarista, hiszen a „visszaszerzendő” lakosságot és területet ingatag – általában a régmúltba forduló, sokszor mitikus – érvek alapján önkényesen jelöli meg.”¹⁶

„A revizionizmust (...), amely egy adott nemzetközi szerződés újratárgyalását kívánja elérni, kimondottan jogi megközelítés jellemzi. Ez az irányzat tehát békés eszközökkel, a diplomácia és a nemzetközi jog által biztosított kereteken belül – pl. konferenciák, többoldalú szerződések révén – kíván eredményt elérni, szükségképpen kompromisszumra hajló, érveiben és célkitűzéseiben az irredentizmusnál pragmatikusabb és korszerűbb.”¹⁷

A dolgozatom egyik része egy emlékmű és annak a közvetlen környezetének történetéről szól. Ennek megfelelően definiálom az emlékmű és emlékhely fogalmát is. Az „*emlékmű valakinek, valaminek az emlékét megörökítő építészeti vagy szobrászati alkotás*”.¹⁸ Ennek megfelelően az emlékhely: valakinek, valaminek az emlékét megörökítő építészeti és/vagy szobrászati tárgy együttes.

Monoron 1935-ben egy országzászlós trianoni emlékművet avattak fel, emiatt az országzászló fogalmának, céljának a megismerése alapvető fontosságú. A legelső országzászlóban, az 1928. augusztus 20-án felavatott budapesti Erekllys Országzászlóban, majd az ennek a mintájára – az országzászló mozgalom keretén belül – felállított sok-sok vidéki országzászlóban, a nemzeti lobogó iránti fokozott megbecsülés nyilvánult meg a zászlókultusz jegyében.¹⁹

¹⁶ Zeidler Miklós: A magyar irredenta kultusz a két világháború között. Budapest, Teleki László Alapítvány, 2002. p. 12.

¹⁷ U.o.

¹⁸ Magyar Értelmező kéziszótár, I. kötet, 9. változatlan kiadás [szerk.]: Juhász József et al. Budapest, Akadémia Kiadó, 1992. p. 319.

¹⁹ Irredenta Lexikon. = Országzászló, 1941, V. és VI. évf., p. 76.

Ez a zászló iránti nemes tisztelet és a Nemzetgyűlés 1920. november 13-i (a békediktátum ratifikálás tárgyalásának dátuma) határozata – miszerint, amíg a magyar szent korona birodalma a maga teljes épségében nincs visszaállítva, addig az országgyűlés épületén lévő magyar lobogót a nemzet gyászának jeléül félárbocra ereszti – volt az alapja, a budapesti Ereklýs Országzászló létrehozásának és az Urmánczy Nándor által 1925-ben meghirdetett országzászló mozgalom kibontakozásának.²⁰ Monoron is ennek megfelelően emeltek országzászlót.

A már álló budapesti Ereklýs Országzászló és az innen megindult országos mozgalom ügyét, az 1925-ben megalakult Ereklýs Országzászló Előkészítő Bizottsága helyébe lépő, Ereklýs Országzászló Nagybizottsága (a továbbiakban még: EONB) vette kezébe 1928-ban, melynek vezetője szintén Urmánczy Nándor lett. Az országzászló mozgalom a nemzetnevelés, a nemzet együvé tartozás és a legfőbb magyar célokban egységes összefogás, a magyar cselekvő akarat kimagasló ügyét képviselte.²¹

Összefoglalva megállapítható, hogy az országzászló mozgalom céljaként az fogalmazható meg, miszerint a csonka ország (majd később a hazatért területeken is) minden településén álljon egy félárbocra eresztett lobogójú országzászló, amely a békediktátum gyászára emlékeztet, hogy magyar emberként soha ne feledjük mi történt Trianonban.

Az emlékműnek otthont adó Monor városa egy külön főcím alatt, a trianoni békediktátum pedig az Emlékmű létrejöttének előzményei alcímén belül kerül bemutatásra, a dolgozatom szempontrendszer alapján kiemelve a lényegét.

²⁰ Zeidler Miklós: A magyar irredenta kultusz a két világháború között, i.m. p. 20.

²¹ Irredenta Lexikon. = Országzászló, 1941, V. és VI. évf., p. 75-76.

1 Kutatásmódszertan, hipotézis, források, szakirodalmi áttekintés

Hipotézis

A hipotézis-együttesem felállításakor abból a feltevésből indultam ki, hogy Trianon – figyelembe véve jelenkorunk politikai realitásait is – a magyar emberek tudatában alapvetően érzelmi tényező, így Monoron is. Sőt, a monoriak esetében, a már évszázados hagyománnyal bíró hazafias lelkültre alapozva, ez fokozottabban érvényesül. A hazafias lelkületet a városban felavatott emlékművekkel, emlékhelyekkel kapcsolatos közadakozásra építem. Ez az én értelmezésem természetesen, de tényekkel is alátámasztható. Azért évszázados hagyomány, mert 1901-ben már a Kossuth-szobrot is közadakozásból emelték.

A tudomásom szerint Monoron közadakozásból a következő emlékműveket, emlékhelyeket hozták létre (feltüntetve: az elnevezés és az avatás éve):

- Kossuth-szobor, 1901;
- I. világháború monori áldozatainak emlékműve, 1923;
- Országzászlós Trianoni Emlékmű, 1935;
- 1848-as emlékmű, 1948;
- Rákóczi-emlékkereszt, 2003 (később az emléktábla még: 2005-ben);
- Bocskai-emlékhely, 2004.²²

A monori Országzászlós Trianoni Emlékmű történetének feldolgozása mellett kitérek arra is, hogy mennyire lehet tipikus vagy egyedi a sorsa; milyen helyi sajátosságok alakították (esetleg másképp) a történetét. Az elgondolásom szerint részben tipikus a sorsa, részben a helyi sajátosságok miatt egyedi is a története.

A hipotézisem a következő. A fent már említett érzelmi tényezőt illető alapfeltevésére és a monoriak történelmi hagyományokkal rendelkező hazafiasságára alapozva, a feltételezésem szerint a monoriak nagyobb része érzékeny Trianonnal (a trianoni békediktátummal) kapcsolatban és fájón éli meg az elcsatolt területek okozta veszteséget, ezért a Trianont mélyen megélő honfitársaikkal szemben fokozottabban toleránsak. Az előbbiek miatt az Országzászlós Trianoni Emlékműre is inkább, mint emlékhelyre tekintenek és nem, mint a politikai propagandaérdek emlékeztető helyére.

²² *Monor város honlapja*. URL:

http://www.monor.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=11:latnivalok&catid=2:varosunkrol&Itemid=25 [letöltés ideje: [2012.04.11.]

A monoriak annak ellenére gondolkodnak így, hogy az Emlékmű történetéről az ismeretanyaguk – helytörténeti szempontból nézve – az általam vélt szerint viszonylag kevés. Ez utóbbi viszont szintén azt erősíti, hogy Trianon valóban érzelmi tényező, hiszen a monoriak viszonylag kevés tényleges információ birtokában szignifikánsan pozitív módon nyilvánulnak meg az Emlékművel kapcsolatban.

Kutatásmódszertan

A TDK-dolgozatom két tudományterületen – a történelemtudomány és a társadalomtudomány – is végzett kutatómunkát foglal magába. A két kutatómunka és a hozzájuk tartozó kutatásmódszertan egy szerves egységet képez, hiszen a dolgozat célja is kettős, de egymással mégis szorosan összefüggnek. Ezek pedig az Emlékmű története, valamint Trianon, az Emlékmű, Monor, valamint a monoriak kapcsolatrendszere. Az előbb leírtak felfoghatóak egy komplex több tudományterületet átfogó, így többféle kutatásmódszertant alkalmazó munkának. Mindezek így együtt nagy valószínűséggel biztosítják a valóságnak megfelelő kutatási eredményt a dolgozat egészét tekintve. Hiszen a többféle módszer egyfajta biztosítéknak tekinthető; az egyik módszer erősítheti, de akár ki is egészítheti a másikat. A kutatásmódszertan általános tudnivalóit illetően Majoros Pál: *A kutatás módszer alapjai. Tanácsok, tippek, trükkök (nem csak szakdolgozat – íróknak)* című könyvében írtakat hívtam segítségül.²³

Az empirikus kutatással kapcsolatos kutatásmódszertan

A hipotézis alapvetően határozhatja meg az alkalmazott kutatási módszereket és technikákat. A hipotézisem ismeretében tehát a lényeget tekintve a következő feladat várt rám: az Emlékmű feldolgozott történetére alapozva és azzal szoros összefüggésben empirikus kutatás révén, a monoriak az első világháborút lezáró trianoni békediktátumhoz és az Emlékműhöz fűződő érzelmi magatartásának (attitűdjének) a vizsgálata.

A módszert tekintve a kérdőíves felmérést választottam. Kvantitatív kutatásra volt szükségem, hiszen számszerűsíthető, statisztikailag feldolgozható adatok birtokába akartam jutni. A kérdőíves felmérés nyújtott lehetőséget arra, hogy nagyobb mintát érjek el, míg más primer kutatási technikák ezt nem tették volna lehetővé.

²³ Majoros Pál: *A kutatás módszer alapjai. Tanácsok, tippek, trükkök (nem csak szakdolgozat – íróknak)*. h.n., Perfekt Gazdasági Tanácsadó Oktató és Kiadó Rt., 2004. 250 p.

Mint már utaltam rá, jelen tudomásom szerint a monoriak érzelmi magatartását (attitűdjét) nem vizsgálták még a trianoni békediktátummal kapcsolatban. Emiatt és mivel saját (elképzelésem szerinti) kutatást kívántam lefolytatni, emiatt elsődleges (primer) forrású adatgyűjtés mellett döntöttem, ezen belül pedig kvantitatív kutatási módszer: a kérdőíves vizsgálat mellett. Az adatok elemzési módszereként döntő részt az összehasonlítást vettem igénybe, hiszen (kicsit előre ugorva) a kiosztott kérdőívek válaszait vizsgáltam a megkérdezettek teljes körét (a teljes minta) illetően, továbbá ebből képeztem két korcsoportot, amit szintén vizsgáltam és összehasonlítást végeztem. Ez utóbbi esetben: az egyik a 18. évet betöltött életkorúakig terjedt, a másik az e felettiek voltak; de erről rövidesen részletesebben is szólok. A nem reprezentatív mintavételelem tekintetében nem valószínűségi eljárást tudtam alkalmazni, azon belül pedig döntő részt az önkényes és jóval kisebb részt (a lehetőségeimből fakadóan, ill. pedig irányítottan) az elbírálós mintavételi eljárásra jellemző mintavételezést. Az így nyert adatokat táblázatba tudtam foglalni, amely ezzel összegzésre és elemzésre alkalmassá vált.

A kérdőíves vizsgálathoz a következők figyelembevételével alakítottam ki a kérdőívemet, illetve a kérdőíveimet (*Lásd: 1. és 2. számú melléklet.*). Tehát a hipotézisem ismeretében vizsgálnom kellett a monoriak általában vett érzelmi magatartását (attitűdjét) a trianoni békediktátummal kapcsolatban. Ez, az elgondolásom alapján megmutatja a monoriak Trianonhoz való általános viszonyát, és egyben alapot ad az Emlékművel kapcsolatos kérdéseimhez is, hiszen a feltételezésem szerint, ha a monoriak nagyobb részének pl. *fáj Trianon*, akkor ugyancsak nagyobb része fogja az Emlékművet emlékhelynek tekinteni (és nem emlékeztető helynek).

Azt az ötletet/gondolatot, hogy megvizsgáljam, miszerint a monori Országzászlós Trianoni Emlékművet (inkább) emlékhelynek, vagy emlékeztető helynek tekintik-e a monoriak, Póto János: *Az emlékeztetés helyei. Emlékművek és politika* című könyvéből vettem. Az emlékeztetés helyét a politikai propaganda érdek tartja életben és a hivatalos szertartások hidegségével bírnak, ahol inkább csak lerójuk a tiszteletünket; míg az emlékezés helyét a nemzeti emlékezet élteti és csendes zarándoklat keretében látogatjuk meg, mint az emlékezet élő szívét.²⁴

²⁴ Póto János: *Az emlékeztetés helyei. Emlékművek és politika*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003. p. 25.

Mint szintén említettem, a kutatási ötletem megszületését követően, közben jött gondolatként döntöttem úgy, hogy a szociológiai vizsgálatom mintavételéből két csoportot képezek, melyből az egyiket illetően, konkrétan a mai fiatalság (a 18. életévet betöltött korig) Trianonhoz köthető érzelmi viszonyulásával is kívánok foglalkozni. Ennek megfelelően a teljes mintából megalkotott két csoportom a következő lett: a 18. évet betöltött életkorig korcsoport (a továbbiakban még: a fiatalok/diákok) és a 19. évet betöltött életkortól korcsoport (a továbbiakban még: a felnőttek).

A korcsoportjaim életkor szerinti választóvonalát az andragógia tanulmányaim felhasználásával határoztam meg, ehhez pedig Zrinszky László: *A felnőttképzés tudománya. Bevezetés az andragógiába* című könyvének vonatkozó részét vettem segítségül. Mivel érzelmi viszonyulást kívánok vizsgálni, ezért célszerűnek tartottam, hogy a felnőttkori érettség legyen a választóvonal. A felnőtt állapot alapvetően különféle típusú jellegzetességek együttese. Ezek különféle életkori csoportokba sorolhatók, melyekből én a pszichikus és a szociális életkort tartottam fontosnak a választóvonalam szempontjából. Ez a választóvonal viszont bizonytalan, mert az érettség elérésének többféle kritériuma van, így nem határozható meg egyértelműen a felnőtttség kezdete.²⁵ Emiatt, és még továbbá a fentiek figyelembevételével, én a 18. évet betöltött életkorig határoztam meg a fiatalság felső határvonalát, amivel a mindennapi értelemben vett tanulókat, a diákokat kívántam e csoportba (amennyire lehet) belefoglalni. A másik korcsoportom: a felnőttek, értelemszerűen az előbbi életkorhoz képest az idősebbek lettek.

Az előbbi bekezdésben foglaltak miatt is kellett (a figyelmesség, a pontosság és a minél sikeresebb végeredmény érdekében) kétféle kérdőívet készítenem, a tartalom gyakorlatban vett teljes egyezősége mellett. A különbség apróbb fogalmazásbeli differenciákban nyilvánult meg, ami az életkori sajátosságokhoz kötődött, pl. a fiatalok kérdőívén a tegeződés, vagy 7-es számú kérdésnél a házasság általi kapcsolat jövőbe történő helyezése. Természetesen teljesen tisztában vagyok vele, hogy pl. a 7. osztályosoknak a tanulmányaik által nem sok fogalmuk lehet Trianonról, a 9. osztályosok pedig még döntő részt igen éretlenek, de a két kérdőív tartalmának mindenképpen (érdemben) teljesen egyezőnek kellett lenni, mert az összehasonlítás

²⁵ Zrinszky László: *A felnőttképzés tudománya. Bevezetés az andragógiába*. Budapest, OKKER, 2008. p. 8-15.

egyébként nem működött volna. Tehát a teljes mintám minden alanyának ugyanazokat a kérdéseket kellett megkapnia.

A kérdőívek tekintetében törekedtem az elkészítés általános szabályaihoz igazodni (üdvözlés, anonimitás biztosítása, érdeklődés felkeltés, lehetőleg nem túl bonyolult és hosszú, amennyire lehet egyszerű, mindenki számára érthető, változatos kérdéstípusok, befolyásolás nélkülség, a nehezebb, vagy rizikósabb kérdések a végén, köszönet a kitöltésért stb.). Az egyszerűbb feldolgozás érdekében zárt kérdéstípusokat alkalmaztam. Ezen belül pedig a szelektív (több) válaszadási lehetőséget kínáltam, ill. az attitűdméréshez skálatechnikát vettem igénybe. Ez utóbbihoz Andorka Rudolf: *Bevezetés a szociológiába* című könyvének vonatkozó részét vettem alapul.²⁶

Mint már érintettem: alapvetően attitűdöt kívántam mérni, ezért ehhez a Likert-skálát (a kijelentéssel való egyetértés, vagy egyet nem értés, 5 fokozatú skálával) alkalmaztam az 1., 2., és gyakorlatilag az 5. kérdésnél is. A Bogardus-skálát (az állítások, amelyek valamely attitűd erősségének növekvő intenzitási fokát jelzik) a 7-es kérdéshez vettem igénybe. Itt a mássággal szembeni tolerancia mértékének vizsgálatához, ezt a társadalmi távolság skálát használtam, amely a más (a Trianont tragédiaként megélő) emberekkel szembeni attitűdöt kívánja mérni. A többi kérdésnél (3., 4., 6.) a szelektív (több) válaszadási lehetőséget alkalmaztam.

A Trianonnal kapcsolatos általános attitűdöt szorosan az 1., 2., 4 kérdésekkel vizsgálom. Majd a felvezetés után ugyanerre az Emlékművel kapcsolatban is rákérdezek az 5. kérdéssel, hiszen az Emlékműhöz való érzelmi viszonyulás az egyik központi témám.

A következőekben röviden indoklom a kérdőívi kérdéseket: miért is ezeket a kérdéseket választottam.

Az 1. kérdés esetében, a politika régi adóssága volt már a trianoni békediktátum napjával kapcsolatos megemlékezés, ami végül a Nemzeti Összetartozás Napja elnevezést kapta. Én úgy gondolom, hogy komoly társadalmi igény is állt e döntés mögött. Kíváncsi voltam miként van ez Monoron.

A 2. kérdés a trianoni megemlékezések gyakran idézett gondolatával kapcsolatos egyetértést, vagy egyet nem értést vizsgálja.

²⁶ Andorka Rudolf: *Bevezetés a szociológiába*. 2. javított és bővített kiadás [szerk.]: Spéder Zsolt. Budapest, Osiris Kiadó, 2006. p. 97-115.

A 3. kérdés foglalkozik azzal, hogy a monoriak mennyi információval rendelkeznek az Emlékmű történetével kapcsolatban, ugyanis a feltételezésem szerint viszonylag kevéssel. Itt fontos megjegyezni, hogy ebben a tényben (s itt most szintén egy kicsit előre utalok, ugyanis a feltételezésem bebizonyosodott) a véleményem szerint sokkal inkább benne van (leegyszerűsítve a dolgot) Trianon több mint 40 évnyi elhallgatása/elhallgattatása, mint a helytörténettel kapcsolatos relatíve kevesebb ismeret. Már, *Az én jövő népfőiskola tervem: A Nemzeti Összetartozás Népfőiskolája* című szemeszterdolgozatomban²⁷ is kifejtettem, hogy milyen fontos a történelmünk dicső, avagy tragikus eseményeinek a megfelelő ismerete. Ez még inkább érvényes a fiatalságra, hiszen ők jelentik jövőt.²⁸

Az összes kérdés tekintetében, talán a kérdőívem 4. kérdését illetően vártam a legjobban – a Trianont érintő attitűddel kapcsolatban – az adott válaszokat. Indok: talán itt van a legvilágosabban módon – ahogy a hétköznapiakban általában megnyilvánul – három állítás formájában a két „végletes” nézet, illetve a két szélső attitűd közti látásmód is megfogalmazva. A köztes nézetre feltételeztem a legnagyobb arányban előforduló választ, amely ugyan mélyen érez Trianon iránt, de figyelembe veszi a jelenkorunk (politikai) realitásait is. A két szélső megnyilvánulás közül az egyik: a régi és népszerű irredenta, rövid szavak általi jelmondat: a *Nem! Nem! Soha!* (ami egyébként egy József Attila vers címe), a másik: a napjainkban gyakran hallott *nem kell trianonozni* vélemény kinyilvánítása.

Az 5. kérdéssel kapcsolatban már ugyancsak szoltam arról, hogy itt főleg az Emlékművel kapcsolatos attitűdöt kívántam mérni. E kérdés még abban jelentkezhetett nehézséggel a válaszolók számára, hogy ebbe a kérdésbe is beletettem a politikai realitásokat, s mellé a Trianon revíziójával kapcsolatos esetleges igényeket, reményeket. Így együtt kellett a válaszadóknak e kérdést értelmezni.

A 6. kérdés arról szól, hogy a monoriak miként (emlékeztető- vagy emlékhelyként) tekintenek-e az Emlékműre. E kérdés ötletét a fentiekben már ecseteltem.

²⁷ A dolgozat a 4. szemeszter egyik tantárgya: a Népfőiskolai alapismeretek (VBA231.1L) tantárgyi követelmény dolgozataként került megírásra, majd 2011.04.14-i határidővel leadásra. A tantárgy oktatója Dr. Sz. Tóth János volt.

²⁸ Zlinszki Zsolt: *Az én jövő népfőiskola tervem: A Nemzeti Összetartozás Népfőiskolája. = Művelődés – Népfőiskola – Társadalom*, 2011. 4. sz., p. 25-29.

A 7. kérdéssel a Trianont mélyen megélő („*trianonozó*”) emberekkel szembeni attitűdöt kívántam vizsgálni. E kérdésnek a létjogosultságát abban látom, ill. azért tartom vizsgálatra igen érdemesnek, mert Trianon meglehetően megosztja a magyar társadalmat; elég csak a 2004. december 5-i népszavazás eredményére utalnom (ami ugyancsak Trianon egyik következménye a sok-sok közül).

A kérdőíves vizsgálattal kapcsolatban (eljuttatás a minta alanyaihoz, a kitöltés/kitöltetés tapasztalatai, az adatfeldolgozás, értékelés), *Az empirikus kutatás* főcím alatt fogom a részleteket írásba foglalni.

Az Emlékmű történeti feldolgozásával kapcsolatos kutatómódszertan

Mint már említettem, jelen tudomásom szerint a monori Országgyűlés Trianoni Emlékmű történetét eddig nem dolgozták fel, emiatt döntő részt elsődleges (primer) forrású adatgyűjtésre volt szükségem, természetesen az Emlékműről is fellelhető esetleges szakirodalom (másodlagos, szekunder forrású információ): kisebb írások, publikációk vagy az Emlékmű történetét is tartalmazó publikációk felkutatása mellett.

A – történelemtudomány területén mozgó – kutatómódszertan időintervallumának kezdetét, ha bőven számítom, akkor a fent már korábban jelzett, az e témában írt szemeszter dolgozatomban megírásához elkezdett kutatás kezdő napját vehetem, ami 2010. november 04-e. Ekkor jutottam a birtokába az első dokumentumoknak az Emlékművet illetően. Ha szűken veszem a kezdetet, akkor 2011. június hónap volt az, amikor elkezdtem konkrétan e dolgozat kutató munkáját, illetve az arra való felkészülést. A kutatás befejezése 2012. március első felére esett, de pl. legutolsó dokumentumként – egy hosszadalmas oktatási célú adatigénylés engedélyeztetési procedúra végén – egy földhivatali helyrajzi vázlatot, 2012. április 06-án kaphattam végre a kezembe.

Az információ begyűjtése szerinti szekunder forrású adatgyűjtés esetében – mint kutatói eljárás – az adatok elemzési módszereként forrásfeldolgozást/forráselemzést és forráskritikát alkalmaztam, amely így persze tartalomelemzést is jelentett. A fellelhető szakirodalom feltárása: visszatekintő (retrospektív) tájékozódás volt.

A primer forrású adatgyűjtés esetében többféle kutatói technikát is alkalmaztam. Az Emlékmű történetének feldolgozása érdekében a különféle források (ezek típusait rövidesen együttesen is bemutatom, a szekunder forrásokkal közösen) felkutatása és az ez alapján elvégzett tartalomelemzés mellett, szociológiai jellegű primer kutatói

technikaként: interjúkat is készítettem. Az interjúkészítés során – igazodva a kutatási célomhoz – mivel kvalitatív adatokra volt szükségem, így az ennek megfelelő mélyinterjút, valamint a személyes és a strukturált interjú jegyeit is magába foglaló interjúk készítését valósítottam meg (a gyakorlatban elkészített interjúkról az alábbiakban még szólni fogok). Az együttesen begyűjtött információk alapján az elemzésem fajtája: leíró-bemutató, a terjedelme szerint: átfogó, a formája alapján: történelmi áttekintés és elemzés, használt módszerként az összehasonlítást is igénybe vettem. Az interjúk esetében a kvalitatív információkat is tartalomelemzésnek vettem alá, így elvégezve az információelemzést.

A fentiek alapján az Emlékmű történetének kutatásával kapcsolatban megállapítható, hogy többféle kutatási technikát, módszert alkalmaztam másodlagos és elsődleges forrású adatgyűjtés mellett: szekunder forráselemzés/forráskritika, valamint primer forrásdokumentumokból és kvalitatív információkból pedig tartalomelemzés.

Mivel a szekunder információk gyűjtése alapvetően fontos feladat – hiszen majd erre építem a primer kutatásból nyert információimat – ezért ezzel kezdem az Emlékmű történetével kapcsolatos kutatómódszertanom lefolytatása mikéntjének ismertetését. A szekunder forrás gyűjtése könyvtárban és az internet segítségével (online) valósult meg.

A helytörténeti kutatással kapcsolatban nélkülözhetetlen segítséget nyújtott a Monor Városi Könyvtár által kiadott: *Monor város történetének ajánló bibliográfiája* füzet.²⁹ A kiadást illetően a bibliográfiai gyűjtést 2002. június 30-án zárták le, tehát a közelmúltig Monor történeti irodalmának legfontosabb dokumentumadatai a rendelkezésemre álltak. A szakirodalmi gyűjtést a monori Városi Könyvtár és Helytörténeti Kiállítás Helytörténeti gyűjteményének kutatása által végeztem el. A szekunder kutatásomhoz fontos hozzáfűznivalónak tartom a következőt. A közelmúlt helyi sajtómegjelenései (cikkek, írások) közül azok, amik az Emlékmű 2000. évi újraavatásával és az, azt követő gyászünnepi megemlékezésekkel kapcsolatban jelentek meg, általában nem csak az adott akkori konkrét eseménnyel foglalkoztak, hanem történeti visszatekintést is kínáltak az olvasónak, értékes helytörténeti információkkal szolgálva ezzel pl. számomra is. Emiatt ezen megjelenések, az előbb említett helytörténeti (az Emlékmű múltjáról szóló) részeit szekunder forrásnak tekintettem míg,

²⁹ *Monor város történetének ajánló bibliográfiája. Könyvtári füzetek 2.* [szerk.]: dr. Csernus Alánné és Tóth Lászlóné. Monor, Monor Városi Könyvtár, 2002. 30 p.

ami a konkrét napi eseményről adott hírt, azt primer forrásnak. Az előbb felvázoltak miatt a periodika kutatás egy részét ezzel a kétirányú figyelemmel kellett elvégezniem.

A szekunder kutatásom másik fő vonala az interneten zajlott le. Itt internetkeresők segítségével, keresőmotoros szolgáltatás igénybevételével kutattam az Emlékművel kapcsolatos információk után. A tevékenységemet siker koronázta, hiszen az Emlékmű 2000. évi újraavatása témát szolgáltatott több szerzőnek. Ennek megfelelően nem egy igen érdekes és értékes tanulmányt sikerült letöltenem, amiben a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű is szerepelt – az előbb említett újraavatás kapcsán – de mellette röviden, a történetének korábbi időszakáról is lehetett olvasni információkat.

A szekunder kutatás által a monori Országzászlós Trianoni Emlékműről fellelt, összes fontosabb forrásomat közvetlenül az alábbiakban sorolom fel, hiszen ez tekinthető a szakirodalmi feldolgozás áttekintésének. A forrásokat típusokba sorolom, azon belül pedig kronologikus szerepeltetést fogok alkalmazni (a szerző és a cím után zárójelben a kiadás/megjelenés évszámát tüntetem fel). Fontos megjegyzés: Monoron helyi sajátosságként 1948-ban az országzászló árbcot, rajta az esküre emelt kézzel, a Monori 48-as Ifjúsági Bizottság átmentette, egy másik: az 1848-as emlékműre. Emiatt a szekunder forrásokat az 1848-as emlékmű tekintetében is kutattam.

Szakirodalmi feldolgozottság áttekintése

Könyvek:

- Békés István: *Pest megyei barangolások* (1975)³⁰
- *Monor története 1173-1983* [összeállította]: Monori Für Dezső (1984)³¹
- Zákányi Zsuzsa: *Monor egyetemes szimbólumai* (2004)³²
- Szentjóbby Szabó Andor: *Egy új egyházközség születése Monor – Újtelep* (2005)³³
- Galambosné Lovass Annamária: *Monor Művelődéstörténete. Kezdetektől 2007-ig* (Nincs megjelenési év a könyvben; feltételezhető a 2007-ben történt kiadás.)³⁴

³⁰ Békés István: *Pest megyei barangolások*. H.n., Kossuth Könyvkiadó, 1975. p. 162.

³¹ *Monor története. 1173-1983*. [összeállította]: Monori Für Dezső. Monor, Hazafias Népfront Honismereti Köre, 1984. p. 15.

³² Zákányi Zsuzsa: *Monor egyetemes szimbólumai*. Budapest, Uránusz Kiadó, 2004. p. 28-29.

³³ Szentjóbby Szabó Andor: *Egy új egyházközség születése. (Monor – Újtelep)*. Albertirsa, kiadó nélkül, 2005. p. 27-29.

³⁴ Galambosné Lovass Annamária: *Monor Művelődéstörténete. Kezdetektől 2007-ig*. H.n., Kiadó nélkül, é.n. p. 54-55.

Gyűjteményes kötet írása:

- Németh László: *Az 1848-as emlékmű* (1998)³⁵

Tanulmányok:

- Boros Géza: *Trianon köztéri revíziója* (2003)³⁶
- Elbe István: *Átértelmezett emlékművek* (tanulmány)³⁷ (2010)³⁸

Periodikák:

- Békés István: *Pest megyei barangolások* (1972)³⁹
- Németh László: *Megszépült az emlékmű* (1988)⁴⁰
- B.G.: *Ökumenikus tiszteletadással Emlékezés a gyásznapon Október 6. – Monoron* (1999)⁴¹
- Németh László: *A monori 48-as Ifjúsági Bizottság* (2000)⁴²
- (Szerző feltüntetése nélkül): *Egy emlékmű változásai* (2000)⁴³
- K. Zs.: *Monori Trianon-emlékmű* (2000)⁴⁴
- Kampfl József: *Még egyszer az emlékműről* (2000)⁴⁵
- B.G.: *El a kezekkel!?* (2008)⁴⁶
- Bolcsó Gusztáv: „...Ha a múltat megbecsüli...” *Megemlékezés* (2009)⁴⁷
- B.G.: „Szomorú-Boldog nap volt” (2010)⁴⁸

³⁵ Németh László: Az 1848-as emlékmű. In: *Monori Krónika 1398-1998* [szerk.]: dr. Vitálisné dr. Zilahy Lídia és dr. Dobos György. Monor, Kalangya Kkt. – Monor Helytörténeti Kör, 1998. p. 206-207.

³⁶ Boros Géza: *Trianon köztéri revíziója*. A Mozgó Világ internetes változata: XXIX. évfolyam, 2. szám. URL: <http://epa.oszk.hu/01300/01326/00036/02Boros.html> [letöltés ideje: 2012.04.07.]

³⁷ Elbe István, i.m.

³⁸ A tanulmány megjelenési dátumát illetően, egy másik URL címről tudtam információt szerezni, mint ahonnan magát a tanulmányt letöltöttem; ezen információ alapján a tanulmány 2010-ben, a Polisz. 127. számába jelent meg. URL: http://www.oszk.hu/munkatarsak_publicacioi_eloadasok#elbei [letöltés ideje: 2012.03.22.]

³⁹ Békés István: Pest megyei barangolások. Monor. = *Pest Megyei Hírlap*, 1972.03.19., XVI. évf., p. 6.

⁴⁰ Németh László: Megszépült az emlékmű. = *Pest Megyei Hírlap*, XXXII. évf. 1988. 03. 22.

⁴¹ B.G.: Ökumenikus tiszteletadással Emlékezés a gyásznapon. Október 6. – Monoron. = *Monor és Vidéke*, 1999.10.13., VII. évf. 18. sz. p. 5.

⁴² Németh László: A monori 48-as Ifjúsági Bizottság. = *Monori Strázsa*, 2000.03.24., IX. évf., 3. sz. p. 3.

⁴³ Egy emlékmű változásai. = *Monori Strázsa*, 2000.10.26., IX. évf., 11. sz., p. 3.

⁴⁴ K. Zs.: Monori Trianon-emlékmű. = *PestVidék*, 2000. 10. 07., p. 33.

⁴⁵ Kampfl József: Még egyszer az emlékműről. = *Monori Strázsa*, 2000.12.22., IX. évf., p. 9.

⁴⁶ B.G.: El a kezekkel!? = *Monori Strázsa*, 2008.08.01., XVII. évf., 8. sz., p. 16.

⁴⁷ Bolcsó Gusztáv: „...Ha a múltat megbecsüli...”. Megemlékezés. = *Monori Strázsa*, 2009.03.02., XVIII. évf., 3. sz., p. 6.

⁴⁸ B.G.: „Szomorú-Boldog nap volt”. = *Monori Strázsa*, 2010.06.29., XIX. évf., 7. sz., p. 6.

Kéziratok:

- Varga Jenő: *Monor község bel- és külterületének földrajzi nevei*; szakdolgozat (1979) A Szakdolgozat alapján kivonatolta és kéziratként átdolgozta: Németh László (1983).⁴⁹
- Máté Bertalan: *Történeti emlékhelyek a monori járásban. Monor* (nincs megjelenési év, de minden bizonnyal 1984 előtt, ugyanis a járási rendszer 1983-ban megszűnt.)⁵⁰

Egyéb dokumentum:

- *Monor 2011. Falinaptár* Kiadta: Monorért Baráti Kör.⁵¹

Mivel a továbbiakban mindegyik forrásra a dolgozat főszövegében még hivatkozni fogok, ezért a tartalmi ismertetést nem ezen alcím alatt teszem meg, hanem szerves egységben a főszöveg vonatkozó részénél. Összefoglalóan azt lehet megállapítani, hogy a helyi (monori) publikációk kivétel nélkül (szocialista) alkotmányemlékműnek nevezték meg a kommunista időszakban átalakított Emlékművet. Erről az átalakítási dátumról (évről/időintervallumról) is nagyon vegyes kép figyelhető meg: az 1950 körülől, egész az 1960-as évekig terjednek a közlések.

Részben meglepő módon (egy periodikában) olvashatjuk a legkorrektebb (rövid) történeti áttekintést, mégpedig a PestVidék, 2000. október 7. számában található, K. Zs.: *Monori Trianon-emlékmű* cikkben, amely az újraavatással kapcsolatban jelent meg. Itt olvasható pl. teljesen helyes dátummal (1935. június 2.) hogy a képviselő testület magáévá tette a monori trianoni emlékmű ügyét és innentől egész az avatásig a legfőbb történésekről pontosan számol be az írás, igaz az avatási dátumot két nappal eltévesztették: (1935.) október 27. helyett, október 25. szerepel; de ez valószínű csak nyomdahiba lehet. Sőt itt olvasható egyedül, hogy a monori volt a kétszázadik felavatott országzászló a sorban, de a szocialista évekbeli átalakítást illetően még ez a cikk is alácéloz a kutatásom szerinti legnagyobb valószínűségű évnek (1959): az 1950 körüli

⁴⁹ Varga Jenő: *Monor község bel- és külterületének földrajzi nevei*. Szakdolgozat, Monor, 1979. A Szakdolgozat alapján kivonatolta és kéziratként átdolgozta: Németh László, 1983. Megtalálható: Soltész Péter gyűjteménye, Monor.

⁵⁰ Máté Bertalan: *Történeti emlékhelyek a monori járásban. Monor*. Kézirat. Cegléd, Kossuth Múzeum, é.n. Megtalálható: A monori Városi Könyvtár és Helytörténeti Kiállítás Helytörténeti gyűjteménye, H-292 jelöléssel.

⁵¹ *Monor 2011. Falinaptár*. Monor, Kiadta: Monorért Baráti Kör, 2011. p. Június.

idővel. Ettől függetlenül a cikk a következőkben is jól szerepelteti az Emlékmű további történéseit, egész a 2000. évi avatásig.

A fent közölt források viszont az országzászló sorsáról (s hogy az Emlékmű egyáltalán országzászlós volt) összességében teljesen korrekt információt közölnek.

Az alábbiakban a primer információk gyűjtése tekintetében ismertetem az Emlékmű történetével kapcsolatos kutatómódszertanom lefolytatását. Először a különféle források/forrásdokumentumok felkutatása érdekében alkalmazott módszereimet és a gyakorlatban történő lefolytatását fogom részletezni. Ezt követően mutatom be a szociológiai kutatási technika (interjúk) keretében végzett kutatásom gyakorlatát.

Az Emlékmű történéseivel kapcsolatban, az információgyűjtés tekintetében széles körű és mély periodika kutatást végeztem. Ennek érdekében e kutatási tevékenységem döntő részét a monori Városi Könyvtár és Helytörténeti Kiállítás Helytörténeti gyűjteményének periodika gyűjteményében folytattam le. A változatos adathordozókon (papír, CD-ROM, mikrofilm) megtalálható vonatkozó periodikák teljes körű fellelésében elengedhetetlen segítséget nyújtott: *A Monori Helytörténeti Kör Füzetek – Monori füzetek 10. – Monor sajtóbibliográfiája I. /1882-1975/* című kiadvány,⁵² amely a Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár 1977. évben megjelent *Pest megye Sajtóbibliográfiája*⁵³ felhasználásával a monori helytörténeti kutatás elősegítése céljából készült. Úgyszintén további nagy segítséget nyújtott a periodika kutatásban a *Pest megye Sajtóbibliográfiája 1975-1994* című könyv.⁵⁴ A Városi Könyvtár Helytörténeti gyűjteményében nem megtalálható helyi információkat tartalmazó periodika, és a nem monori kiadási hellyel bíró, illetve az országos megjelenéssel rendelkező periodikák esetében a kutatást az Országos Széchényi Könyvtárban folytattam le.

A helytörténeti információk begyűjtése érdekében megkerestem a város két azon civil szervezetét, ahol helytörténettel foglalkoznak. Ezek a szervezetek a következők voltak: a Monorért Baráti Kör és a Helytörténeti Kör – Közművelődési Egyesület. Ezen

⁵² *Monor sajtóbibliográfiája I. /1882-1975/*. Monori füzetek 10. Monori Helytörténeti Kör Füzetek. [szerk.]: Burján István. Monor, Monori Családi Intézet, 1987. 16 p.

⁵³ *Pest megye Sajtó-bibliográfiája.1794-1975*. H.n., Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár, 1977. 316 p.

⁵⁴ *Pest megye Sajtóbibliográfiája.1975-1994*. Szentendre, Pest Megyei Könyvtár, 1997. 141 p.

egyesületek a kiadványaikkal is rengeteget segítettek számomra, amellet, hogy a Monorért Baráti Körrel örvendetesen szoros kapcsolatot alakítottam ki.

Monor intézményei közül felkerestem azokat, ahonnan ugyancsak információt várhattam az Emlékművel, vagy az Emlékmű bizonyos időszakával, ill. hozzá kapcsolódóan bizonyos dolgokkal (pl. speciálisabb dokumentum) kapcsolatban. Így a Polgármesteri Hivatalon kívül a Monori Körzeti Földhivatalt kerestem fel.

Adott szakterületek kutatóinak-gyűjtőinek a felkeresésére ugyancsak a lehető legnagyobb hangsúlyt fektettem (országzászlók története, Monor tárgyi emlékei stb.).

Az Emlékművel kapcsolatosan esetlegesen még fellelhető bármilyen dokumentumokat illetően, jelentős kutatómunkát végeztem. Ennek érdekében a monori lakosságot a következő módon kerestem meg:

- újsághirdetések útján. Két hónapon keresztül figyelemfelhívó szöveget jelentettem meg a Monor Városi Önkormányzat Lapjában, a Monori Strázsában.⁵⁵
- A Gemini Televízió a 2012. februári adásnapjain ugyancsak leadta hirdetésemet. Az adások a 29-es telefonkörzet majd minden településén láthatóak, a UPC képűség csatornáján.⁵⁶
- A monori Városi Könyvtár és Helytörténeti Kiállítás, és Városi Helytörténeti Kiállítás bejáratához a vezetőség segítségét és engedélyét kérve, a hirdetésemet ugyancsak kihelyezhettem.

A hirdetéseim szövege – az egységesség okán is – minden fenti esetben a következő volt. *A monori Trianoni Emlékműről kutatok (szakdolgozat); fényképet, főleg a 2000. évi újraavatás előttről. Ha tud, kérem, segítsen. Köszönöm!* A hirdetés a telefonszámom megadásával végződött. A hirdetéseket siker – bár nem annyi, amennyit vártam – koronázta. Ezúton szeretném kifejezni a köszönetemet mindenkinek, a hirdetésekkel kapcsolatban nekem nyújtott segítségéért.

Információszerzés céljából az Emlékmű közvetlen környezetében lakók közül is felkerestem lakosokat, de sajnos senki nem tudott információval, fotódokumentummal szolgálni (főleg ez utóbbiban bíztam).

⁵⁵ Zlinszki Zsolt hirdetése a monori Trianoni Emlékművel kapcsolatban. = *Monori Strázsa*, 2011.09.27., XX. évf., 9. sz., p. 15.

Zlinszki Zsolt hirdetése a monori Trianoni Emlékművel kapcsolatban. = *Monori Strázsa*, 2011.11.03., XX. évf., 10. sz., p. 23.

⁵⁶ A Gemini Televízió honlapja. URL: <http://geminitv.hu/> [honlap megtekintési idő: 2012.04.08.]

A viszonylag nagyszámú interjú és köztük nem egy mélyinterjú készítésének okát a következőkkel indoklom. A forrásdokumentumok gyűjtése mellett az interjúkkal még életszerűbbé-mélyebbé kívántam tenni az Emlékmű történetét, illetve az esetleges információs lyukakat kitölteni az adott személyektől származó információval.

Mélyinterjút azzal a két személlyel készítettem, akiktől általában véve a legtöbb információt vártam az Emlékmű történetét illetően (az interjúk adatait lásd: az adatközlők jegyzékében). Ők a következők voltak:

- Kampfl János és Kampfl József, akik az Emlékművet megalkotó id. Kampfl József fiai.

Az interjúalanyaimhoz előzetesen eljuttattam a kutatási célomat, kérdéseimet: a kérdéstervet (*Lásd: 3. és 4. melléklet.*), így megkönnyítve és hatékonyabbá téve majdan a konkrét interjút.

Döntő részt a személyes és kisebb részt a strukturált interjú jegyeit is magába foglaló interjút készítettem azokkal a személyekkel, akiktől az Emlékmű egy bizonyos időpontja, időszaka vagy eseménye(i) kapcsán vártam jelentősebb információt (az interjúk adatait lásd: az adatközlők jegyzékében). Annyiban voltak a strukturált interjú jegyeit is magába foglalóak ezek az interjúk, hogy a mélyinterjúk alapján már egyfajta önmagamban összeállított kérdéstervvel a fejemben érkeztem az interjú alanyaimhoz – hiszen ezek a kérdések gyakorlatilag lefedték az Emlékmű történetének teljes időszakát – viszont inkább a szabadon történő beszélgetésre helyeztem a hangsúlyt. Tettem mindezt a fesztelenebb légkör megteremtése és az előre nem látható információk felbukkanása érdekében. Az ide tartozó interjú alanyaim a következők voltak:

- Fehér Kálmán: tőle esetleges (kis)gyermekkori emléket vártam az avatásról (1935) és fiatalkori visszaemlékezést bármiről az Emlékművel kapcsolatban.
- Kaldenekker Ferenc: tőle szintén esetleges (kis)gyermekkori emléket vártam az avatásról (1935) és fiatalkori visszaemlékezést bármiről az Emlékművel kapcsolatban.
- Kecskés Lajost, id. Kampfl Józseffal való rokoni kapcsolat és családi (fotó)dokumentumok valószínű fellelhetősége miatt kerestem meg.
- Kovács Benő: 1986-tól 1990-ig Monor tanácselnöke volt, a rendszerváltás előtti időszakról vártam tőle általános információkat.

- Kupecz Tivadar: annak a rendszerváltás előtti – már elhunyt – községi vezető: Kupec Ferencnek a fia, akinek a vezetősége alatt alakították át (1959) az Emlékművet, tőle is bárminemű információt vártam.
- Lendvay Endre: a 2001. és a 2009. évi, valamint a most készülő 2012. évi gyászünnepi megemlékezések egyik szervezője, őt a megemlékezések miatti információ miatt kerestem meg legelőször.
- Nagy Zsolt: országzászló kutató; tőle az országzászlókkal kapcsolatban általában kértem információt, illetve a monori Országzászlós Trianoni Emlékművet illető kutatási anyagát osztotta meg velem.
- Soltész Pétert, az országzászló árboc csúcscímze: az esküre emelt kéz történetével és Monor tárgyi emlékeivel kapcsolatban kerestem meg.
- Szikora György, a második világháború monori harcait illetően nyújtott információt.
- Vásárhelyi Géza, aki az Emlékmű 2000. évi újraavatásának, és döntő részt, az azt követő gyászünnepi megemlékezések fő szervezője.

Források

Az Emlékmű történetének feldolgozása érdekében a primer és szekunder forrású adatgyűjtés esetében, általánosságban az alábbi különféle forrástípusok jelentek meg a kutatómunkám során:

- Nyomtatott irodalom: könyvek, szerkesztett gyűjteményes kötetek tanulmányai, lexikonok, kézikönyvtárak stb.
- Nyomtatott periodika: korabeli (helyi és országos megjelenésű) sajtó, a közelmúlt és napjaink helyi sajtója, folyóirat.
- Országos levéltári okiratok, adott személy hagyatékából dokumentum (Nagy Zsolt országzászló kutató gyűjteménye révén: Urmánczy Nándor 46 kötetes naplójából⁵⁷ fotódokumentum).
- Internetforrások, elektronikus dokumentumok: honlapok információi, tanulmányok, törvények, periodika elektronikus változata stb.
- Egyéb dokumentumok: kézirat, képeslap, falinaptár, meghívó.

⁵⁷ G.L.: Urmánczy Nándor naplója. = Országzászló, 1941, V. és VI. évf., p. 65-67.

2 Monor városa: „Alföld porában, kisváros zajában”

Monor, az Emlékműnek otthont adó város. A főcímben is szerepeltetett *Alföld porában, kisváros zajában*, jelképesen utal Monor múltjának kettős mivoltára, a mezőgazdasági létre, a falusi életformára és a kibontakozó zajosabb kisvárosias életvitelre. A főcími idézet szövege a Monorért Baráti Kör által összeállított, 2000-ben megnyitott Városi Helytörténeti Kiállításon jelenleg is megtekinthető kiállítás címe.⁵⁸

A város bemutatását illetően – mint korábban már említettem: kiemelve a dolgozat szempontjából a lényegét – teljes mértékben a Monor város honlapján szereplő információkra támaszkodtam, ugyanis a város történetét és bemutatását azok a személyek állították össze, akik Monor helyismeretét illetően elismerten – az én kutatási tapasztalataim szerint is – a leginkább otthon vannak benne.⁵⁹ További indok, hogy tudomásom szerint Monor történetével kapcsolatban, csak az 1848-ig terjedő időszakig jelent meg monográfia/tanulmány, mégpedig szerzőpárosként Vitálsné dr. Zilahy Lidia és Máté Bertalan közös munkájaként: *Monor Története 1398 – 1848* címmel.⁶⁰

Földrajz, közlekedés, demográfia, oktatás

A város a Duna – Tisza közén, a Gödöllői – dombság és az Alföld találkozásánál fekszik. Monor Budapest határától, a Ferihegyi repülőtértől 25 kilométerre található. A város déli szélén húzódik a 4-es számú (E 60) országos főút. A települést átszelő vasútvonal szintén meghatározó a város közösségi közlekedésében. Monor területe 48,31 km², legmagasabb pontja a Strázsahegy (190 m), mely arról kapta a nevét, hogy a falubeliek innen kémlelték a környéken portyázó török katonákat. A városban jelenleg több mint 18 ezer fő lakik 6200 háztartásban. A Monoron lévő négy általános iskolából kikerülő diákok két helyi középiskolában folytathatják tanulmányaikat.⁶¹ A 18 éven felüli népességen belül legalább középiskolai végzettsége van 22,6%-nak és a 25 éven felüli népességen belül felsőfokú képzettsége van 6,6%-nak (1990). Már a XVIII. század elejétől fokozatosan telepedtek meg erdélyi magyarok is a településen, de

⁵⁸ *Monor város honlapja*. URL:

http://www.monor.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=11%3AAlatnivalok&catid=2%3Avarosunkrol&Itemid=25&showall=1 [letöltés ideje: 2012.04.11.]

⁵⁹ Monor város történetét összeállították: Bernula B. Péter, Kiss Attila, Marunák Ferenc, Németh László.

⁶⁰ Vitálsné dr. Zilahy Lidia és Máté Bertalan: *Monor Története 1398 – 1848*. In: *Monori Krónika 1398-1998* [szerk.]: dr. Vitálsné dr. Zilahy Lidia és dr. Dobos György. Monor, Kalangya Kkt. – Monor Helytörténeti Kör, 1998. p. 64-91.

⁶¹ *Monor város honlapja*. URL: http://www.monor.hu/doc/varosunkrol/monor_fuzet_web.pdf [letöltés ideje: [2012.04.11.]

nagyobb hullámban az I. világháború vége után, majd legutoljára 1988-at követően jöttek.⁶²

Történet

Monor és környéke az utolsó eljegesedést követően népesült be. A középkori Monor nagy valószínűséggel a mai városközpontban lehetett. Monor (Monar) nevének első hiteles írásbeli említésével egy 1398. március 25-én kelt oklevélben találkozhatunk.⁶³ Monor elnevezésének eredete még ma sem tisztázott, de a leginkább elfogadott elmélet szerint a török eredetű, „kőd” jelentésű személynévből származik.⁶⁴

A település a török időkig lassan fejlődött. A több mint 150 éves török uralom Monort és környékét is sanyargatta (ez alatt Monor többször elpusztult illetve elnéptelenedett). A török kiűzése után az elbujdosott lakosok lassan visszaszivárogtak és 1696-ban már újra lakott helyként említették Monort. A hazatelepült református lakosság megkezdte egyháza és iskolája helyreállítási munkálatait: a templomot 1702-ben építették újjá. A Rákóczi-szabadságharc (1703–1711) idején Monorról összesen 22 fő harcolt a nagyságos fejedelem hadaiban. Majd Monor földesura, az egri káptalan új katolikus egyházközség alapításába kezdett. 1753-ban katolikus német telepesek érkeztek Monorra, akik 1757-ben kis templomot létesítettek. A XIX. század elején – 1802-06 között – az egri káptalan költségén építették a jelenleg is álló Nagyboldogasszony templomot.⁶⁵

1813-ban nagyszabású falurendezés indult meg, ami 1820-ig tartott. Az ekkor kialakított településszerkezet a mai napig meghatározza a városközpont képét. 1847-ben adták át – az országban másodikként – a Pest-Cegléd-Szolnok vasútvonalat. Az 1848-

⁶² Monor város honlapja. URL:

[http://www.monor.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=10:altalanos-
adatok&catid=2:varosunkrol&Itemid=25](http://www.monor.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=10:altalanos-
adatok&catid=2:varosunkrol&Itemid=25) [letöltés ideje: 2012.04.11.]

⁶³ Monor város honlapja. URL: http://www.monor.hu/doc/varosunkrol/monor_fuzet_web.pdf [letöltés ideje: 2012.04.11.]

⁶⁴ Kiss Attila: „Ködbe” vesző múlt. Monor nevének eredete. In: *A monori József Attila Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola Jubileumi évkönyve 2001 – 2011* [szerk.]: Kiss Attila és dr. Tamáska Istvánné. Monor, A monori József Attila Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola Igazgatósága, 2011. p. 136-144.

Kiss Attila néveredtről szóló tanulmányának másik legjelentősebb kutatási eredménye, hogy egyértelműen bizonyítja a korábban vélt ellenében, hogy Monor neve nem származhat az Aynard névből. A tanulmány bővebb változata kézirat formájában megtalálható a szerzőnél – a lényegét tekintve ugyanolyan tartalommal – amelyet, mint a Nemzeti Erőforrás Minisztérium és az Anyanyelvápolók Szövetsége közös, 2011. évi pályázatára beküldött pályamunkát, a bíráló bizottság oklevéllel ismert el 2011. október 10-én.

⁶⁵ Monor város honlapja. URL:

http://www.monor.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=9:toertenelem&catid=2:varosunkrol&Itemid=25 [letöltés ideje: 2012.04.11.]

49-es szabadságharcban a város is részt vállalt, mintegy száz monori vett részt a harcokban. A református temetőben tíz szabadságharcos nyugszik. 1848 emléke élénken él a városban. Monor az egykorú iratokon az 1870-es évektől városként és járási székhelyként szerepelt.⁶⁶

A XIX. században Monoron is megkezdődött a modernizálódás, különösen a század végén volt igen gyors a fejlődés. Ezzel párhuzamosan Monor népessége a háromszorosára növekedett. A társadalmi élet megélénkülését jelezte, hogy a kiegyezés és az első világháború közötti békés időszakban 23 egyesület és társadalmi kör alakult. A XX. század elején készültek el azok az épületek, pl. a polgári iskola (1907), a Járásbíróság (1908), a Kossuth Lajos Általános Iskola (1909), a Vigadó (1909), amelyek napjainkig a városkép meghatározói. 1901. június 9-én, vasárnap avatták fel – az országban huszonnegyedikként – Kossuth Lajos mellszobrát. 1907 után fejlődött ki Monor új településrésze, az Újtelep. Az I. világháború alatt Monorról több százan vonultak be a hadseregbe, és a háborúnak 252 ismert monori katonai áldozata lett. Emlékükre 1923-ban közadakozásból emlékművet állítottak, amely a Kálvin téren látható.⁶⁷

1918-ban az „őszirózsás forradalom” fővárosi eseményei hatására Monoron is forradalmi hangulat hozta lázba az embereket. 1919. május 3-án, a Tanácsköztársaság idején, „ellenforradalmi mozgolódás miatt” a fővárosból kihívott vörös különítmény egy embert agyonlőtt; augusztus 2-án pedig egy Pest felé visszavonuló vörös páncélvonatra a várost megszálló román katonák rálöttek. A páncélvonat viszonzta a tüzet, és egy román katonát megöltek. Megtorlásul a románok elfogtak 53 személyt, főként civileket. A Madarescu román parancsnok vezette statáriális bíróság halálra ítélte a foglyokat, majd az agyagbányába hajtották, és ott kivégezték őket. A nem azonosított áldozatok közös síremléke ma a katolikus temetőben van.⁶⁸

A két világháború között a lakosságszám enyhén emelkedett. A gazdasági szerkezet lényegében megmerevedett. Az 1929-ben kitört gazdasági válság következtében sok család tönkrement. Ebben az időszakban gazdag egyesületi és

⁶⁶ U.o.

⁶⁷ U.o.

⁶⁸ U.o.

kulturális élet folyt Monoron. Ezen időszak alatt (1935) avatták fel az Országzászlós Trianoni Emlékművet is, ugyancsak közadakozásból.⁶⁹

A II. világháború katonai és polgári áldozatainak száma Monoron mintegy 600-650 fő volt. Az áldozatok emlékére 1993. november 13-án avattak a város központjában emlékművet. 1944 nyarán számos monori zsidó családot és több ezer közelebbi és távolabbi környékbeli összeterelt zsidót Monorról hurcoltak munkatáborokba: mintegy 280 monori zsidó honfitársunk soha nem tért vissza. A Vörös Hadsereg Monort 1944. november 12-én foglalta el. A német megszállást szovjet katonai jelenlét és erőszak követte. Budapest ostroma miatt sokáig szovjet katonai kórház és ellátó részleg működött Monoron. 1945. január 25-én 135 német nevű monori polgárt hurcoltak el „malenkij robotra” a Szovjetunióba.⁷⁰

Az 1945-ös földosztással létrehozott kisbirtokok tulajdonosait 1950-től szövetkezetekbe kényszerítették, majd azokat később egyesítették. Az 1956-os forradalmi események Monoron is éreztették hatásukat, többen a fővárosi megmozdulásokban és fegyveres harcokban vettek részt, de helyben is voltak események. A forradalom leverése után többen töltöttek hosszú éveket börtönben, de több kivégezés is történt. A református templom oldalán 2001. november 23-án avatták fel Czibor Éva szobrász 1956-os emlékművét az áldozatok és meghurcoltak emlékére. A szocializmus évtizedeiben a község lassan, de folyamatosan gyarapodott. Lakosságszáma az 1949. évi 13 606-ról 1990-ig 18 483 főre nőtt. Monor 1970-ben elnyerte a nagyközségi rangot, majd az elmúlt rendszer utolsó évében, 1989. március 1-jén várossá avatták.⁷¹

A rendszerváltás utáni időszakban további fejlődésnek indult a város. Ez idő alatt teljesen kiépült a belterületi infrastruktúra, továbbá számos új közintézmény és közterület szolgálja az itt élők boldogulását. A városfejlődés legutóbbi igen jelentős eredménye a 2009-ben átadott Főtér és a sétálóutcává átalakított Petőfi utca.⁷²

Emlékművek, emlékhelyek

A dolgozatom szempontjából lényeges, Monoron közadakozásból létrehozott emlékműveket, emlékhelyeket a dolgozatom definíciók részében már ismertettem.

⁶⁹ U.o.

⁷⁰ U.o.

⁷¹ U.o.

⁷² *Monor város honlapja*. URL: http://www.monor.hu/doc/varosunkrol/monor_fuzet_web.pdf [letöltés ideje: [2012.04.11.]

3 A monori Országzászlós Trianoni Emlékmű létrejöttének előzményei

Ha nincs Trianon, nincs Monor város Országzászlós Trianoni Emlékműve sem. Bárcsak így lenne...

Trianon a Magyar Golgota, nemcsak a XX. századi, hanem az egész magyar történelem talán legnagyobb tragédiája. Ezért létezik és fog is létezni fojtogató fájdalom a magyar nemzetben, mert a nemzetet alkotó emberek lelkében még mindig sajog a „...nem gyógyuló seb”, a történelmi Magyarország igazságtalan mértékű megcsonkításával szemben, mint ahogy pl. Kondás Imre is szívbemarkoló érzékletességgel ecseteli a Monori Strázsaiban, a 90. évforduló kapcsán.⁷³ Emiatt is feltételezem, hogy az érzelmi tényező dominál a magyar emberek tudatában Trianonnal kapcsolatban (Monoron is), aminek könyvtárnyi anyaga van, még sincs lezárva, feldolgozatlan, bennünk él. Nem véletlenül írta (írhatta...) le már az 1980-as évek első felében Ormos Mária a *Padovától Trianonig 1918 – 1920* című könyvében, hogy: „A nagy nemzeti megrázkódtatások által kiváltott érzelmek – akármilyen előjelűek is – látatoan sokáig képesek elevenek maradni, még akkor is, ha csillapító vagy közömbösítő hatások érik őket.”⁷⁴

3.1 A trianoni békediktátum

Trianont – a tények rövid ismertetése mellett – jobban az érzelmi oldalról kívánom bemutatni, hiszen a dolgozatom témájához, főleg az empirikus kutatáshoz, inkább ez kapcsolódik.

A tények – amelyek aztán alapjaiban változtattak meg mindent Magyarországgal kapcsolatban – röviden így szólnak: „A trianoni békeszerződés értelmében Magyarország területe 325 ezer, illetve – Horvátországot nem számítva – 282 ezer négyzetkilométerről 93 ezer négyzetkilométerre, lakóinak száma pedig 20,8, illetve 18,2 millióról 7,9 millióra csökkent.”⁷⁵ A szerződést 1920. június 4-én írtuk alá.

⁷³ Kondás Imre: 90 éve nem gyógyuló seb. = *Monori Strázsa*, 2010.04.30., XIX. évf., 5. sz., p. 6.

⁷⁴ Ormos Mária: *Padovától Trianonig 1918 – 1920*. 2. változatlan kiad. h.n., Kossuth Könyvkiadó, 1984. p. 11.

⁷⁵ Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés*. Budapest, Osiris Kiadó, 2005. p. 201.

A történelmi Magyarország megcsonkolásával kapcsolatban, és annak részleteiben, következményeiben nem elmélyülve – hiszen a dolgozatom témája nem ez – leegyszerűsítve a fenti tények alapján azt állapíthatjuk meg, hogy a régi Magyarország területének és erőforrásainak mintegy a kétharmadát vették el. Mint, ahogy az általam nagyra becsült Raffay Ernő megállapítja a *Magyar Tragédia. Trianon 75 éve* című kötetében: a döntéshozók által olyannyira hangoztatott nemzetiségi elv, az új határok kialakításánál vajmi keveset játszott szerepet.⁷⁶ Majd a következőkkel folytatja az elemzését: „*Való igaz, hogy a békeszerződés eredményeként Magyarország formailag független állam lett, pusztán önálló életének alapvető feltételeitől, létfeltételeitől fosztották meg. Körülbelül olyan helyzetben volt, mint az a harcokban megsebesült hadifogoly, kinek mindkét lábát amputálni kellett és azután szabadon engedték, hogy most már mehet, amerre lát. (...) a területi és népességbeni veszteség elképesztő mértékű gazdasági veszteségekkel is párosult.*”⁷⁷ Az *Országzászló* (A Magyar Szövetség Ereklýés Országzászló Nagybizottsága hivatalos éves értesítője) nevű irredenta kiadvány esetében még talán beszélhetnénk túlzó megfogalmazásról, ahol az 1941-es évfolyam, Irredenta Lexikon szócikke alatt Trianonról, mint a legszörnyűbb békeparancsról olvashatunk, melyet valaha kultúrnemzet ellen hoztak.⁷⁸ A Révai Nagy Lexikona⁷⁹ esetében ellenben már aligha; itt a Trianon szócikk alatt a békeszerződés eredményképpen: Csonka-Magyarországról olvashatunk, valamint, hogy az ország törvényei közé beiktatott (1921. július 26.) békeszerződést a Törvénytárban gyászkeret fogja körül.⁸⁰ A Révai Nagy Lexikonára nem véletlenül voltam kíváncsi, hiszen Révay Mór János a tárgyilagossá szellemű ismertetésben deklarálta a Lexikon célját.

Visszatérve a XXI. századba, Romsics Ignácot a mértékadó történészt illetően, szintén nem kételkedhetünk a tárgyilagosságban, de még ő is a következőket állapítja meg *A trianoni békeszerződés* című könyvében: „*A magyarság teljes joggal tarja igazságtalannak a trianoni, illetve az 1947-ben helyébe lépő párizsi békeszerződést.*

⁷⁶ Raffay Ernő: *Magyar Tragédia. Trianon 75 éve*. 2. kiad. Budapest, Püski Kiadó Kft., 1996. p. 186.

⁷⁷ Raffay Ernő: *Magyar Tragédia. Trianon 75 éve*, i.m. p. 187.

⁷⁸ Irredenta Lexikon. = *Országzászló*, 1941., V. és VI. évf., p. 76.

⁷⁹ A Révai Nagy Lexikona 1911-től 1927-ig, húsz kötetben jelent meg; az utolsó XXI. kiegészítő kötet pedig 1935-ben lett kiadva. Révay Mór János, A Pallas Nagy Lexikonából (1893-tól 1900-ig, 18 kötetes a teljes sorozat) kiindulva monstre vállalkozásként, egy modern, tudományos eredményeket naprakészen tartalmazó lexikont kívánt készíteni, ezért a szerkesztésbe bevonta szinte az egész magyar tudományos világot. A vállalkozás felbecsülhetetlen értéket alkotott; a sorozat köteteit még most is élvezetes tanulmányozni.

⁸⁰ *Révai Nagy Lexikona*. Budapest, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1925. XVIII. kötetet. p. 472.

*Elvitathatatlan joga az is, hogy az európai normáknak megfelelő öngazgatási jogokat követeljen a maga, illetve kisebbségei számára.”*⁸¹ Az előbbi idézet gondolatának folytatása és egyben a könyvének utolsó mondata viszont az érzelmi tényezőt mellőző – a politikai realitások talaján álló – kijózanító tárgyilagosságot képviseli: *„Ennél többet remélni azonban minden jel szerint illúzió, követelni pedig meggondolatlanság.”*⁸² Minden jel szerint...

3.2 Az Emlékmű felállításának országos előzményei

A dolgozat definíciók részénél már megismerhettük az országzászló fogalmát és az országzászló mozgalom célját. A vidéki országzászló mozgalom kibontakozásában az Erekyés Országzászló Nagybizottsága végezte az iránymutató munkát. Az első vidéki országzászlót Mohácson emelték 1931-ben.⁸³ A harmincas évek végén már az ország nagyjából minden ötödik településén országzászló tett fogadalmat a revízió mellett, ez több mint 700 helységet jelentett.⁸⁴ Az országzászlók száma 1944-ig összesen – a visszacsatolt területeken emeltek is beleszámolva – bőven meghaladta az 1200-at. Külön kutatási területet jelent a be nem iktatott, vagy pl. a zárt területen felállított országzászlók számának megállapítása.⁸⁵ Az országzászlók, mint említettem a revízió mellett tettek fogadalmat, ugyanúgy, mint a budapesti Erekyés Országzászló bronz zászlórúdjának a tetején lévő *„Horthy keze után mintázott, ezüstből készült, esküre emelt méteres kéz”*.⁸⁶

Az Emlékmű felállításának országos előzményei szorosan összefüggnek a trianoni trauma és az irredenta kultusz meghatározó eseményeivel. Ezek dátumai a következők: *„1918. október (a katonai összeomlás és Ausztria-Magyarország felbomlása), 1920. június 4. (a trianoni békeszerződés aláírása), 1920. november 13. (a békeszerződés nemzetgyűlési vitája, november 15-én annak ratifikálása), 1921. július 26. (a 1921:XXXIII. tc. megalkotása, a békeszerződés törvénybe iktatása), 1927. június 21. (Rothermere lord etnikai revíziót hirdető, magyarbarát újságcikkének megjelenése),*

⁸¹ Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés*, i.m. p. 208.

⁸² U.o.

⁸³ Kovács Ferenc: Az országzászló mozgalom rövid története. = *Vitézi Tájékoztató*, 2009, XXVIII. évf., 3-4. sz., p. 8.

⁸⁴ Zeidler Miklós: A magyar irredenta kultusz a két világháború között, i.m. p. 27.

⁸⁵ Nagy Zsolttal készített interjú általi információ.

⁸⁶ Zeidler Miklós: A magyar irredenta kultusz a két világháború között, i.m. p. 21.

1938. november 2. (az első bécsi döntés), 1939. március 15. (a kárpátaljai bevonulás kezdete), 1940. augusztus 30. (a második bécsi döntés), 1941. április 11. (a délvidéki bevonulás kezdete). Ezek az események nagymértékben befolyásolták, alakították az irredenta kultuszt, s mindegyikük jelképes (részben szakrális) jelentőséget is nyert: ünnepi, heroikus vagy gyászszimbólummá vált.”⁸⁷

Trianonnal szemben egy ideig más volt – részben kényszerűségből, részben a realitásokból fakadóan – a magyar (kül)politika és a magyar társadalom hozzáállása. A kormány 1927-ig – a népszövetségi ellenőrző bizottságok távozásáig – csillapítani próbálta a Trianon elleni kritikákat. Ezt követően viszont – összefüggésben az olasz-magyar barátsági szerződés megkötésével és a Rothermere-féle sajtókampány megindulásával – már nem ellenezte a magyar társadalom irredentizmusának az erősödését. Az így egyre inkább kibontakozó irredentizmus legjelentősebb eseménye lett az államalapító szent királyunk ünnepére időzített, budapesti Ereklýs Országzászló felavatása.⁸⁸

A magyar külpolitika is erőteljesebb munkát kezdett, mellyel kapcsolatban a békediktátum 19. cikkelye adott némi reményt Magyarország számára.⁸⁹ Ez a cikkely így szólt: „A Közgyűlés időnkint [sic!] felhívhatja a Szövetség tagjait az alkalmazhatatlanná vált szerződéseknek és olyan nemzetközi állapotoknak újabb megvizsgálására, amelyeknek fennmaradása a világbékét veszélyeztetné.”⁹⁰ Az erre való hivatkozásunkat viszont sajnos teljesen érthető módon a győztes hatalmak lesöpörték az asztalról, hiszen ellenkező esetben az, az önnön tévedésük beismerése lett volna.⁹¹ A magyar külpolitika teljes joggal próbálta meg, amit csak lehet, hiszen a békediktátum „...kirívóan méltánytalan volt a magyarság számára. A béke ugyanis adott formájában nyers volt és megalázó, általános elveiben radikális, arányaiban túlzó, végrehajtásában érzéketlen, hatásaiban pedig végiggondolatlan, és ezért sok tekintetben kimondottan kártékony. Egyáltalán nem lehet tehát csodálkozni azon, hogy a békeszerződést a magyar társadalom és politika élesen elítélte, és annak megváltoztatására törekedett.”⁹²

⁸⁷ I.m. p. 15-16.

⁸⁸ I.m. p. 19.

⁸⁹ Zeidler Miklós: A revíziós gondolat. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. p. 40.

⁹⁰ A trianoni diktátum. Eredeti szöveg francia és magyar nyelven, i.m. p. 17.

⁹¹ Zeidler Miklós: A revíziós gondolat, i.m. p. 40.

⁹² Zeidler Miklós: A magyar irredenta kultusz a két világháború között, i.m. p. 6.

3.3 Monor és a revizionizmus, irredentizmus

Mint, ahogy az előbbieken olvashattuk a magyar társadalom mély megrázkódtatással élte meg Trianont. „*A magyarságnak ugyanis sok és sokféle fájdalmat okozott a békeszerződés. A millió megnehezített életlehetőség és megkeserített sors, a menekülők és a maradók szenvedései, megaláztatásai egyénenként állították szembe a magyarokat Trianonnal.*”⁹³

A mindennapok életét alapjaiban határozta meg ez az alapérzés. Ebben természetesen a politikának is szerepe volt, hiszen tovább fokozta az amúgy is meglévő irredenta hangulatot, természetesen mindezt a legfőbb cél: a történelmi Magyarország területi integritásának visszaállítása céljából. Ennek a revizionista-irredenta hangulatnak, a társadalom alapérzésének számos megnyilvánulása volt az élet minden területén. A monori Országzászlós Trianoni Emlékmű is ennek a rendszernek a része volt, igaz a településen a legmeghatározóbb. Az Emlékmű melletti térben, valamint az időben: előtte és utána, a különféle tárgyak fizikai valóságában és a szellemi termékek sokféleségében figyelhetjük meg az irredentizmus nagyszámú jelét. Mindez természetesen Monoron is így volt; ebből a rendszerből emelkedett ki (többféle értelemben is) az Országzászlós Trianoni Emlékmű, szoros összefüggésben azzal, ami körülvette és létrehozta. Ebből a rendszerkörnyezetből fogok – csupán rápillantva e területre, hiszen ez egy külön tanulmány/szakdolgozat témája is lehetne – néhány érdekességet bemutatni, ezáltal érzékeltetve, hogy a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű létrejötte nem a véletlen műve volt, hanem sokféle erő működésének a következménye, aminek számos megjelenési formája volt.

Monoron 1932. május 15-én revíziós keresztet emeltek a forrásdülönél, amit Kalmár Mihály kormánytanácsos, gőzmalom tulajdonos állíttatott a hitélet emelésére. A felirat is a revízióért esengett: „*Jóságos Úristen! Alázatos szívvel könyörgünk hozzád, Jézus Krisztus szent keresztjével, Szegény Magyarország feltámadását Ámen. 1932. május 15-ikén.*”⁹⁴

A Monori M. Kir. Állami Polgári. Fiú és Leányiskola Évkönyve az 1938-39. tanévről című kiadvány 5. oldalán a következő megható hírt találtam: „*A visszatért verebélyi [Felvidék, Nyitrai járás; kiegészítés: e dolgozat szerzője] áll. polg. iskolának*

⁹³U.o.

⁹⁴ Hírek. = *Pestvidéki Hírek*, 1932. Július 10., VIII. évf., 28.sz., p. 2.

*tanulóink által elkészített, 2 db. magyar közép címet küldtünk meleg kísérő sorokkal. Az onnan érkezett válaszból hálás köszönő szavak mellett kicsendült az anyaországba való visszacsatolás feletti öröm.*⁹⁵

A monorierdői iskola épülete mellett 1942. június 16-án – a tanévzáró ünnepélnyel egybekötve – országzászló avatás felemelő pillanatai is lezajlottak.⁹⁶ Az iskola akkori igazgatója Oláh István pedagógus, népművelő volt, aki később a mai monori József Attila Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola (a továbbiakban még: JAG) nagyszerű igazgatója lett.

3.3.1 Az Emlékmű felállításának helyi előzményei

Kutatásom jelen állása szerint 1933. október 1-én jelent meg az egyik helyi periodikában – a Pestvidéki Hírekben – az első hír, amely a monori országzászló leendő felállításának készülő ügyéről ad rövid tudósítást.⁹⁷ A rövid hír szerint a monori országzászló ügyében, az iparosok székházában értekezlet lesz október 6-án. Az intézkedés tehát már ekkor megindult a tenni akarók egyik irányából, ez pedig az Iparos Olvasókör volt, mint később kiderült a másik helyi periodikában: az Egyetértés, 1935. június 2-i lapszámában.⁹⁸ A másik irány a Nemzeti Egység Monori Ifjúsági Csoportja volt, amely egy Trianoni kereszt felállítását javasolta. Az erről szóló hír, az Egyetértésben jelent meg, az 1934. július 15-i lapszámában.⁹⁹ Szintén az Egyetértés 1935. június 2-i lapszámában olvasható, hogy a két irányból jött kezdeményezés összefonódott, melynek eredményeképpen „A képviselőtestület magáévá tette a monori trianoni emlékmű ügyét” áll a cikk címében.¹⁰⁰ Ennek értelmében egy emlékmű felállítása mellett született döntés, de úgy, hogy mindkét eszme kifejezésre jusson: az országzászló jelentősége és a mozgalom célja, valamint egy Trianoni kereszt felállítása is.¹⁰¹

⁹⁵ *A Monori M. Kir. Állami Polgári. Fiú és Leányiskola Évkönyve az 1938-39. tanévről* [szerk.] Polyák Dezső igazgató. Monor, kiadta: az Iskola Igazgatósága, 1939. p. 5.

⁹⁶ Nagy Zsolttal készített interjú általi információ.

⁹⁷ Hírek. = *Pestvidéki Hírek*, 1933.10.01., IX. évf., 50.sz., p. 2.

⁹⁸ A képviselőtestület magáévá tette a monori trianoni emlékmű ügyét. = *Egyetértés*, 1935.06.02., IV. évf., 22. sz., p. 2.

⁹⁹ Trianoni kereszt felállítását határozta el a Nemzeti Egység Monori Ifjúság Csoportja. = *Egyetértés*, 1934.07.15., III. évf., 28. sz., p. 1.

¹⁰⁰ A képviselőtestület magáévá tette a monori trianoni emlékmű ügyét, i.m. p. 2.

¹⁰¹ U.o.

Mint már tudjuk, mindez nagyon szépen meg is valósult, a gyönyörű monori Országzászlós Trianoni Emlékmű tárgyi valójában. Ekkor született meg az a döntés is, hogy az avatás 1935. szeptember 1-én legyen, ugyanis a HONSz (Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetsége) is ekkor szenteli új zászlóját, melyet illetően „József királyi herceg tábornagy úr Őfensége e napra a személyes megjelenését helyezte kilátásba.”¹⁰² Mint ugyancsak ismeretes, végül nem e napon történt meg az Emlékmű avatása és egyben a HONSz zászlójának szentelése, hanem október 27-én; a szeptember 1-re kitűzött dátum ugyanis többszöri módosítás után állapodott meg végül október 27-énél.

Visszatérve még azért az előzményekhez: Monoron nagyon szép fejlődéstörténeten esett át az Emlékmű ügye. Az ügy melletti egyöntetű állásfoglalást először a „Monoron működő Társadalmi Egyesületek”¹⁰³ tettek, majd, mint olvashattuk fent, a képviselőtestület tette magáévá azt. Az Egyetértés június 16-i lapszámában fontos eseményről olvashatunk: „Megalakult a monori trianoni emlékmű bizottság”.¹⁰⁴ A bizottság elnökévé Kopa Károly járási főszolgabíró, alelnökeivé pedig Piry Endre vezetőjegyzőt és Bíró István községi bírót, titkárává pedig Horváth Pál községi mérnököt választották meg. Végrehajtó bizottságot is alakítottak, melynek irányítójává dr. Rabár Pált kérték fel. E cikkben derült ki az Emlékmű tervezőjének a kiléte is, aki az előbb említett titkár: Horváth Pál községi mérnök. A közadakozás ténye is olvasható ugyanezen híradásban, miszerint a szükséges anyagi eszközöket a bizottság széleskörű gyűjtés útján kívánja előteremteni. A gyűjtést az erre vállalkozó megbízott gyűjtők fogják végezni.¹⁰⁵

Folyamatosan jelentek meg a hírek a trianoni emlékmű serényen folyó előkészítő munkálatairól,¹⁰⁶ majd 1935. július 14-én már azt lehetett olvasni, hogy „Megkezdődtek az országzászlós trianoni emlékmű munkálatai”.¹⁰⁷ E hír közli, hogy a munkálatokat – melybe a Hősök-ligete díszes kerítésének elkészítése is bele fog tartozni – helybéli

¹⁰² U.o.

¹⁰³ A Monoron működő Társadalmi Egyesületek egyöntetűen állást foglaltak a trianoni emlékmű felállítása mellett. = *Egyetértés*, 1935.02.17., IV. évf., 7. sz., p. 1.

¹⁰⁴ Megalakult a monori trianoni emlékmű bizottság. = *Egyetértés*, 1935.06.16., IV. évf., 24. sz., p. 2.

¹⁰⁵ U.o.

¹⁰⁶ Serényen folynak Monoron az országzászlós trianoni emlékmű felállításának munkálatai. = *Egyetértés*, 1935.06.30., IV. évf., 26. sz., p. 2.

¹⁰⁷ A monori hősök kertje díszes kerítést kap, megnyílik a közönség számára. Megkezdődtek az országzászlós trianoni emlékmű munkálatai. = *Egyetértés*, 1935.07.14., IV. évf., 28. sz., p. 2.

iparosoknak adták ki.¹⁰⁸ Érdekes módon – annak ellenére, hogy a tervezőt név szerint említették a hírekben – id. Kampfl József nevét – aki az Emlékmű alkotója volt – nem találtam az akkori helyi periodikákban. Annak a tényét, hogy ő volt a kivitelezője az Emlékműnek, nyomtatva a *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét th. jogu város adattára* című könyvben, az *Egyházak, intézmények és személyek adattára* részben leltem meg.¹⁰⁹

I. kép. Az Emlékmű 1935. július elejét követő állapota. Forrás: Kecskés Lajos gyűjteménye.

A kivitelezés kezdő munkálatai – az emlékmű elemek készítésével – az akkori Ipar-udvarban,¹¹⁰ id. Kampfl József műhelyében kezdődtek el.¹¹¹ A júliusi kivitelezési munkálatok utáni állapotot láthatjuk a fenti fotón (*Lásd: I. kép.*).

A fotón az Emlékmű tövében id. Kampfl József ül, mellette a bal oldala felől (csákóban) id. Kecskés Lajos, a jobb oldalán feltételezés szerint Horváth Pál községi

¹⁰⁸ U.o.

¹⁰⁹ Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét th. jogu város adattára [szerk.] Csatár István [et al.]. Budapest, (kiadó nélkül), 1939. Egyházak, intézmények és személyek adattára: p. 85. (A könyv oldalszámozása nem egyértelmű.)

¹¹⁰ Ez a hely napjainkban, a Budapest Bank és a régi Monor 1. sz. posta épülete közti részen található.

¹¹¹ Kampfl Jánossal és Kampfl Józseffel készített interjúk általi információ.

mérnök, felül az állványon – id. Kecskés Lajos felett – Wesztner József, a mellette lévő fiúcska az állványon: ismeretlen.¹¹²

Szeptember 8-án már az Emlékmű felállított állapotáról, továbbá, hogy szeptember 22-én nagy járási népünnepély lesz a hátralévő anyagi feltételek megteremtése érdekében, illetve az október 20-ára kihirdetett avatási dátumáról lehetett olvasni.¹¹³ Az Emlékmű szeptember elejének a környékén lévő állapotát láthatjuk a következő fotón (*Lásd: II. kép.*).

II. kép. Az Emlékmű 1935. szeptember elejének a környékén. Forrás: Kecskés Lajos gyűjteménye.

A fotón az I. sz. képen lévő ismert egyének láthatóak; illetve e képen az új személy: Kampfl Eufémia. Horváth Pálon kívül, a két kép alapján megnevezett személyek végezték a kivitelezési munkálatokat,¹¹⁴ amik a periodikákban olvasottak szerint kb. 2 hónapig tartottak. A járási népünnepély sikeres lezajlása után már célegyenesbe fordultak az Emlékmű avatási előkészületei.¹¹⁵

¹¹² Kampfl Jánossal, Kampfl Józseffel és Kecskés Lajossal készített interjúk általi információ.

¹¹³ Az országzászlós trianoni emlékmű javára szeptember 22-ikén nagy járási népünnepély lesz Monoron. = *Egyetértés*, 1935.09.08., IV. évf., 36. sz., p. 1.

¹¹⁴ Kampfl Jánossal és Kampfl Józseffel készített interjúk általi információ.

¹¹⁵ A monori népünnepély sikeresen zajlott le. = *Egyetértés*, 1935.09.29., IV. évf., 39. sz., p. 2.

Mindeközben a politika részéről is kiemelt figyelem övezte a monori országzászló avatási előkészületeit, hiszen ez, az országzászló mozgalom kétszázadik avatását jelentette. Természetesen a politika és EONB számára a kerek szám jelentette a nagyobb eseményt, de így Monor – község létére – ezen időszak alatt országos figyelmet kapott.

Ennek az egyik jele volt az, az 1935. október 17-én kelt, az EONB és a m. kir. Operaház által közösen írt levél, melyben bejelentik a kétszázadik országzászló avatását a Nagyméltóságú leveldi Kozma Miklós m. kir. belügyminiszter úrnak és kérik, hogy az ezzel az ünnepel kapcsolatban útjára bocsátott *Rablelkek* című irredenta dráma díszelőadását tisztelje meg a jelenlétével (*Lásd: 5. melléklet.*).

További bizonyíték az országos érdeklődésre az, az 1935. október 23-án kelt levél, amit az EONB írt ugyancsak a belügyminiszternek (*Lásd: 6. melléklet.*). Ebben az EONB a belügyminiszter pártfogásába ajánlja a kétszázadik országzászlót.

4 Az Országzászlós Trianoni Emlékmű 1935. évi felavatás ünnepélye

1935. Október 27-én vasárnap érkezett el a várva várt nap. A két helyi periodika aznapi lapszámai: az Egyetértés¹¹⁶ és a Pestvidéki Hírek¹¹⁷ és az ünneppel kapcsolatos meghívó nyomtatvány (*Lásd: 7. melléklet.*) alapján röviden a következőképpen lehet összefoglalni az aznapi ünnepély tervezett programját. A legfőbb vendég József főherceg tábornagy Úr Ő Királyi Fensége lett volna, aki viszont hirtelen megbetegedése miatt lemondta a részvételt. Helyébe – mint legmagasabb rangú vendég – Ney Géza vármegyei főjegyző lépett, a híradások tanúsága szerint. A legfőbb vendéget délelőtt 10 óra előtt 5 perccel fogadták Monorra érkezvén. Aztán a református templomnál lévő Hősök emlékművének a megkoszorúzása következett, majd átvonulás a katolikus templomba, ahol a HONSz zászlájának a felszentelése, megáldása és a szentmise zajlott le. Ezután vonult át mindenki a Hősök ligetébe, ahol 11 órakor a Himnusz elhangzása után ünnepi szónoklatokat követően az Országzászlós Trianoni Emlékművet átvette a községi előljáróság. Közben zajlott a HONSz zászlójának a fölővezése és a zászlószegek beverése. Az ünnepély zárása: a Szózat és díszfelvonulás. Az ünnepély kiemelendő eseményeiként mindenképpen megemlítendő még, hogy a leírtak szerinti legfőbb vendég engedélye után Urmánczy Nándor avatja fel az Országzászlós Trianoni Emlékművet, adja át azt a szónoklat után hivatalosan a községnek és helyezi el a megszentelt földrögöket tartalmazó ereklyét a trianoni emlékműben.

Ugyancsak az ünnepély napján jelent meg cikk az avatásról a Pesti Hírlapban, amely megint csak az országos figyelem tényét jelzi. A cikket Urmánczy Nándor írta, *Minden ötödik nap* címmel. Az írás a monori avatást méltatja, a hangsúlyt természetesen a kétszázadik számra helyezve; erre utal a cím is: hiszen akkoriban valóban nagyjából minden ötödik nap felavattak egy országzászlót.¹¹⁸

Az Egyetértés az 1935. november 3-i lapszámában: *Lezajlott a hadirokkant zászlószentelés, valamint az Országzászlós Trianoni Emlékmű felavatás ünnepélye Monoron* címmel adott emelkedett hangulatú, nemzeti hévvel teli tudósítást az impozáns ünnepi keretek közt sikeresen megrendezett felavatásról és a hadirokkantak zászlószenteléséről. A beszámoló szerint: „A kettős ünnepségnek hazafiassága,

¹¹⁶ Monor ünnepe a hadirokkantak zászlószentelése és az Országzászlós Trianoni Emlékmű felavatása. = *Egyetértés*, 1935.10.27., IV. évf., 43. sz., p. 1-2.

¹¹⁷ Zászlószentelés és emlékműavatás. = *Pestvidéki Hírek*, 1935.10.27., XI. évf., 42.sz., p. 1. és 3.

¹¹⁸ Urmánczy Nándor: Minden ötödik nap. = *Pesti Hírlap*, 1935.10.27., LVII. évf., 245. sz., p. 33.

nagysága és díszessége méltó volt az ünnepség lényegéhez és eszméhez. A sikeresen megrendezett, szép ünnepély a már ismertetett program szerint folyt le, hol mindenütt példás rend és fegyelem volt tapasztalható.”¹¹⁹ Az ünnepélyre egymás után érkeztek a községek szervezetei, testületek küldöttségei, a Vecsés-üllői frontharcosok díszszakasza. Továbbá a magas rangú vendégek: báró Lukachich Géza nyug. tábornagy, Ney Géza várm. főjegyző a főispán képviseletében, titkára báró Kemény János, Urmánczy Nándor az Országzászlós Nagybizottság elnöke, vitéz Kenyeres János az Országos Hadirokkantak Szövetségének kiküldött országgyűlési képviselő, Máriássy Mihály a kerület országgyűlési képviselője. A zászlóanyát tisztében Kopa Károlyné helyettesítette, mert a zászlóanya dr. Máriássy Mihályné akadályoztatása miatt nem jelenhetett meg. Az ünnepség fél kettő órakor ért véget. Ez után ünnepi bankett, este: színielőadás és tánc következett. Külön méltatás illette Retter Lajosné óvónőt, aki nagy szerepet vállalt az Emlékmű megvalósulásában. A cikk némi revizionista hangulattal, de egyben megható mondattal zárult: „*Ha elmegyünk az emlékmű előtt, vegyük le a kalapunkat, hajtsuk meg a fejünket, mert az örök magyarigazság hirdetője!*”¹²⁰

Az Emlékművet kb. 4,5 méter magasra építették, tetején Szent Korona díszítéssel, az előlapján kereszt, a kereszten Nagy-Magyarország térképe, a kereszt alatt márványtábla, amely mögött szimbolikusan mind a hatvanhárom vármegyéből egy-egy marék föld került elhelyezésre. A felirat felül (a Szent Korona és a Nagy-Magyarország térképe közt): *Trianon 1920. VI. 4.*, alul (a kereszt alatt): *Igazságot Magyarországnak.* Szemből nézve az Emlékmű jobb oldalához került az országzászló. A baloldalon – a jobb oldali tükörképeként – szónoki emelvény készült, ahonnan az ünnepi beszédek hangozhattak el. Az Emlékmű belül téglá maggal épült, kívülre előre gyártott műkö héj került, kiváló minőségben.¹²¹

Szerencsére több fotót is sikerült felkutatni az avatással kapcsolatban. Az egyik a korábban már említett, Urmánczy Nándor 46 kötetes naplójából került elő, Nagy Zsolt kutatómunkája eredményeképpen (*Lásd: III. kép.*). A fotón épp Urmánczy Nándor szónokol, az előtérben a szónoki emelvény előtt (balról jobbra sorolva) a cserkészek, a levették és frontharcosok képviseletében állnak. A szónoki emelvény mellett

¹¹⁹ Lezajlott a hadirokkant zászlószentelés, valamint az Országzászlós Trianoni Emlékmű felavatás ünnepélye Monoron = *Egyetértés*, i.m. p. 1.

¹²⁰ U.o.

¹²¹ Kampfl Jánossal és Kampfl Józseffel készített interjúk általi információ.

sorakoztak fel a társadalmi egyesületek. Az egyensapkában a Nemzeti Munkásképző és Dalkör tagjai láthatóak. A cserkészzászlóhoz legközelebbi zászlót sikerült egyértelműen beazonosítani a kutató munkám során: amely a Monori Gazdaköre volt.

III. kép. Az Emlékmű avatása, 1935. okt. 27. Forrás: Nagy Zsolt gyűjteménye.

A másik fotó az Országos Széchényi Könyvtárban lefolytatott kutatásom eredménye. Az országos figyelem az avatás után is fent maradt, hiszen a Képes Pesti Hírlap 1935. október 30-án még fotót is közölt az ünnepélyről (*Lásd: IV. kép.*).¹²² Ezen a fotón szintén Urmánczy Nándor szónokol, valamint a kép jobb oldalán részben látható az országzászló és a félárbocra eresztett lobogó. Külön érdekessége a fotónak, hogy az *Igazságot Magyarországnak* felirat sz betűje előtti *r* betű alatt látható a még le nem zárt ereklyetartó fekete négyzete. Vagyis: a megszentelt földrögöket a szónoklat után helyezte be Urmánczy Nándor az ereklyetartóba. A fotó alatti felirat pedig teljesen egyértelművé teszi, hogy a kétszázadik országzászló volt a monori, amit történetesen Urmánczy Nándor avatott fel. Szerencsés, hogy ezt a fotót megjelentették, mert ezen az

¹²² A kétszázadik országzászló, amelyet Urmánczy Nándor avatott fel Monoron. = *Képes Pesti Hírlap*, 1935.10.30., LVII. évf., 248. sz., p. 1.

Emlékmű nagyon szépen látszódik, míg a III. sz. képen inkább csak Urmánczy Nándorra koncentrált a fotós.

IV. kép. Képes Pesti Hírlap, 1935. okt. 30.: A kétszázadik országzászló, amelyet Urmánczy Nándor avatott fel Monoron (a fotó alatti szöveg). Forrás: saját tulajdonú fénymásolat az Országos Széchényi Könyvtárból.

Természetesen az EONB hivatalos értesítőjében, az Országzászlóban ugyancsak büszkén adták hírül, miszerint „*Monor községre esett a kétszázadik országzászló avatása...*”.¹²³ Ezzel a hírrel szintén az országos jelentőséget erősítették.

Az árboccsúcson lévő kéz készítőjéről sajnos semmi információt nem sikerült szerezni a kutatás során. Ugyancsak nincs információ a kutatás jelen állása szerint, hogy mi lett a sorsa az országzászló ünnepi, első-lobogójának, a másodlobogónak és/vagy a hétköznapi pótzászlónak. Sajnálatosan esetleges (kis)gyermekkori emléket sem tudtak visszaidézni interjúalanyaim, pl. az avatásról.¹²⁴ Egyedül annyi került elő emlékként, hogy a Hősök-ligetében gyakran került sor egyéb rendezvényekre is, nem csak Trianonnal kapcsolatban.¹²⁵

¹²³ Országzászló avatások. = Országzászló, 1936., január hó, II. évf., 1. sz. p. 4.

¹²⁴Fehér Kálmánnal és Kaldenекker Ferencsel készített interjúk általi információ.

¹²⁵Kaldenekker Ferencsel készített interjú általi információ.

5 Az Emlékmű története a „fordulat évei” (1948-1949) időszakáig

Németh László írja a *Monori Helytörténeti Kör Füzetei – Monori füzetek 16. – Monori Képeslapok* című kiadványban a képeslapokkal kapcsolatban, hogy igen hasznos a képes levelezőlapok gyűjtése, hiszen a városképeket tekintve pótolhatatlan segítséget nyújt a helytörténet kutatóinak és az építészeknek.¹²⁶ Az előbbi állítást a saját kutatómunkám alapján egyértelműen csak megerősíteni tudom, míg az építészeket illetően elég úgyszintén – a témámnál maradva – pl. az Emlékmű 2000. évi helyreállítására gondolni. Valóban, milyen nélkülözhetetlen egy régi fotó ilyen esetben.

E gondolatok azért jutottak eszembe, mert az Emlékműről – szerencsére – nem egy képeslap maradt fent, igazán pótolhatatlan információkat szolgáltatva az utókornak. Nézzük meg a monori Országzászlós Trianoni Emlékművet ábrázoló talán legismertebb képeslapot (*Lásd: V. kép.*).

V. kép. A monori Országzászlós Trianoni Emlékmű megnevezése: mint Országzászló. Forrás: Soltész Péter gyűjteménye.

¹²⁶ *Monori Képeslapok. Monori füzetek 16. Monori Helytörténeti Kör Füzetei.* [szerk.]: Németh László. Monor, (kiadó nélkül), 1989. p. 3.

Rögtön azt láthatjuk, hogy nem is az előbb említett elnevezés szerepel a képeslapon, hanem: az *Országzászló* szó. Pedig ezen a képeslapon maga az emlékmű is ugyanúgy látható. Nagy Zsolt országzászló kutató szolgáltatott magyarázatot az előbbiekre. Ezek szerint: az országzászlónak több jelentése is van. Jelentheti magát az országzászlót az építményével (pl. talapzat) együtt, de ahol köztéri alkotással – a trianoni emlékművek változatos megjelenési formájával – egy szervesen összetartozó együttes alkotott, mint láthatjuk: ezt az egységet is országzászlónak hívták, tehát az országzászlót és a trianoni emlékművet (gyakran trianoni keresztnek is hívták) együtt. Maga a képeslapon szereplő fotó egyébként – elemezve a kép információit – közvetlenül az avatás után készülhetett valamikor. A lobogó az EONB által előírt szabályos kinézettel bír, bár angyalok nincsenek a lobogón (úgy lenne teljes mértékben szabályos).¹²⁷

Szerencsére előkerült egy olyan képeslap is – az egyetlen egy ilyen – ami az Emlékművet a Hősök-ligetének tágasabb környezetében mutatja (*Lásd: VI. kép.*).

VI. kép. Országzászló a Hősök kertjében. Forrás: Soltész Péter gyűjteménye.

A képeslap ennél a fotónál is az Országzászló elnevezést használja a Hősök kertjében helymegjelöléssel. A korabeli periodikákban is hol Hősök-ligete, hol Hősök

¹²⁷Nagy Zsolttal készített interjú általi információ.

kertje megnevezéssel találkozunk, tehát használatos volt mindkettő. A képeslap bizonyosan 1939-ben, vagy az után került kiadásra, ugyanis a képeslapon látható evangélikus templomot 1939-ben adták át a híveknek. A monori Országzászlós Trianoni Emlékmű – nevezhetjük ugye Országzászlónak is – és a Hősök kertjének együttes ábrázolása azért is kiemelt helytörténeti jelentőségű, mert – mint majd olvashatjuk később a dolgozatban – az 1970-es évek legelején megfosztják az Emlékművet a központi elhelyezkedésétől. Így legalább van egy fotó, ahol megcsodálhatjuk milyen szép környezetben is állt valaha a monori Országzászló.

A bécsi döntések: árboccsúcson a zászló!

Az Emlékmű az országzászló árboccal és a rajta lengő félárbocra eresztett lobogóval az avatását követően várakozott. Várakozott, hogy a fő funkcióját betöltse: terület visszacsatolás esetén árboc csúcsig történhessen a zászlófelvonás.

A magyar külpolitika nagyszerű eredménye volt, hogy az első és a második bécsi döntések során, terület visszacsatolás révén, döntően színmagyar területek térhettek vissza az édes hazához. Azt, hogy ennek sajnos milyen borzalmas ára lett a németek oldalán a második világháború során, tudjuk...

Amikor Szentjóbby Szabó Zoltán 1937. február 15-én Monorra került református segédlelkészi és hitoktatói szolgálatba,¹²⁸ még valószínűleg nem sejtette, hogy magasztos ünnepi alkalmakkor, a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű szónoki emelvényéről fog majd ünnepi beszédeket tartani.¹²⁹ A későbbiekben ugyanis több ízben őt kérték fel emlékbeszéd megtartására, amit a település díszhelyének számító Országzászlós Trianoni Emlékmű mellől tartott meg.¹³⁰

A helyi periodikák közül a Pestvidéki Hírek tudósított – ekkora már megszűnt az Egyetértés – az első bécsi döntéskor az országban eluralkodott mámoros hangulatról és az ezzel kapcsolatos monori eseményekről. Monoron 1938. november 6-án mozdult meg „*Monor apraja-nagyja*”, mint olvasható a Pestvidéki Hírek 1938. november 13-i lapszámában.¹³¹ Az ünnepély a Kossuth szobor előtt kezdődött, itt dr. Rabár Pál mondott hazafias beszédet, majd a tömeg átvonult a Hősök-ligetébe, ahol tovább

¹²⁸ Szentjóbby, i.m. p. 27.

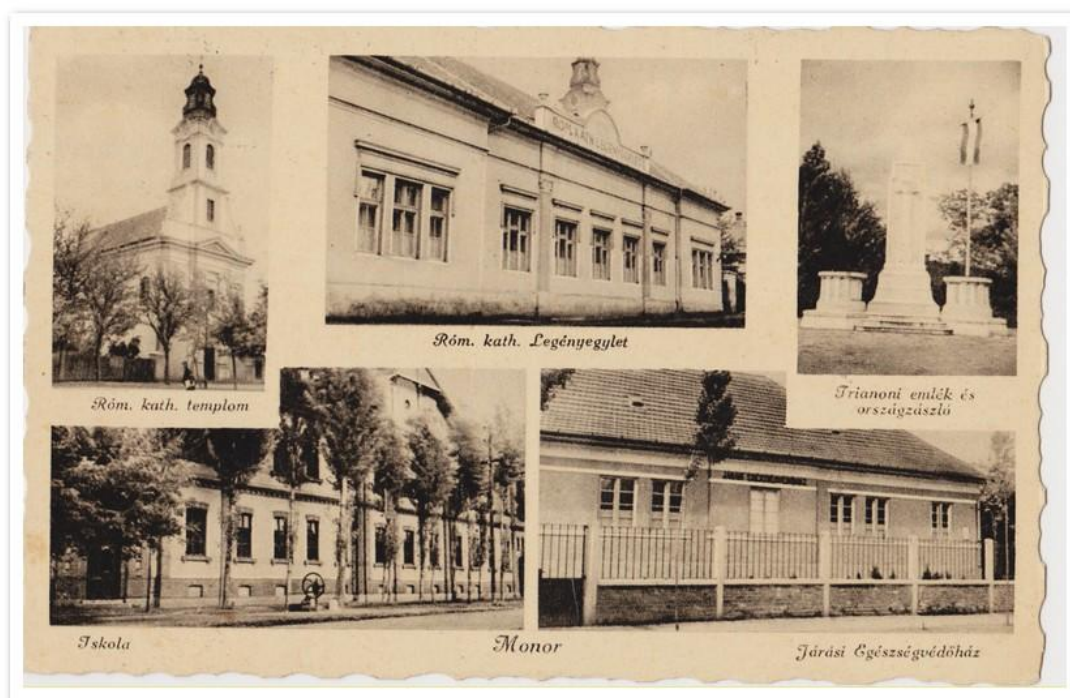
¹²⁹ Egy emlékmű változásai. = *Monori Strázsa*, i.m., p. 3.

¹³⁰ Szentjóbby, i.m. p. 28.

¹³¹ Mindent vissza! = *Pestvidéki Hírek*, 1938.11.13., XIV. évf., 46.sz., p. 1.

tüntetett a visszacsatolt Felvidékért, hangosan követelve: mindent vissza! A Trianoni kereszt és az országzászló mellől Szentjóbby Szabó Zoltán mondott nagyhatású beszédet, majd a himnusz hangjai mellett emelkedett magasba a félárbocon lengő zászló. A tudósítás ekképp végződik: „... ilyen nagyarányú hazafias megmozdulás még nem volt Monoron.”¹³²

Az árboccsúcon lengő zászlót láthatjuk az alábbi képeslapon (*Lásd: VII. kép.*), szerencsére egy ilyen is magmaradt az utókor számára.

VII. kép. Árboccsúcon a lobogó az országzászlón. Forrás: Soltész Péter gyűjteménye.

Mint olvashatjuk az emlékhely megnevezése e képeslapon megint egy kicsit más: *Trianoni emlék és országzászló*. Abból a tényből kiindulva, hogy Monoron 1938. november 6-án zajlott le a lobogó árboccsúcsra történő felvonása, így ez a fotó az előbbi napon, vagy ezután készülhetett valamikor; de készülhetett ezt követően még a második bécsi döntéskori (Erdély visszacsatolása) árboccsúcsra történő felvonás után is.

Érdekes módon, a második bécsi döntéssel kapcsolatban (Erdély visszacsatolása) nem találtam a Pestvidéki Hírekben tudósítást az Országzászlós Trianoni Emlékműnél történt ünnepélyről és/vagy árboccsúcsig való zászlófelvonásról. Ünnepély

¹³² U.o.

természetesen volt, erről a lap 1940. október 13-i száma tudósított is.¹³³ Ezek szerint a hazafias ünnepség a hősök emlékművénél az emlékmű megkoszorúzásával zajlott le, okt. 6-án. dr. Rabár Pál beszéde „... gyönyörű magyar érzéstől áthatott...”¹³⁴ volt.

A 2. világháborúval kapcsolatos események

Miként a Monor történetét összefoglaló részben olvasni lehetett, a Vörös Hadsereg 1944. november 12-én foglalta el a települést. A német megszállást, szovjet katonai jelenlét és erőszak követte. Budapest ostroma miatt sokáig szovjet katonai kórház és ellátó részleg működött Monoron. Mindezek természetesen mind Monor életére, mind az Emlékmű és környezetének sorsára is jelentős módon kihatottak.

Amikor a szovjet hadsereg bevonult Monorra az Emlékművet megrongálták. A márványtáblát, a koronát, a keresztet és a feliratokat leverték és az Emlékmű mellé szovjet katonákat temettek. Állítólag a megcsonkított emlékműtestre orosz felirat került, két fegyver ábrázolásával.¹³⁵ Ez utóbbi állítást illetően, talán inkább a szóbeli hagyományt feltételezhetjük. Ezt erősítették meg a Kampfl József által elmondottak is, aki az Emlékmű 1959-es átalakítására visszagondolva, nem emlékezett feliratra és fegyverábrázolásokra. Ennek persze lehet az is az oka, hogy pl. lekopott a felirat és az ábrázolás. Sőt, ugyancsak Kampfl József véleménye szerint, az Emlékmű megrongálása nem biztos, hogy konkrétan csak a háborús eseményekhez köthető, hanem az általában megnyilvánuló vandalizmus oka is lehetett.¹³⁶

Szintén szóbeszéd alapján az országzászló árboc csúcscímze, az esküre emelt kéz középső ujjá végét egy szovjet katona pisztollyal ellőtte, hogy a céllövő tudományát fitogtassa.¹³⁷ Az tény viszont, hogy az eredeti kéz középső ujjá valóban sérült volt. Ezt a kéz 1970-es évekbeli fellelője és megmentője: Soltész Péter fotóján egyértelműen lehet is látni (*Lásd: VIII. kép.*). Felvetődik a kérdés: mikor is sérülhetett meg a kéz és mi által? Egyértelmű bizonyíték nem került elő erre vonatkozólag. Két megjegyzést fűznék a témához. Az egyik: kicsi esélyét látom, hogy a Horthy Miklós keze után megmintázott kéz eleve sérülten került volna (pl. anyaghiba) az árboc tetejére. Ezt a kéz készítője nem

¹³³ Október 6. = *Pestvidéki Hírek*, 1940.10.13., XVI. évf., 41.sz., p. 1.

¹³⁴ U.o.

¹³⁵ Egy emlékmű változásai. = *Monori Strázsa*, i.m., p. 3.

¹³⁶ Kampfl Józseffel készített interjú általi információ.

¹³⁷ B.G.: El a kezekkel!? = *Monori Strázsa*, i.m. p. 16.

igazán engedhette meg magának, de még Monor sem... Az ilyen sérülést pedig észre lehet venni. A másik: a fotón is megfigyelhető, hogy a sérülés (az ujjbegy anyagiánya) széle a köralakhoz hasonló. Vagyis: a sérülésről olvasható szóbeszédnek lehetséges, hogy valóság alapja van az indirekt következtetések alapján.

VIII. kép. A sérült esküre emelt kéz. Forrás: Soltész Péter gyűjteménye.

Az ellenben egyértelmű tény, hogy valóban temettek szovjet katonákat az Emlékmű mellé. Erről olvashatunk Elbe István: *Átértelmezett emlékművek* c. tanulmányában is, mint az akkori közállapotok jellemzéseként: „*A bevonuló szovjet csapatok előszeretettel építettek hősi obeliszket a magyar városok közterein lerombolt emlékművek (országzászlók) helyére, sokszor felhasználva azok építőelemeit. Rendszerint a területet temetkezési helyként is használták.*”¹³⁸ Mintha csak Monorról is olvasnánk e sorokat, azzal a különbséggel – hála az égnek – hogy Monoron legalább nem rombolták le az Országzászlós Trianoni Emlékművet.

Egy interjúalanyom: Fehér Kálmán személyes élményekre épülő információt is adott az Emlékmű környezetébe történő szovjet katonai temetkezésről. Ugyanis, nem csak a Monor környéki harcokkal kapcsolatban, hanem amíg hadtápterület volt Monor

¹³⁸ Elbe István, i.m.

Budapest ostroma miatt, ez utóbbit illetően is (a sebesültek frontvonal mögé szállítása) minden valószínűség szerint kerülhettek elhunyt szovjet katonák az Emlékmű mellé. Fehér Kálmánt – többedmagával – az egyik nap az Emlékműhöz kísérték a szovjetek, hogy ott ásattassanak el velük néhány koporsót, bennük halott szovjet katonákkal és más személyektől származó amputált végtagokkal. Tehát volt, hogy egy koporsóba a testen kívül egyéb emberi testrészek is kerültek.¹³⁹

Ugyancsak Fehér Kálmán és Kampfl József is, feltételezhető részleges exhumálást láthatott valamikor 1945 és 1949 közt az Emlékmű környezetében.¹⁴⁰ Valószínűleg az esetlegesebben eltemetett sírokat hantolták ki, hogy egy helyre gyűjtsék az elhunytakat.

Egy másik interjúalanyom: Szikora György pedig az Emlékmű mellé temetett szovjet katonákat illetően, egy olyan (újabb) Monor környéki harci cselekmény emlékét mondta el (ő is mástól hallotta), ami által feltételezhetően több szovjet katona is, e katonai esemény áldozataként kerülhetett az Emlékmű mellé a sírokba. Az emlék szerint Monor és Monorierdő határában a németek a visszavonulásuk során hátrahagytak egy önként vállalkozó kiskatonát. Az állítólag fekete göndör hajú német egy teli tár golyósóróval próbálta feltartóztatni a szovjetek előrenyomulását. Ez addig sikerült is – számos ellenséges katonát megölve – míg kitartott a lőszere. Az, ezt követő sorsát illetően nem kell feltételezésekbe bocsátkoznunk. Mindenesre az általa harcképtelenné tett szovjet katonák közül nem egy kerülhetett az Emlékmű mellé.¹⁴¹

¹³⁹ Fehér Kálmánnal készített interjú általi információ.

¹⁴⁰ Fehér Kálmánnal és Kampfl Józseffel készített interjúk általi információ.

¹⁴¹ Szikora Györggyel készített interjú általi információ.

6 Az országzászló árboc és rajta: az esküre emelt kéz története napjainkig

1948-ban a monori országzászló árbocrúdja – tetején az esküre emelt kézzel – monori lelkes fiatalok révén: a Monori 48-as Ifjúsági Bizottságnak köszönhetően, átkerült a Kossuth-szobor mellett emelt centenáriumi 1848-as emlékműre. Az emlékmű, rajta a helyreállított árbocrúddal, és a tetején az esküre emelt kézzel, ma is a Kossuth-szobor mellett látható. A rövid, lényegre törő történet ennyiben összefoglalható; mégis, micsoda kalandos és hányattatott történet van e mögött. Nézzük meg milyen tanulságos, szép és szomorú események vonulnak végig az országzászló árbocrúdja és a tetején lévő esküre emelt kéz sorsának történetén.

Az országzászló árboc átmentése az 1848-as emlékműre

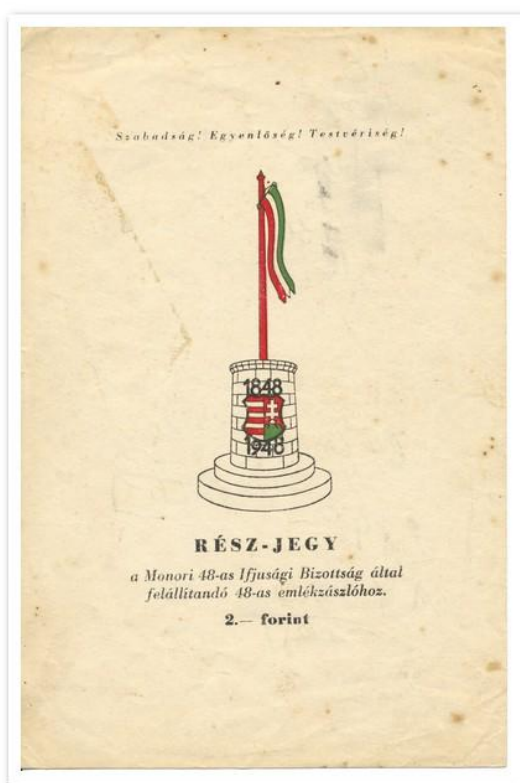
1948-ban Monoron közadakozásból 1848-as emlékművet hoztak létre, az 1848/49-es szabadságharc centenáriumára. Az ezzel kapcsolatos szervezést a Monori 48-as Ifjúsági Bizottság végezte, amely a háború után új ifjúsági szervezetként jött létre. E bizottság a munkatervét 1947. március 30-án tette közzé a Cserhátalja című lapban. Ebben a munkatervben szerepelt – többek közt – hogy egy 48-as emlékművet és szabadságzászlót kívánnak felállítani a községben, melynek érdekében ún. rész-jegyeket bocsátottak ki, különféle címletekben. Ezeknek a megvásárlásával lehetett hozzájárulni a létrehozás költségeihez. Az emlékmű elkészítésére id. Kampfl Józsefet kérték fel.¹⁴²

Az emlékmű a Kossuth-szobor mellett kapott helyet, amire a trianoni emlékműtől vitték el az árbocrudat. Az avatásra 1848. március 15-én került sor, melyen nagy tömeg vett részt. A Monori 48-as Ifjúsági Bizottságot – mint minden szervezetet – 1949-ben feloszlatták. Az 1848-as emlékműre átmentett trianoni emlékmű árbocrúdján lengő szabadságzászló sorsa sokáig ismeretlen volt. A 2000. év előtt nem sokkal azonban Németh Lászlóhoz került, addig – nem tudni mióta – a József Attila Gimnázium egyik tantermének szekrényében tárolták. A zászló egyik felén a Kossuth-címer látható, felette 1848, alatta 1948 olvasható. A másik oldalon a következő felirat szerepel:

¹⁴² Németh László: Az 1848-as emlékmű, i.m.. p. 206-207.

„SZABADSÁG, EGYENLŐSÉG, TESTVÉRISÉG. ÉRTE KÜZD MONOR IFJÚSÁGA.”¹⁴³ A zászlót a Városi Helytörténeti Kiállításon lehet megtekinteni.

Lent közvetlenül, egy kiadott ún. rész-jegy 2 forintos címletét szemlélhetjük meg (*Lásd: IX. kép.*). Az emlékmű tervezethez képest a megvalósult emlékmű nagyon hasonlatos lett. Ami még igazán érdekes számunkra – és ezért tartottam indokoltnak a főszövegben szerepeltetni ezt a fotót – az a zászlórúd, hiszen az nem más, mint az országzászló árbocrúdja (vagy legalábbis a valóságban az volt). A rúd tetején más csúcsdísz figyelhetünk meg, de a zászló árbocrúdon való helyzete hasonlatos az országzászlókéhoz, hiszen azokon is keresztrúdon függ a lobogó.

IX. kép. A Monori 48-as Ifjúsági Bizottság rész-jegye. Forrás: Soltész Péter gyűjteménye.

Összefoglalóan el lehet mondani, hogy az országzászló árbocrúdját, rajta az esküre emelt kézzel, a második világháború és az utána egyre erőteljesebben előretörő kommunista eszmék okozta viharok elől, az egyik id. Kampfl József általi emlékműtől, a másik id. Kampfl József általi emlékműre menekítették. Talán leginkább Zákányi Zsuzsa gondolatának szép kifejezése festi érzékletesen elénk, hogy legalább megmentették a pusztulástól az esküre emelt kezet, ami így „...került áthelyezésre a

¹⁴³ Németh László: A monori 48-as Ifjúsági Bizottság, i.m. p. 3.

*másik történelmi sebünket sajgató mementóra.”,*¹⁴⁴ hiszen „...e két történelmi momentum ('48 és Trianon) fájdalmán éledt eskünek valahol azonos gyökerei vannak...”¹⁴⁵

Az 1970-es évek közepe: a kéz megőrzése az utókor számára

Az 1970-es évek közepe környékén, az elkorhadt zászlórúd az esküre emelt kézzel, az alatta lévő bronzlemezből készített gömbbel és az öntött babérkoszorúval együtt a Városi Bíróság udvarára került, törmelék gyanánt. Itt találta és egyben menekítette meg Soltész Péter az esküre emelt kezét a gömbbel és babérkoszorúval együtt. Hazavitte őket, megtisztította, majd egész 1988 márciusáig – az 1848-as emlékmű felújításáig – őrizte azokat.¹⁴⁶

Az 1848-as emlékmű 140. évfordulás felújítása: az esküre emelt kéz új rúdon

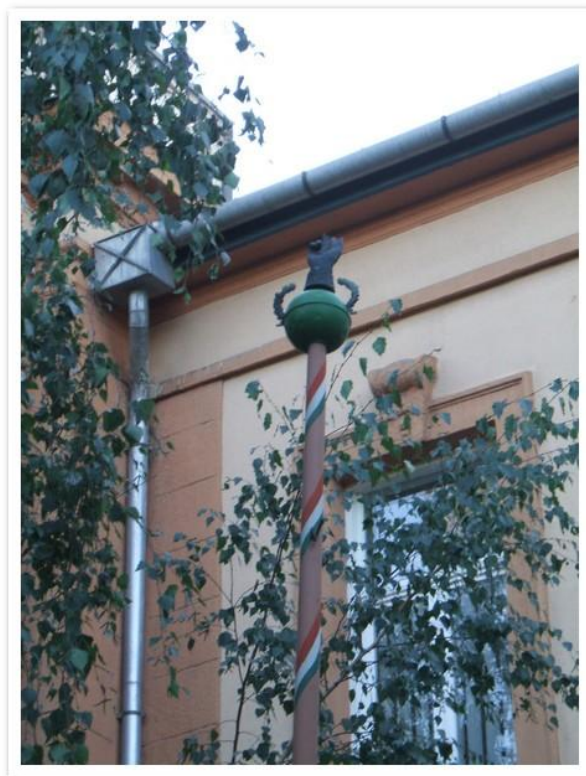
1988 februárjában Németh László kezdeményezésére, az 1848/49-es szabadságharc 140. évfordulójára, intézkedés kezdődött az 1848-as emlékmű felújítására. Többek áldozatkész munkájával az évfordulóra ez sikeresen meg is valósult. Az akkori tanácselnök Kovács Benő engedélyével és segítőkészségével a munkálatok több irányból kezdődtek el. A műköből készített emlékmű Kampfl János és Kampfl József segítségével került felújításra. Az új fa zászlótartó rudat Berki István készítette el, Soltész Péter konzerválta és festette le nemzetiszínnel csíkozva, majd a rúd végére került a hosszú évek óta őrzött esküre emelt kéz a gömbbel és babérkoszorúval. Az új rúd a kézzel, 1988. március 12-én került vissza az emlékműre és Burján István jóvoltából nemzetiszín zászló is kerülhetett rá. Az évfordulás ünnepség már az így felújított 1848-as emlékmű és az ugyancsak megszépült Kossuth-szobornál zajlott le.¹⁴⁷ Az alábbi fotó (*Lásd: X. kép.*) a 140. évfordulóra felújított emlékmű zászlótartó rúdjáról és rajta, az esküre emelt kézzel készült. Látható, hogy milyen szépen is mutatott a nemzetiszínnel csíkozva lefestett rúd a kézzel a tetején. Ez az állapot sajnos csak 2008 nyaráig állt fent...

¹⁴⁴ Zákányi Zsuzsa, i.m. p. 29.

¹⁴⁵ U.o.

¹⁴⁶ Soltész Péterrel készített interjú általi információ.

¹⁴⁷ Németh László: Megszépült az emlékmű, i.m.

X. kép. 1988. március 15-ére: az esküre emelt kéz új rúdon. Forrás: Laza István fotó felvétele.

A 2000-es évek: színesfém-tolvajlás után új kéz, új rúdon

A következő, sajnos a legszomorúbb és egyben a legérthetlenebb esemény 2008 nyarán következett be, amikor is ismeretlen(ek), lelopták a felbecsülhetetlen értékű kezét a rúd tetejéről...¹⁴⁸

A felfoghatatlan dolgokon nehéz túllépni, de Monor városa erkölcsi feladatának tekintette, hogy minél hamarabb pótlásra kerüljön az esküre emelt kéz. Ez 2009. március 15-ére, a 160. évfordulóra, a Kossuth-szobor felújításával együtt meg is valósult. Az esküre emelt kéz újramintázását Simorka Sándor szobrászművész alkotta meg. A kéz újraöntését Troznai István végezte el.¹⁴⁹

A következő fotón, a régi rúdra (nemzetiszínnel csíkozva lefestett) felhelyezett, új esküre emelt kezét tekinthetjük meg (*Lásd: XI. kép.*). Megfigyelhető, hogy az eredeti esküre emelt kézhez képest, ennél a kéznél az ujjbegyen már ugye nem látható sérülés.

¹⁴⁸ B.G.: El a kezekkel!?, i.m. p. 16.

¹⁴⁹ Bolcsó Gusztáv: „...Ha a múltat megbecsüli...”, i.m. p. 6.

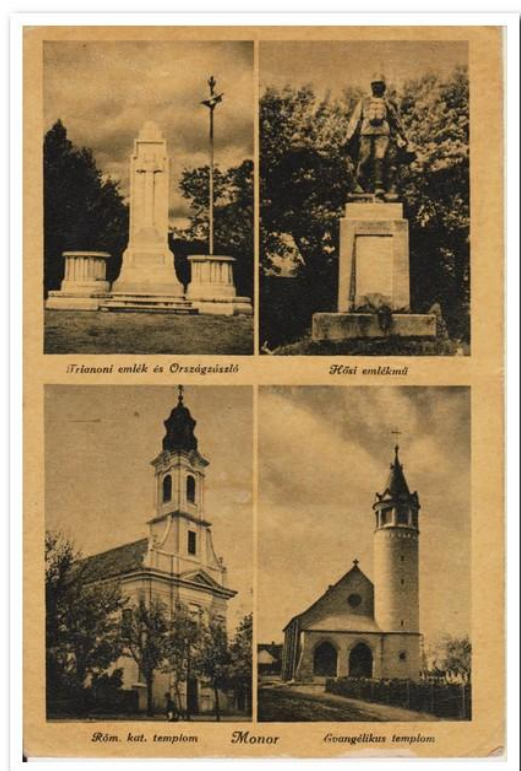
XI. kép. 2009. március 15-ére: új esküre emelt kéz, a régi rúdon. Forrás: Kiss Attila fotó felvétele.

Ezt követően a kéz új rudat kapott, mégpedig fémből (azon még nehezebb felmászni...). Fontosnak tartom továbbá még: bár az esküre emelt kéz már nem az eredeti, de a gömb és a babérkoszorú viszont igen, ugyanis azokat nem, „csak” a kezét lopták el. Tehát az 1935-ös országzászlóból még mindig látható eredeti rész az 1848-as emlékművön. Ha Monoron járunk: érdemes megtekinteni; megérdemli.

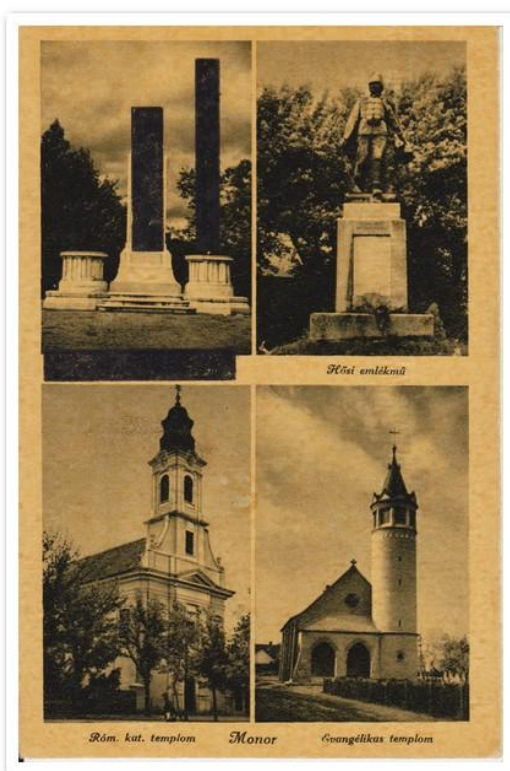
7 Az Emlékmű története a rendszerváltás (1989-1990) időszakáig

Visszatérve az Emlékműhöz: a második világháború eseményeivel fejeztük be az előző fő fejezetet, melyben láthattuk, hogy a szovjet megszállás milyen meghatározó volt abban az időszakban mind a település, mind az Emlékmű történetében.

Újfent Elbe István: *Átértelmezett emlékművek* c. tanulmányában foglaltak nyújtanak tanulságos karképet erről az időszakról. „A Szovjetunióban és az általa megszállt országokban az emlékezetrombolás viszonylag egyszerű és hatásos módszert alkalmazták, követve az Internacionálé útmutatását: 'a múltat végképp eltörölni...' A propagandagépezet mind az anyaországban, mind a környező országokban a Horthy-korszak revizionista politikáját elvakult téveszmének minősítette, ennek alapján már 1944 őszén – 1945 tavaszán teljes dühvel támadtak az ereklyés országzászlókra és a Trianon-emlékművekre.”¹⁵⁰

XII. kép. 1939 utáni kiadású képeslap az Emlékműről, még cenzúrázatlanul. Forrás: Soltész Péter gyűjteménye.

XIII. kép. 1939 utáni kiadású képeslap az Emlékműről, már cenzúrázva. Forrás: Soltész Péter gyűjteménye.

¹⁵⁰ Elbe István, i.m.

Az előbbi idézet sajnálatos igazságtartalmát két újabb képeslappal tudom szemléltetni és megerősíteni (*Lásd: XII és XIII. kép.*). Mint láthatjuk, a két képen teljesen ugyanolyan képeslapok szerepelnek, azzal a különbséggel, hogy az egyiket vagy már cenzúrázva nyomtatták, vagy utólag végeztek rajta egy kis „korrekciót”, aminek az eredményeképpen az árboccsúcson lévő lobogótartó keresztrúddal lefényképezett *Trianoni emlék és Országzászló* – e szöveggel együtt – teljesen kitakarásra került. Amikor először megláttam a cenzúrázott verziót, nem igazán akartam hinni szememnek: ugyan mi értelme van így kiadni egy képeslapot?!

Mindenesetre a kommunista diktatúrába történő átmenetnek, a fenti cenzúrázott képeslap is egyik tanúbizonysága. Közben Monoron – a tulajdonképpeni belvárosban, a Kossuth Lajos utca templomok által határolt néhány száz méteres szakaszán – az Isten háza előtt, két szovjet emlékmű is felépült. 1956-ban mindkét szovjet emlékművet megrongálták Monoron. Kérdésként vetődött fel bennem, hogy a Trianoni Emlékműnél, vagy esetleg azzal, történt-e valami esemény az 1956-os forradalom és szabadságharc alatt? A visszaemlékezések arra utalnak, hogy nem; ezt erősítette meg Kampfl János és Kampfl József is.¹⁵¹

Ennek a tényében valószínűleg az is benne volt, hogy a Trianoni Emlékmű nem a fent már jelezett belvárosi részben (a szovjet emlékművek közelében) helyezkedett el, hanem a vasútállomásnál. Ez a rész is forgalmas hely, de nem olyan „veszélyes” terep egy trianoni emlékműnek és országzászlónak, mint a városközpont. 1956-ban még az átalakítása sem történt meg. Tehát, bár szovjet katonasírok kerültek mellé, de még nem az új rendszer hirdetője volt a szimbolika rendszerét illetően. Az Emlékmű legvalószínűbb állapota ebben az időszakban a folyamatosan lepusztuló kinézet lehetett. A forradalmárok a fentiek miatt nem láthatták indokát az Emlékműhöz menni, még akkor sem, ha a szovjet katonasírok ott is voltak mellette. Ez utóbbiban a kegyeleti okok is szerepet játszhattak, hiszen a katonasírokkal kapcsolatban sem tudtam meg semmi eseményről, az 1956-os forradalom és szabadságharc alatti időszakot tekintve.

¹⁵¹ Kampfl Jánossal és Kampfl Józseffel készített interjúk általi információ.

Az Emlékmű első metamorfózisa (1959), a helyi és a tipikus sajátosságok

1959-ben a község akkori vezetése – a vezető Kupec Ferenc volt – megkereste id. Kampfl Józsefet és ifj. Kampfl Józsefet, hogy az elhanyagolt állapotban lévő parkban (amit akkor már Marx-liget hívtak), a vandálok által megrongált Emlékművet rendbe szeretnék tenni és valamilyen funkciót kellene találni hozzá. A cél természetesen csakis a népi demokrácia szimbolizálása lehetett, de azt véve, hogy sok más helyen lerombolták a trianoni emlékműveket, akkor ez egy elfogadható megoldásnak tekinthető. A község vezetése a Marx-ligetben álló Emlékműre az akkori magyar címet (a „Kádár-címet”), egy domborművet és az 1949-es alkotmányból¹⁵² kiragadva: „*A Magyar Népköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé.*” feliratot képzelte el. Ifj. Kampfl József – aki akkor végezte el az első főiskolai évét - három tervet készített a domborműre, amiből az egyik került megvalósításra. Ezt a tervet a főiskolai szobrászművész tanárával konzultálva készítette el. A műköből készített dombormű – amely szimbolikusan a község nagy részét kitevő munkás- és parasztembereket ábrázolta – az első köztéri műalkotása lett Kampfl Józsefnek. Ez a munka volt az Emlékmű első átalakítása.¹⁵³

Kampfl József a vele készített interjú során elmondta még, hogy hivatalos szerződés nem volt a munkával kapcsolatban. Előzetesen készült egy másik terv is (az ő megkeresésük előtt), amit Csák András a Kossuth Lajos Általános Iskola rajztanára készített, de azt végül elvetették. A községi vezetésnek nem arra volt határozott elképzelése, hogy az emlékműből: a szocialista alkotmány emlékművét szeretné látni, hanem egyszerűen csak rendbe akarták hozni, és az akkori lehetőségekhez képest találni valamilyen funkciót számára. A munkálatok elkezdése előtt az Emlékmű valóban meglehetősen rossz állapotban volt: az élek leverve, a kereszt már nem volt meg, és a korona meglétére sem emlékezett Kampfl József. A domborművön kívül (ami kb. a kereszt közepének helyére került) még a „Kádár-címet” készítette el Kampfl József (ezt helyezték hozzávetőleg a Nagy-Magyarország térképének volt területére), míg a felirat (ezt kb. a kereszt aljának a helyére tették) id. Kampfl József munkája volt. Az így

¹⁵² 1949. évi XX. törvény *A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA*. Ezer év törvényei. A CompLex.hu kiadója a CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. weboldala. URL.: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8365> [letöltés ideje: 2012.04.14.]

¹⁵³ Egy emlékmű változásai. = Monori Strázsa, i.m. p. 3.

átalakított emlékmű¹⁵⁴ esetleges avatási ünnepségéről nem tud Kampfl József. Az átalakításra történő megbízás 1959-es évében biztos volt, sőt még az évszakban is: ami a nyár (a főiskolai év végeztével); de hogy az általuk elkészített elemek (dombormű, címer, felirat) mikor is kerülhettek fel az emlékműre, abban már gondolkodóba esett. Ugyanis a fenti elemek elkészítéséhez szükséges idő nem biztos, hogy lehetővé tették az augusztus 20-i átadást.¹⁵⁵

Tehát az átalakítás éve biztos, ami 1959; viszont az emlékmű elemek felhelyezésénél csak feltételezni lehet az augusztus 20-át, bár ez a dátum a valószínű. Az adott időszak periodikájának a kutatása során nem találtam egyébként semmi információt az emlékmű átadást illetően, ami persze nem jelenti azt, hogy az akkor (1959. augusztus 20.) nem történt meg.

Az Emlékmű sorsának helyi sajátossága, hogy minden bizonnyal a városközponttól (a Kossuth Lajos utca egy része) való távolabbi elhelyezkedése és feltételezhetően a lerombolásával kapcsolatos akarat hiánya miatt maradhatott állva. Talán még egyfajta paradox védelmet is élvezett a mellette lévő a szovjet katonasírok miatt. Azt azért mindenképpen hozzá kell tenni, hogy amennyiben az Országzászlós Trianoni Emlékművet a belvárosban állítják fel (s nem a vasútállomás melletti Hősök-ligetében), akkor a szovjethatalom bizonyosan nem tűrte volna el a jelenlétét. Ennek megfelelően vagy lerombolták volna, vagy közvetlenül a háború után (esetleg már az alatt) szovjet hősi emlékművé alakították volna át, mint ahogy ez máshol is így történt. Az előbbieken felsoroltak miatt egyedi a sorsa a monori Országzászlós Trianoni Emlékműnek, amit a helyi sajátosságok alakítottak ilyenné. Abban viszont tipikus a sorsa, hogy az átalakítást – ha már nem döntötték le – a szocialista évekbeli „törvényszerű” metamorfózist nem kerülhette el, hasonlóképpen más állva maradt trianoni emlékművekhez és/vagy országzászlókhoz. Az átalakítás során, csak a kor szellemének megfelelő szimbolikát kaphatott a kinézete.

¹⁵⁴ Az átalakítást követően – míg a 2000. évi újraavatás meg nem történik – a dolgozat szövegében vagy a feltételezhető hivatalos teljes nevet: *Tanácsköztársasági Emlékmű/Tanácsköztársaság emlékmű*, vagy mint: *emlékmű*, elnevezést fogom használni.

¹⁵⁵ Kampfl Józseffel készített interjú általi információ.

Alkotmány Emlékmű? Tanácsköztársasági Emlékmű?

A kutatásom során kétféle elnevezéssel is találkoztam az emlékművet illetően. Az egyik a közismert és a kutatás kezdetén az általam is így tudott: Alkotmány Emlékmű;¹⁵⁶ majd a kutatás közben bukkantam rá a Tanácsköztársasági Emlékmű¹⁵⁷ illetve/vagy Tanácsköztársaság emlékmű¹⁵⁸ elnevezésre.

A kutatómunka során azt tapasztaltam, hogy valóban két elnevezése is lehetett az emlékműnek. Az egyik a hivatalos: Tanácsköztársasági Emlékmű,¹⁵⁹ a másik a köztudatban benne lévő: Alkotmány Emlékmű.¹⁶⁰ Mindkét elnevezés mellett találtam okokat, indokokat, érveket. Ezek az alábbiak.

Alkotmány Emlékmű:

- Az augusztus 20-i (erősen feltételezhető) átadási/avatási dátum.
- Az 1949-es alkotmányból vett szöveg az emlékművön.
- A névhasználat közismertsége miatt ez hagyományozódott Monoron.
- A rendszerváltás előtti és utáni helyi forrásokban (könyv, periodika) és az Emlékmű 2000. évi újraavatását követően, az ezzel kapcsolatban megjelent tanulmányokban kizárólagosan e név használata. Ez utóbbiak a következők.

Könyvek:

- *Monor története 1173-1983* [összeállította]: Monori Für Dezső.¹⁶¹
- Galambosné Lovass Annamária: *Monor Művelődéstörténete Kezdetektől 2007-ig*¹⁶²

Tanulmányok:

- Boros Géza: *Trianon köztéri revíziója*¹⁶³

¹⁵⁶ *Monor története. 1173-1983.* [összeállította]: Monori Für Dezső, i.m. p. 15.

¹⁵⁷ 1964-es kiadási évvel rendelkező monori képeslap

¹⁵⁸ Békés István: Pest megyei barangolások. Monor. = *Pest Megyei Hírlap*, i.m. p. 6.

¹⁵⁹ Az emlékmű feltételezhető hivatalos megnevezését illetően, az 1964-es kiadási évvel rendelkező – mint a legkorábbi ismert forrás – monori képeslapon szereplő elnevezést fogom használni.

¹⁶⁰ Az emlékmű köztudatban lévő megnevezését illetően, az 1984-es kiadási évvel rendelkező – mint a legkorábbi ismert forrás – *Monor története. 1173-1983.* [összeállította]: Monori Für Dezső könyv, 15. oldalán szereplő elnevezést fogom használni. Ugyanúgy Alkotmány Emlékmű elnevezés olvasható még – mint feltételezhetően a másik legkorábbi forrás – Máté Bertalan: *Történeti emlékhelyek a monori járásban* c. kéziratban, de itt nem ismert a pontos kiadási év.

¹⁶¹ *Monor története. 1173-1983.* [összeállította]: Monori Für Dezső, i.m. p. 15.

¹⁶² Galambosné Lovass Annamária, i.m. p. 54-55.

¹⁶³ Boros Géza, i.m.

- Elbe István: *Átértelmezett emlékművek* (tanulmány)¹⁶⁴

Periodikák:

- B.G.: *Ökumenikus tiszteletadással Emlékezés a gyásznapon Október 6. – Monoron*¹⁶⁵
- (Szerző feltüntetése nélkül): *Egy emlékmű változásai*¹⁶⁶
- K. Zs.: *Monori Trianon-emlékmű*¹⁶⁷
- B.G.: „Szomorú-Boldog nap volt”¹⁶⁸

Kézirat:

- Máté Bertalan: *Történeti emlékhelyek a monori járásban*¹⁶⁹

Egyéb dokumentum:

- *Monor 2011. Falinaptár*. Kiadta: Monorért Baráti Kör.¹⁷⁰

Tanácsköztársasági Emlékmű:

- Az 1919. és az 1959. évek közti kerek 40 év, ami évfordulós alkalmat kínált.
- Az 1959. évi II. törvény, a Magyar Tanácsköztársaság emlékének törvénybeiktatásáról.¹⁷¹
- A Monor történetében már leírt: 1919. augusztus 2-án történt 53 személy kivégzése (főként civilek), mely személyeket a szocializmus éveiben döntő részt vöröskatonáknak tüntettek fel.
- A rendszerváltás előtti monori képeslapokon e név használata.
- A rendszerváltás előtti nem helyi, vagy nem közvetlenül helyi forrásban (könyv, periodika) e név használata. Ez utóbbiak a következők.

¹⁶⁴ Elbe István, i.m.

¹⁶⁵ B.G.: Ökumenikus tiszteletadással Emlékezés a gyásznapon, i.m. p. 5.

¹⁶⁶ Egy emlékmű változásai. = *Monori Strázsa*, i.m. p. 3.

¹⁶⁷ K. Zs.: Monori Trianon-emlékmű, i.m. p. 33.

¹⁶⁸ B.G.: „Szomorú-Boldog nap volt”, i.m. p. 6.

¹⁶⁹ Máté Bertalan, i.m.

¹⁷⁰ *Monor 2011. Falinaptár*, i.m.

¹⁷¹ 1959. évi II. törvény a Magyar Tanácsköztársaság emlékének törvénybeiktatásáról. Ezer év törvényei. A CompLex.hu kiadója a CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. weboldala. URL.: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8426> [letöltési idő: 2012.04.14.]

Könyv:

- Békés István: *Pest megyei barangolások*¹⁷²

Periodika:

- Békés István: *Pest megyei barangolások*¹⁷³

A fent említett rendszerváltás előtti monori képeslapokra ugyanazt a fotót tették az emlékműről minden esetben. A különbség csak a képeslapok kiadási éve volt (1964 és 1973 közt jelent meg képeslap a Tanácsköztársasági Emlékmű fotójával¹⁷⁴) valamint, hogy osztott képes volt-e a képeslap, vagy a fotó a teljes felületet elfoglalta. A Tanácsköztársasági Emlékmű megnevezés, csak a teljes felületet elfoglaló képpel rendelkező képeslapok hátoldalán jelent meg. Közvetlen lent egy ilyen (1964-es kiadási évvel rendelkező) képeslapot láthatunk (*Lásd: XIV. kép.*). A hátoldalon nem csak magyar, hanem német, angol és orosz nyelven is feltüntették az elnevezést.

XIV. kép. Monor. Tanácsköztársasági Emlékmű (1964). Forrás: Soltész Péter gyűjteménye.

¹⁷² Békés István: *Pest megyei barangolások*. H.n., Kossuth Könyvkiadó, i.m. p. 162.

¹⁷³ Békés István: *Pest megyei barangolások. Monor.* = *Pest Megyei Hírlap*, i.m. p. 6.

¹⁷⁴ Soltész Péterrel készített interjú általi információ.

Érdekes kettősség, hogy a köztudatban egyértelműen Alkotmány Emlékmű élt és él most is, illetve összefoglalóan azt írhatjuk, hogy a helyi publikációkban is ez az elnevezés szerepel. Emellett más dokumentumokon és forrásokban látható még a Tanácsköztársaság emlékmű megnevezés is. A képeslapoknál maradványok, ezeken nem mindegy mi szerepel, hiszen az egész világba elvihetik az információt Monorról. Talán ezért is dönthettek a hatalom akkori birtokosai, hogy a Tanácsköztársasági Emlékmű nevet tüntetik fel pl. a képeslapokon, és jelentetik meg a nem helyi, vagy szélesebb megjelenésű publikációban majdnem ugyanezt az elnevezést. Ugyanis a szovjet elvtársaknak talán szimpatikusabb lehetett a tanácsköztársaságra történő hivatkozás, mint a magyar alkotmányra. Főleg úgy, hogy ez utóbbi mögött, azért ott van az államalapításunk ünnepe, Szent István királyunkkal együtt. Helyben (lokálisan) mindettől függetlenül a jelek szerint, „maradhatott” az alkotmányemlékmű használata.

A fentiekből azt a következtetést vonom le, hogy hivatalos szinten az emlékmű megnevezése Tanácsköztársasági Emlékmű (vagy: Tanácsköztársaság emlékmű) volt, míg nem hivatalosan (helyi használatban, történjen az szóban, vagy írásban) Alkotmány Emlékmű. Ezt erősítették meg a korábban már szerepeltetett, Kampfl József által mondottak is, miszerint igazából csak valamilyen funkciót szerettek volna találni a községi vezetés részéről az átalakítás során; hogy az mi is legyen, arra nem volt határozott elképzelés. Emiatt is alakulhatott ki a kettős névhasználat.

A megemlékezések menete a Tanácsköztársasági Emlékmű melletti szovjet sírkertnél

A kutató munka során nem találtam semmi nyomát, hogy a szocialista időszakban konkrétan a Tanácsköztársasági Emlékműnél, illetve ahhoz kapcsolódóan tartottak volna bármiféle megemlékezést. Pedig mind a tanácsköztársasági, mind az augusztus 20-i ünnepek erre lehetőséget adtak volna. Egyedül a szovjet sírkertnél tartottak 1977-ig minden évben megemlékezést.

Az évfordulós alkalmak a következők voltak.

- „Hazánk felszabadulása”, április 4-e.
- A Nagy Októberi Szocialista Forradalom, november 7-e.

A periodikák (Pest Megyei Hírlap és annak a különkiadása: a Monor és Vidéke) sok éves tanúsága szerint a koszorúzásra a diákság volt kijelölve. A diákságot általában az

általános iskolák úttörőcsapatainak díszegységei és a József Attila Gimnázium tanulói jelentették.

A szimbolikus tér elvesztése, majd a szovjet katonasírok elköltöztetése

A következő jelentős esemény az emlékmű sorsában a szimbolikus terének az elvesztése volt az 1970-es évek legelején. Kérdésként merült fel, hogy körülbelül mikor is lehetett az, amikor a központi elhelyezkedésétől megfosztották az akkori Marx-ligetnek nevezett parkban, így a terület sarkába száműzve az emlékművet? A körülbelüli, de mégis elég pontos választ egy földhivatali helyrajzi vázlat és Kupecz Tivadarral lefolytatott interjú adta meg. Az 1971-es készítésű Helyrajzi Vázlatot, amit Hlavács László mért és Kondor Imre térképezett, minisztériumi engedéllyel tudtam kikérni a Monori Földhivatalból. Ezen a földhivatali dokumentumon már a terület megtörtént felparcellázását lehet megfigyelni (*Lásd: XV. kép.*).

XV. kép. Helyrajzi vázlat a szovjet sírkertről és a Tanácsköztársasági Emlékműről. Forrás: Monori Földhivatal.

A kép jobb felső sarkából átlóban lefele tartó csík a Petőfi Sándor utca. Körülbelül középen - kissé lentebb és jobbra – egy nagyobb téglalap a szovjet sírkert; a valóságban mögötte, de a képen a téglalap rajztól jobbra lévő kisebb rajz a Tanácsköztársasági

Emlékmű. Az akkori Marx-ligetet, a fotó jobb alsó sarkában látható földhivatali pecsét felett lévő területnél szelték ketté. A helyrajzi vázlaton a szovjet sírkert megnevezése: „Hősi Halottak Sírja”, míg a Tanácsköztársasági Emlékműé: „Emlék”. A sírkert mérete a rajz szerint: 20,7x13 méter. Mindezt azért is volt indokolt részletezni, mert sajnos egyetlen egy fotó sem került elő a szovjet sírkertről a kutatómunkám során.

Kampf János, aki a Katolikus temetőbeli szovjet hősi emlékművet készítette elmondta, hogy az emlékmű melletti szovjet sírkert sírjain kis, kb. 30x30 cm-es méretű, enyhe szögben kiemelkedő kőtáblácskák voltak, rajtuk ötágú vörös csillaggal.¹⁷⁵

Kupecz Tivadar, aki a felparcellázás során az oda épült egyik társasház lakásába költözött be, megerősítette a fenti felparcellázási időt. Annyit tett még hozzá, hogy 1971-ben még csak a telek volt meg (ezt a helyrajzi vázlat megerősíti) és majd csak 1973 decemberében történt meg a próba beköltözés.¹⁷⁶

Az 1970-es évek másik meghatározó eseménye a szovjet sírkert megszüntetése és az ott eltemetett szovjet katonák földi maradványainak, exhumálás utáni Katolikus temetőbe történő elszállítása. Az új szovjet hősi emlékmű avatásáról a Pest Megyei Hírlap, 1977. november 6-i száma számol be: *Emlékmű a hősöknek* címmel. A cikkben olvashatóak szerint „...a hősi halált halt szovjet harcosok...” sírjai a Katolikus temetőbe kerültek. Az avatási ünnepség 1977. november 5-én zajlott le.¹⁷⁷

A katonasírok elköltöztetése után az emlékművel gyakorlatilag a rendszerváltásig nem foglalkoztak, mindeközben újra folyamatosan pusztult az állapota is.

¹⁷⁵ Kampf Jánossal készített interjú általi információ.

¹⁷⁶ Kupecz Tivadarral készített interjú általi információ.

¹⁷⁷ Emlékmű a Hősöknek = *Pest Megyei Hírlap*, 1977.11.06., XXI. évf., 262 sz., p. 5.

8 Az Emlékmű története napjainkig

Átmenetet képezve a rendszerváltás előttről, a rendszerváltás utáni időszakba, néhány mondatot még szólok az 1980-as évekről, hiszen innen fordultunk az évezred utolsó évtizedébe. Mindkét időszak meghatározó eseményekkel rendelkezik Magyarország történetét illetően, amik természetesen a mindennapok életére is kihatással voltak. Bizonyos hatások ott voltak a mindennapok jelenében. Ilyen érdekes információ volt Kovács Benőtől az, hogy az 1980-as években (amikor a kommunista rendszer szorítása már kezdett felengedni, és a közelgő változásoknak már sejthető és érezhető jelei voltak; gondoljunk csak a Monori Tanácskozásra: 1985. június 14-16.) személyes beszélgetések során már szó volt az emlékmű esetleges felújításáról, de „...*a félelem még benne volt a levegőben.*”¹⁷⁸ Hasonló értelmű mondatok hangzottak el Kampfl Jánostól is, akinek az elmondása szerint „*Trianon az ajtón belül volt téma.*”¹⁷⁹

A rendszer enyhülésének a jele volt/lehetett pl. a Monori Füzetek képeslapokról szóló kiadványa, mely 1989 áprilisában került kiadásra és a Monori Városi Tanács Elnökének az engedélyével történhetett mindez. Ennek a kiadványnak – ami ugye még a régi rendszerben jelent meg, igaz annak szinte a legvégén – a 11. oldalán már megjelenhetett nyomtatásban az Országzászlós Trianoni Emlékmű azon képeslapfotója, ami ebben a dolgozatban az V. szám alatt látható és megnevezésként: *Országzászló* látható rajta.¹⁸⁰ Ide sorolható még, a korábban (1983) a Németh László által átdolgozott, Varga Jenő: *Monor község bel- és külterületének földrajzi nevei* című szakdolgozata, amiben már „*az első és a második bécsi döntést követő terület-visszacsatolások feletti örömet* [a község; kiegészítés: e dolgozat szerzője.] *utcanév változtatásokkal fejezte ki: Brassó, Zombor, Késmárk, Kolozsvár stb. utca*”¹⁸¹ szöveg olvasható.

¹⁷⁸ Kovács Benővel készített interjú általi információ.

¹⁷⁹ Kampfl Jánossal készített interjú általi információ.

¹⁸⁰ *Monori Képeslapok*. Monori füzetek 16. Monori Helytörténeti Kör Füzetek. [szerk.]: Németh László. Monor, (kiadó nélkül), 1989. p. 11.

¹⁸¹ Varga Jenő: *Monor község bel- és külterületének földrajzi nevei*. Szakdolgozat, Monor, 1979. A Szakdolgozat alapján kivonatolta és kéziratként átdolgozta: Németh László, 1983. Megtalálható: Soltész Péter gyűjteménye, Monor.

A legdrámaibb metamorfózis

A rendszerváltás után, az 1990-es évek legelején a „vörös-csillagos” címer ismeretlen körülmények közt eltűnt az emlékműről, de az újraavatásig (2000. október 6.), a Tanácsköztársasági Emlékmű többi része (dombormű, felirat) megmaradt. Ez által kialakult az emlékmű legdrámaibb „nem hivatalos” metamorfózisa. Azért írtam nem hivatalost, mert a Polgármesteri Hivatal történt megkeresésemtől nem tudtak érdemi információt szolgáltatni arról, hogy miként tűnhetett el a címer az emlékműről. Vagyis: ezek szerint, feltételezhetően nem a Polgármesteri Hivatal részéről történt intézkedés a címer eltávolítását illetően. A címer holléte ismeretlen, ha egyáltalán megvan még valahol. Az emlékmű kialakult drámai látványát tekinthetjük meg a következő fotón (Lásd: XVI. kép.).

XVI. kép. Az Emlékmű 1998-ban. Forrás: Nagy Zsolt fotó felvétele.

Mint látható az emlékműről eltávolított „Kádár-címer” alól kibukkant az Országzászlós Trianoni Emlékmű keresztjének a helye, kirajzolva ezzel az eredeti emlékmű elem formáját. Hosszú éveken keresztül láthatták az arra sétálók ezt a megdöbbentő látványt, amely akár jelképe is lehetne az Emlékművet ért metamorfózisoknak.

Az 1990-es évekhez információ még, hogy 1993-ban Monor város vezetői felkérték Kampfl Józsefet, hogy adjon árajánlatot az akkor már Gera-kertnek nevezett parkban álló Trianoni Emlékmű rekonstrukciójára, „*kivéve a kis- és nagymagyarország ábrázolást. (Ekkor ez még nem volt lehetséges.)*”.¹⁸² Végül, akkor nem került sor erre a munkára, talán mert elhalt a gondolat.¹⁸³

Ettől függetlenül az 1990-es évek legvégén felgyorsultak a – végre már – örömteli események az emlékművel kapcsolatban.

1999. október 6-án a Monori Katolikus, Református, Evangélikus és Baptista Egyházak, valamint az Ökumenikus Általános Iskola „ökumenikus emlékmenetet” szervezett Monor emlékhelyeihez. A rendezvényen a 150 éve kivégzett hős tábornokokra történt emlékezés, valamint a 2000. esztendő küszöbén gyertyagyújtással, virágokkal tisztelegtek Monor emlékhelyeinél őseink, elődeink – a Magyarság előtt. Ezen ünnepség keretein belül, civil kezdeményezésre, a Gera-kertben álló Trianoni Emlékműnél ért véget a menet. Az ünneplők, ekkor lehettek először tanúi az Alkotmány Emlékmű „újjaszületésének”, ugyanis a szervezők egy nagy fekete lepellel, rajta eredeti nagyságban a fehér kereszttel, letakarták a domborművet és a szöveget. Az elszakadt 5 milliós magyarságra, a nemzeti gyásznapi szellemében emlékeztek meg. Beszédet mondott: Gulyás László lelkész úr Monor díszpolgára, aki kiemelte, hogy a trianoni szerződés nem hozott békét; hanem elnyomást és megaláztatást az elszakadtaknak, az áldozat és a hallgatás parancsát az itt maradóknak.¹⁸⁴

Az eredeti terv az volt, hogy a fekete lepel, csak akkor kerüljön le az emlékműről, ha a felújítás elkezdődik. Sajnálatos módon a leplet egy héten belül ellopták, míg az ott elhelyezett, „*Az összmagyarságra emlékezéssel: a Monori Ifjak*” feliratú koszorúról először a piros-fehér-zöld szalagot vágta le, majd az egész koszorú eltűnt...¹⁸⁵

Ez utóbbi érthetetlen események, bár fájdalmasok voltak az Emlékműért tenni akaróknak, de természetesen nem hátráltatták a felújítási kezdeményezést, hiszen erre már komoly társadalmi igény jelentkezett. Még 1999-ben benyújtásra került a felújításra írt pályázat a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumához, majd az elnyert összegből, a Monor Városi Önkormányzat állította helyre az Emlékművet.

¹⁸² Kampfl József, i.m. p. 9.

¹⁸³ Kampfl Józseffel készített interjú általi információ.

¹⁸⁴ B.G.: Ökumenikus tiszteletadással Emlékezés a gyásznapon, i.m. p. 5.

¹⁸⁵ Vásárhelyi Gézával készített interjú általi információ.

A már rég várt metamorfózis: a 2000. évi újraavatás és a következő évek

A Monor Városi Önkormányzat id. Kampfl József fiát, Kampfl Jánost kérte fel az emlékmű felújítására, ami az eredeti dokumentumok alapján el is készült. Kampfl János – aki a felújítási munka részét anyagi ellenszolgáltatás nélkül vállalta – elmondta, hogy két fő szempont volt szakmailag az elsődleges. Az egyik, hogy a felújítás az eredeti állapot szerint történjen meg, illetve a másik, hogy időtálló legyen az elkészített munka.¹⁸⁶

A restaurálási munkát illetően Kampfl József elgondolkodtató cikket jelentetett meg a Monori Strázsában.¹⁸⁷ Az írásába foglalt gondolatokban sok igazság van, de a véleményem szerint annak a ténye, hogy sokan, hatalmas munkával és közös erőfeszítéssel sikeresen felújították a monori Országzászlós Trianoni Emlékművet, az igazi öröme adhat okot.

Rendkívül fontos információ, hogy az Emlékmű ereklyetartója nem lett kibontva az Emlékművet ért átalakítások (1959 és 2000) során, vagyis az ereklyetartóban még mindig háborítatlanul nyugszanak a 63 vármegye egykor megszentelt földrogei.¹⁸⁸

További fontos információ, hogy az egy ideig a Kampfl József számára ismeretlen helyen lévő dombormű (az első köztéri alkotása) és „A Magyar Népköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé” felirat táblája végül előkerült és jelenleg Kampfl József birtokában vannak, amiket Monoron őriz.¹⁸⁹

A hosszú, súlyos évtizedek óta várt felemelő nap, **2000. október 6-án** érkezett el. Monor Városi Önkormányzat, Monori Katolikus, Református, Evangélikus és Baptista Egyházak, valamint az Ökumenikus Általános Iskola szeretettel várta és hívta megemlékezésre és a Trianoni Emlékmű újraavatására az érdeklődőket, ahol ünnepi beszédet mondott dr. Raffay Ernő. A gyülekezés a Kossuth-szobornál zajlott, ahol a hős tábornokokra történt megemlékezés. A gyertyagyújtás és a virágok elhelyezése után vonult át a tömeg a Gera-kerti Trianoni Emlékműhöz. Dr. Raffay Ernő az avatóbeszédében kiemelte, hogy mindenkinek kötelessége az emlékezés erre a történelmi eseményre is. Nem szabad senkinek sem elfelejtenie, hogy Trianonban egy

¹⁸⁶ Kampfl Jánossal készített interjú általi információ.

¹⁸⁷ Kampfl József, i.m. p. 9.

¹⁸⁸ Kampfl Jánossal és Kampfl Józseffel készített interjúk általi információ.

¹⁸⁹ Kampfl Józseffel készített interjú általi információ.

gazdaságilag, szellemileg erős ország területének vették el a kétharmad részét.¹⁹⁰ Az emlékezetes avatásról láthatunk fotót lentebb, ahol dr. Raffay Ernő történész professzor, rektor helyettes tartja nagyhatású beszédét (*Lásd: XVII. kép.*). Az emlékművön még az a fekete lepel – rajta fehér kereszttel – látható, amit 1999 után újra elkészítettek és ennek a lehullásával vált teljesen láthatóvá az avatás során a felújított Emlékmű.¹⁹¹

XVII. kép. 2000. október 6-a: a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű újraavatása. Forrás: Vásárhelyi Géza fotója.

Az Emlékmű újraavatása később is nagy érdeklődést váltott ki, hiszen Monoron egy korábban egyébként is országos figyelemmel övezett trianoni emlékmű újraavatása zajlott le, valamint az ilyen emlékművek országos összehasonlításában az elsők közt történt meg mindez. A monori avatást két komoly tanulmány is szerepelteti, de ezek előtt még egy másik tudósításról is hadd szóljak.

Számomra érdekes hangvételű cikk jelent meg PestVidék, 2000. október 7-i számában, ami egyébként kifejezetten sok, releváns és a valóságnak megfelelő információt oszt meg az olvasóval az Emlékműről, Németh László monori helytörténész

¹⁹⁰ Egy emlékmű változásai. = *Monori Strázsa*, i.m. p. 3.

¹⁹¹ Vásárhelyi Gézával készített interjú általi információ.

általi adatok alapján. A K. Zs. által írt cikk végén konklúzióként olvashatjuk, hogy a monoriak már megint mehettek és mentek is, egy újabb emlékmű avatására. Valószínűleg csak az én szubjektív olvasatom, de úgy hangzott a mondanivaló mögöttes tartalma, miszerint: na, már megint egy emlékmű a sorban... Az én személyes véleményem az, hogy hála az égnek, hogy mehettek a monoriak avatni; hiszen egy helytörténeti szempontból fontos emlékhely került helyreállításra-felújításra és sokan, sokat tettek mindazért, hogy a fentiek megvalósulhassanak.¹⁹²

A korábban említett két tanulmánynak a monori avatásról szóló részét érdemes lesz elolvasnunk, hiszen nem kevés figyelemreméltó információra figyelhetünk fel majd bennük a dolgozatom tükrében. Elsőként Boros Géza: *Trianon köztéri revíziója* című tanulmányában talált monori részt tekintsük át.

„Hasonló át- és visszaváltozáson ment keresztül a Pest megyei Monor Trianon-emlékműve, amelynek megmaradt architektúráját 1945 után előbb szovjet hősi emlékművé, majd a hatvanas években népköztársasági alkotmányemlékművé alakították át. A millenniumra a város helyreállította az emlékmű eredeti, 1935-ös állapotát, csúcsán a Szent Koronával, előlapján a keresztre feszített Nagy-Magyarország ábrázolással, az „Igazságot Magyarországnak!” felirattal, egy szónoki emelvénnel és az országzászlóárboccal.”¹⁹³

Most pedig nézzük mit ír Elbe István, az *Átértelmezett emlékművek* című tanulmányában a monori avatásról.

„Ugyancsak a millennium tiszteletére állították helyre Monoron az 1935-ben felavatott Trianon-emlékművet, melyet 1945 után 'meglepő módon' előbb szovjet emlékművé, majd később népköztársasági alkotmányemlékművé alakítottak át. 2000-ben az emlékmű tetejére visszakerült a Szent Korona, előlapjára a kereszt, rajta Nagy-Magyarország és Csonka-Magyarország sziluettje, illetve az „Igazságot Magyarországnak!” felirat.”¹⁹⁴

A tanulmányokból kitűnik, hogy a szerzők otthon vannak a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű történetével kapcsolatban, de általánosítanak az információkat tekintve. Ennek bizonyára az lehet az oka, hogy a tanulmányokban a trianoni emlékművek és az országzászlók sorsát általában véve elemezte Boros Géza és Elbe

¹⁹² K. Zs.: Monori Trianon-emlékmű, i.m. p. 33.

¹⁹³ Boros Géza, i.m.

¹⁹⁴ Elbe István, i.m.

István. Utóbbi szerző tanulmánya számomra kifejezetten értékes gondolatokkal rendelkezik.

Visszatérve az Emlékmű újraavatása utáni eseményekhez a **2001. és 2002. években** a MIÉP monori szervezete: a Monori Magyar Út Kör szervezte és rendezte a Trianoni Emlékműnél a megemlékezést. A fő szervezők közt volt Sipos Zoltán és Hanzelik Andrea.

A **2003. évben, június 16-án**, a Katolikus, Református, Evangélikus és Baptista Egyházak, Monor Városi Önkormányzat Képviselő Testülete, az Ökumenikus – Magyar Kulturális Tanintézet várta szeretettel a város lakóit a Rákóczi-szabadságharc kezdetének 300. évfordulóján – történelmi emlékmenettel egybekötött – a kialakítandó Rákóczi-emlékhely fakeresztjének avatására, megszentelésére. A program hasonló, mint 1999-ben, vagyis az emlékmenet egyik állomása volt a Trianoni Emlékmű. A szervezők részéről megható figyelmességként az időseket és a mozgásban korlátozottakat végig busszal segítették. A Trianon emlékhelynél Tóth Ágnes, az Ökumenikus Általános Iskola igazgatója és Gulyás László református lelkipásztor, Monor díszpolgára mondott beszédet. A történelmi emlékmenet szervezője Vásárhelyi Géza volt.¹⁹⁵

2004. június 4-én a Monori Népőiskola hívta szeretettel megemlékezésre és lélekerősítésre a város polgárait, Trianon 84. évfordulóján. A lélekerősítésen a „magyar fájdalom” versei és énekei hangzottak el. A rossz időjárási viszonyok miatt az előadások az Ady Úti Ökumenikus Általános Iskola tornatermében zajlottak le, majd innen vonult a menet a Trianoni Emlékműhöz.¹⁹⁶

2005. június 3-án újra a Monori Népőiskola várta szeretettel megemlékezésre és lélekerősítésre az érdeklődőket. A megemlékezés napja Trianon 85. évfordulójának előestéje volt. Az ez évi megemlékezés abban volt különleges, hogy a Monor Ifjainak csoport közreműködésével, a „magyar fájdalom és élni akarás” versei és énekei, Monorhoz kötődő írók, költők műveiből hangzottak el. A 2004. évi gazdag műsor után, újfent rendkívül igényes program került összeállításra és előadásra az Ady Úti Ökumenikus Általános Iskolában. Ezt követően, mint az előző évben, innen indult a menet a Trianoni Emlékműhöz, ahol virágokat és gyertyákat helyeztek el.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Németh László: Történelmi emlékmenet, emlékkereszt avatás. = Monori Strázsa, 2000.07.28., XII. évf., 7. sz. p. 1.

¹⁹⁶ Vásárhelyi Gézával készített interjú általi információ.

¹⁹⁷ Vásárhelyi Gézával készített interjú általi információ.

A **2005. év** rendhagyó évként vonult be a Trianoni Emlékmű történetébe, ugyanis két megemlékezés is lezajlott ebben az évben. A második **2005. október 27-én**, vagyis az Országzászlós Trianoni Emlékmű felavatásának 70., és az újraavatás 5. évfordulóján, szintén a Monori Népfőiskola szervezésében. Beszédet mondott Gulyás László református lelképásztor, Monor díszpolgára. Az Emlékműnél megtartott rendezvény egyik fő eseménye az országzászló árbocrúdon lengő zászló felvonása, majd félárbocra és végül leeresztése volt. E rendezvény abban nyújtott még újat az előzőekhez képest, hogy hosszú évtizedek után először énekelték együtt az egybegyűltek a „Magyar Hiszekegy”-et.¹⁹⁸

A következő megemlékezés és lélekerősítés **2006. június 4-én** zajlott le. Trianon 86. évfordulóját írtuk ekkor. A szervező: a Monori Népfőiskola volt. Beszédet mondott Kondás Imre, történelem-magyar szakos tanár. A Nemzetért imádkozott: Schaller Tamás, református lelkész. A koszorúzással egybekötött megemlékezés után az egybegyűltek Pünkösöd Ünnepeire a templomaikba mentek.¹⁹⁹

2007. június 3-án a Trianoni Emlékműnél Trianon 87. évfordulójára, valamint Árpád Nagyfejedelem halálára és a győztes pozsonyi csata 1100. évfordulójára történt megemlékezés. Beszédet mondott Bernula Béla Péter, magyar – történelem és könyvtár szakos középiskolai tanár. A megemlékezés szervezője: a Monori Népfőiskola volt. A rendezvény után az egybegyűltek vasárnapi szentmisére a templomaikba mentek istentiszteletre.²⁰⁰

A következő, **2008. évi** rendezvényt **június 4-én**, „Trianon-88” elnevezéssel bonyolították le, ahol (mint persze eddig is) az elszakított országrészeinkről, magyar testvéreinkről történt megemlékezés. A szervező: megint a Monori Népfőiskola volt. A műsorban (hely: Ady Úti Ökumenikus Általános Iskola) a Monori Dalkör adott elő korabeli énekeket és katonadalokat. Közreműködött: a Monori Ménurfiak Baranta Kör, illetve Kiss Zsolt gitáron és Lénárt Tibor szintetizátoron. A Trianoni Emlékműnél történő koszorúzásra az iskolából vonultak az egybegyűltek.²⁰¹

2009. június 5-én, a Strázsa Nemzeti Egylet (Jobbik Magyarországért Mozgalom) rendezte a megemlékezést a Gera-kertben lévő Trianoni Emlékműnél. A Strázsa

¹⁹⁸ Vásárhelyi Gézával készített interjú általi információ.

¹⁹⁹ Vásárhelyi Gézával készített interjú általi információ.

²⁰⁰ Vásárhelyi Gézával készített interjú általi információ.

²⁰¹ Vásárhelyi Gézával készített interjú általi információ.

Nemzeti Egylet vezetőjeként Pfundt Imre volt a szervező. Beszédet mondott: Vladár István református lelkipásztor. A kórusénekekkel és gitárzenével színesített gyászünnepen kb. 150 fő vett részt.²⁰²

2010. június 3-án, az újraavatástól számítva, talán a legimpozánsabb megemlékezés zajlott le. Trianon 90. évfordulóján, a monori Országzászlós Trianon Emlékmű felavatásának 75. és újjáavatásának 10. évére is emlékezve, az előző 10 esztendő gyászünnepeinek közreműködői, résztvevői, támogatói most közös szervezőként várták a nemzetünk élni akarását el nem felejtőket, az erre vágyókat, a magyar lélek további erősödését igénylőket. 2010-ben oly sokan hívták szeretettel az érdeklődőket, hogy örömmel sorolja, és csak sorolja az ember, mutatva azt is, hogy az újraavatástól számított 10 év alatt milyen sokan álltak az Emlékmű és persze az azt jelképező (nemzeti) ügy mellett. Tehát a meghívók a következők voltak: Monor Városi Önkormányzat (FIDESZ, MSZP, MSE, KÖRME; FKGP, MDF, SZDSZ, NOE, függetlenek); Monori Történelmi Egyházak (Katolikus, Református, Evangélikus, Baptista); Egyházi Kórusok; Ady Úti (Ökumenikus) Általános Iskola; Hungránit Bt.; Monori Dalkör; MIÉP (Monori Magyar Út Kör); Strázsa Nemzeti Egylet (JOBBIK); Ménurfia Baranta Kör és sokan mások (egyéni segítők, alkalmi társulások). A megemlékezés rendezői a VIGADÓ Kulturális és Civil Központ Nonprofit Kft. és a Monori Népfőiskola volt.²⁰³

A Vigadó zsúfolásig megtelt dísztermében, „*Trianon tanulságai a múlt, jelenre és jövőre nézve*” címmel Takaró Mihály irodalomtörténész, a Trianoni Szemle Szerkesztőségének tagja tartott előadást. Takaró Mihály hangsúlyozta, hogy jelenünkben újra lehetőség nyílt legyőzni történelmi és hétköznapi Trianonunkat, a vele kapcsolatos traumánkat. Az emlékmenet a Kossuth-szobortól indult a Gera-kertbe. A Trianoni Emlékműnél beszédet mondott Pogácsás Tibor polgármester, országgyűlési képviselő; Gulyás László református lelkipásztor, Monor díszpolgára; köszönetet mondott a fáradhatatlan szervező: Vásárhelyi Géza tanár úr. „*Szomorú-boldog nap volt*”, ezzel a címmel jelent meg részletes cikk az eseménnyel kapcsolatban a Monori Strázsa 2010. 06. 29-i számában. Takaró Mihály jellemezte az előbbi idézet gondolatával a Trianon-emléknapot. Szomorú nap volt, mert a „*magyar fájdalom*”

²⁰² Lendvay Endrével készített interjú általi információ.

²⁰³ Vásárhelyi Gézával készített interjú általi információ.

nehezen felejthető, de boldog nap volt, mert a „második Trianon” (a 2004. december 5-i népszavazás) sebe talán gyógyulni kezdhet, és múltunk igazsá tétele is folytatódhat.²⁰⁴

A feledhetetlenül felemelő ünnepélyről látható lent fotó, melyen épp Vásárhelyi Géza tart beszédet (*Lásd: XVIII. kép.*). A fotó által ábrázolt kép is kifejezően mutatja, milyen gyönyörű és igényes ünnepben volt részük azoknak, akik részt vettek e nap programjain.

XVIII. kép. Ünnepély az Országzászlós Trianoni Emlékműnél, 2010. Forrás: Tóth Károly fotó felvétele.

2011. június 4-én, sajnálatos módon kettős gyászünnepre gyűltek össze a résztvevők. A trianoni gyász mellett a tragikus hirtelenséggel elhunyt Pfundt Imre Fülöpre²⁰⁵ is emlékeztünk. A rendezvényen beszédet mondott Vladár István református lelkipásztor. Trianon történetéről előadást tartott: Zlinszki Zsolt. A programot a Monori Dalkör, a Deo Volente református kórus, továbbá Kiss Zsolt és Lendvayné Nagy Beáta zene és énekszámai színesítették. Az Országzászlós Trianoni Emlékműnél elhelyezett koszorúk és mécsesek Pfundt Imre Fülöp emlékének is adóztak.

Kedves Imre! Nyugodj békében!

²⁰⁴ B.G.: „Szomorú-Boldog nap volt”, i.m. p. 6.

²⁰⁵ Pfundt Imre Fülöp a JOBBIK Magyarországért Mozgalom monori önkormányzati képviselője volt.

Az újraavatást követően a helyi nyomtatott dokumentumokban is több helyen megjelent az Emlékmű, ezáltal is jelezve, hogy kezdi újra és egyre inkább elfoglalni a helyét a város életében. Az egyik példa a Monor Város Önkormányzata által kiadott *Monori emlékhelyek* címmel ellátott képeslap (*Lásd: XIX. kép.*). A nagyon igényes kinézetű képes levelezőlapon az Országzászlós Trianoni Emlékmű is a monori emlékhelyek közt került szerepeltetésre, *Trianon Emlékhely* megnevezéssel. Ez egyértelműen mutatja, milyen értéként is tekint az Emlékműre a város.

XIX. kép. Monori emlékhelyek, képeslapon. Forrás: Soltész Péter gyűjteménye.

A következő – a városban megjelentetett - kiadvány a Monorért Baráti Kör Monor által kiadott *Monor 2005* falinaptár.²⁰⁶ Ebben a májusi oldalon talán a legismertebb, az 1935-ös képeslapi fotóval szerepeltetik az Emlékművet, mellette egy Wass Albert vers részlet olvasható.²⁰⁷

A másik nyomtatott produktum szintén a Monorért Baráti Kör által kiadott, egy másik évnek a falinaptára: *Monor 2011*.²⁰⁸ Ebben júniusi oldalon három fotó is látható az Emlékmű három korszakából, vizuálisan is bemutatva a metamorfózisait és egy

²⁰⁶ *Monor 2005*. Falinaptár. Monor, Kiadta: Monorért Baráti Kör, 2005.

²⁰⁷ A szakdolgozatomban ez képeslap az V. számú képként szerepel.

²⁰⁸ *Monor 2011*. Falinaptár, i.m.

rövid, de tényeket tekintve korrekt, mégis az érzelmekre is ható szöveg olvasható az Emlékmű történetéről. A szövegben az újraavatás dátumát tekintve nyomdahiba található, de ez nem von le gyakorlatilag semmit sem a képek és a hozzájuk tartozó szöveg mély érzésvilágából, melyből Monor szeretete is kicseng.

Az Emlékmű történetének általánosító összegzése

Az Emlékmű sorsának helyi sajátossága, hogy minden bizonnyal a tulajdonképpeni városközponttól való távolabbi elhelyezkedése és feltételezhetően a lerombolásával kapcsolatos akarat hiánya miatt maradhatott állva. Talán még egyfajta paradox védelmet is élvezett, a mellette lévő a szovjet katonasírok miatt. Feltételezhető, hogy amennyiben az Országzászlós Trianoni Emlékművet a városközpontban állítják fel, akkor a szovjethatalom bizonyosan nem tűrte volna el az itteni jelenlétét. Ennek megfelelően vagy lerombolták volna, vagy közvetlenül a háború után (esetleg már az alatt) szovjet hősi emlékművé alakították volna át, mint ahogy ez máshol is így történt. Az előbbieken felsoroltak miatt egyedi a sorsa a monori Országzászlós Trianoni Emlékműnek, amit a helyi sajátosságok alakítottak ilyenné.

Abban viszont tipikus a sorsa, hogy az átalakítást – ha már nem döntötték le – a szocialista évekbeli „törvényszerű” metamorfózist nem kerülhette el, hasonlóképpen más állva maradt trianoni emlékművekhez és/vagy országzászlókhoz. Az átalakítás során csak a kor szellemének megfelelő szimbolikát kaphatott a kinézete. A cél a népi demokrácia megjelenítése volt. A tipikus sors folytatásaként, a rendszerváltás után az így átalakított emlékművek közül jó néhányhoz hasonlóan 2000-ben – az államiság ezeréves történelmének megünneplése keretében (millennium) – Monoron is megtörtént az újabb és remélhetőleg az utolsó metamorfózis: az Emlékmű helyreállítása és újraavatása.

9 Az empirikus kutatás

Ez alatt a főcím alatt, a kérdőíves vizsgálatom lefolytatásának főbb részleteit fogom ismertetni, illetve az ezen belül felmerült fontosabb tényezőket.

A kérdőíveket viszonylag széles körben szándékoztam kiosztani, hiszen két korcsoportot is terveztem vizsgálni és egyben össze is hasonlítani. Emiatt a teljes mintámat bőven $N = 200$ fölé kívántam emelni, két okból is. Az egyik: mindkét korcsoport esetén $N = 100$ feletti kérdőív mennyiséggel akartam dolgozni; a másik ok: számításba kellett vennem, hogy nem mindegyik kiosztott kérdőív lesz teljes mértékben használható, mégpedig a hiányos, a nem megfelelő vagy esetleg a ki nem töltöttség miatt. Az előbbi felsorolás magyarázataként: a kérdőívek kitöltésében mások segítséget is igénybe vettem.

A felmérés, vagyis a kérdőívek kiosztása és begyűjtése 2012. február 13-a és február 27-e közt zajlott le.

A felmérés szociológiai adatai a következők. A kutatásban részt vett összesen 228 válaszadó személy ($N = 228$), tehát ez a teljes mintám; ebből a 19. évet betöltött életkortól korcsoport 119 felnőttet foglal magába ($N = 119$), míg a másik, a 18. évet betöltött életkorig korcsoport 109 fiatal/diákot jelent ($N = 109$). Így megállapítható, hogy az N számok tekintetében a tervezett résztvevői összlétszámokat sikerült megvalósítanom.

A továbbiakban az N számok ismeretében százalékos arányokat fogok közölni a kutatásban részt vett válaszadókat illetően; az első százalékszám mindig a teljes mintám N számával összefüggésben lesz látható, míg a zárójelben először a felnőttek, majd a fiatalok/diákok N számával kapcsolatos százalékszám fog szerepelni.

Tehát a nemek szerinti %-ok:

- férfiak: 41,23 (38,66; 44,04);
- nők: 57,02 (57,98; 55,96).

A nemével kapcsolatban nem válaszolt a teljes mintám 1,75 %-a, illetve a felnőttek 3,36 %-a.

A lakhely szerinti %-ok:

- monori: 48,68 (57,14; 39,45)
- nem monori: 51,32 (42,86; 60,55).

A legmagasabb iskolai végzettség, illetve a milyen oktatási intézmény diákja kérdés esetében a célszerűség és az egyértelmű információk végett az alábbiakban külön szerepeltetem a két korcsoportom adatait.

A 19. évet betöltött életkortól korcsoport (a felnőttek) legmagasabb iskolai végzettsége szerinti %-ok:

- általános iskola: 1,68;
- szakiskola: 0,84;
- középiskola: 20,17;
- főiskola és egyetem: 52,94;
- egyéb felsőfokú: 1,68;
- szakközépiskolai (gimnáziumi) tanuló: 17,65;
- egyéb: 4,20;
- nem válaszolt: 0,84.

A 18. évet betöltött életkorig korcsoport (a fiatalok/diákok) tanulóként, milyen oktatási intézmény diákja, % számai:

- általános iskola: 0,92;
- gimnáziumi tanuló: 99,08.

Mint az adatokból kiolvashatjuk a teljes mintám kb. fele arányban volt monori lakos. A felnőtteknél a monori lakosok aránya egy kicsit meghaladta az 50 %-ot, míg a fiatalok/diákok esetében a nem monoriak voltak az 50 %-ot egyértelműen meghaladóan többen. Ebből pl. az látható, hogy viszonylag sok fiatal jár a környékbeli településekről Monorra tanulni.

A férfiak/nők aránya a nők felé tolódott el bőven 50 % felett, minden értéket tekintve. Szintén észrevehető, hogy a mintám felnőtt része a végzettség tekintetében felülreprezentált a diplomás végzettségűek szempontjából. Ennek két oka van. Az egyik: általam tudatosan irányított, ugyanis olyan személyekkel szerettem volna a kérdőíveket kitölteni, akik feltételezhetően határozott véleménnyel rendelkeznek. Sok közömbös válasszal nem sokra mentem volna. A másik ok: egyfajta szükség volt, ugyanis nagy mennyiségű kérdőívet kellett kiosztanom és kitöltenem viszonylag rövid idő alatt. Emiatt igénybe vettem a kutatómunkám során megismert szervezeteket, intézményeket is. Ezek a következők voltak:

- József Attila Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola, ahol a pedagógusok, valamint a 7., 9., 11. és a 13. osztályos diákok töltötték ki a kérdőíveket. A fenti százalékos adatokból szépen ki is olvasható, hogy a fiatalok gyakorlatilag 100 %-ban ezen iskola diákságát jelentik a mintámban. Az is látható, hogy 13. osztályosok már a felnőttek korcsoportjába kerültek a vizsgálatomban, a betöltött életkoruknál fogva. A véleményem szerint értékes adatokkal fog szolgálni a TDK-dolgozatom a JAG számára.
- Ady Úti Általános Iskola, ahol ugyancsak a pedagógusok voltak a kérdőív kitöltői.
- Városi Könyvtár és Helytörténeti Kiállítás; itt a könyvtár munkatársai, valamint a munkatársak segítségét is igénybe véve: a könyvtárba betérők közül töltötték ki számosan a kérdőíveket.
- Monorért Baráti Kör; az egyesület tagságához került eljuttatásra kérdőív.
- Monori Népfőiskola; két népfőiskolai előadáson osztottam ki a kérdőíveket a hallgatóság közt.

Itt ragadom meg alkalmat, hogy a kérdőívek kitöltését illetően köszönetet mondjak mindenkinek, aki részt vett benne. Ezen felül külön köszönetemet fejezem ki – a fenti szervezetek szerinti felsorolás sorrendjében – Kiss Attilának (JAG), Tóth Ágnesnek (Ady Úti Általános Iskola), Hajdú Zoltánné (Városi Könyvtár és Helytörténeti Kiállítás) számára, Bernula B. Péternek (Monorért Baráti Kör) a kérdőívek kiosztásában és kitöltetésében vállalt segítségért, továbbá Vásárhelyi Gézának, aki a Monori Népfőiskolán biztosította a lehetőséget a kérdőívezésre.

Az ezt követő alcímen belül szereplő kutatási eredmények egyik legfontosabb megállapítása, hogy a két korcsoport eredményei közt egyértelmű korreláció figyelhető meg. A vonatkozó kérdésekre adott válaszok bár arányaiban természetesen – különböző mértékben, de nem durva eltéréssel – különböznek egymástól (a két korcsoport mindig pont ugyanolyan választ várni, nem is lenne életszerű), de a kérdőívi kérdések válaszai tekintetében az összefüggés egyértelműen fennáll. Ez a teljes minta szempontjából pedig mindent együttvéve azt jelenti, hogy ami jellemző volt a teljes mintára, az gyakorlatilag (a fent jelzett különböző mértékű, de nem durva eltéréssel) jellemző volt a két – általam meghatározott – korcsoportra is.

9.1 A kutatási eredmények

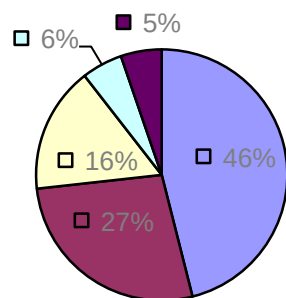
Az 1. kérdés: *2010-ben a Magyar Országgyűlés június 4-ét, az 1920. évi trianoni békediktátum napját a Nemzeti Összetartozás Napjává nyilvánította. Szükség volt Ön szerint erre a döntésre?*

Itt látható talán a leginkább, hogy a 18. évet betöltött életkorig korcsoportom (a fiatalok/diákok) számára nehezebben volt megfogható e kérdőívi kérdés. Ezt nem tartom meglepőnek, hiszen egy komoly tartalmú törvénnyel kapcsolatban tettem fel a kérdésemet. Míg a másik korcsoportom: a 19. évet betöltött életkortól (a felnőttek) komolysága, a letisztultabb gondolkodásmódja, itt egyértelmű módon és látványosan megnyilvánult. Mindezekkel együtt a teljes mintám együttléve, és ugyan a két korcsoportom, két kérdőívi válaszlehetőséget tekintve (*szerintem szükséges; inkább szükséges, mint nem*) arányaiban jelentősen eltérő módon, de egyértelműen úgy válaszolt, hogy összességében szükség volt a Nemzeti Összetartozás napjára.

A megkérdezettek teljes köre diagramot megvizsgálva, két kérdőívi válaszlehetőségre (*szerintem szükséges; inkább szükséges, mint nem*) adott százaléértékek egyértelmű dominanciáját láthatjuk. Egy további – viszonylag jelentősebb mértékű, de nem domináns – érték mutatkozik még az előbb említett értékek mellett: a *közömbös számomra* válaszlehetőségé. A két korcsoport diagramján ugyancsak a fenti két domináns érték mutatkozik jellemzőként, de jelentősen más arányokkal, sőt a fiatalok/diákok diagramján gyakorlatilag harmadik domináns résztvevőként megjelent, a már szintén említett *közömbös számomra* válaszlehetőség. A diagramok kinézete meglehetősen különbözik egymástól.

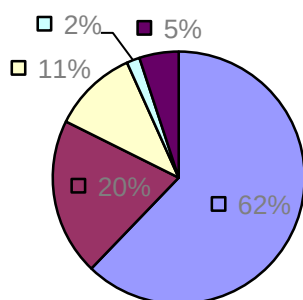
A teljes mintát tekintve, a lényeg kiemelés miatti egyszerűsítés céljából csoportosítva a válaszlehetőségeket, a monoriak 73 %-a válaszolt úgy, hogy összességében *szükség volt* a Nemzeti Összetartozás Napjára; 16 %-uk számára *közömbös* a kérdés; 11 % szerint összességében *szükségtelen* volt a törvény. A két szélsőérték a következő volt. *Szerintem szükséges*: 46 %; *inkább szükségtelen, mint szükséges*: 6 %. Az adatok egyértelmű választ adtak a kérdőívi kérdésre, de következőkre felhívom a figyelmet. Annak ellenére, hogy a fiatalok/diákok gyakorlatilag (a lényegét tekintve) 2/3-os aránnyal összességében szükségesnek ítélték a törvényt, jelentős a *közömbös számomra* válaszlehetőségre adott válaszok aránya, ami 22 %. Ezek az értékek a felnőttek esetében: 4/5-öd, illetve 11 %.

Szükség volt-e a Nemzeti Összetartozás Napjára?
A megkérdezettek teljes köre
N=228

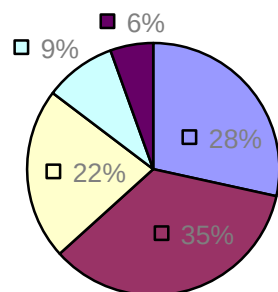
- Szerintem szükséges
- Inkább szükséges, mint nem
- Közömbös számomra
- Inkább szükségtelen, mint szükséges
- Szerintem szükségtelen

Szükség volt-e a Nemzeti Összetartozás Napjára?
Korcsoport: a 19. évet betöltött életkortól
N=119

- Szerintem szükséges
- Inkább szükséges, mint nem
- Közömbös számomra
- Inkább szükségtelen, mint szükséges
- Szerintem szükségtelen

Szükség volt-e a Nemzeti Összetartozás Napjára?
Korcsoport: a 18. évet betöltött életkorig
N=109

- Szerintem szükséges
- Inkább szükséges, mint nem
- Közömbös számomra
- Inkább szükségtelen, mint szükséges
- Szerintem szükségtelen

A 2. kérdés: *A trianoni megemlékezéseken gyakran idézik Illyés Gyula gondolatát: „Magyar az, akinek fáj Trianon!” Egyetért-e vele?*

Ez az a kérdés, ami tisztán az érzelmek vizsgálatára irányult, amiben az abszolút szubjektív megítélés játssza a döntő szerepet. Itt vártam leginkább arra a választ, hogy valóban érzelmi tényező-e Trianon a magyar emberek tudatában.

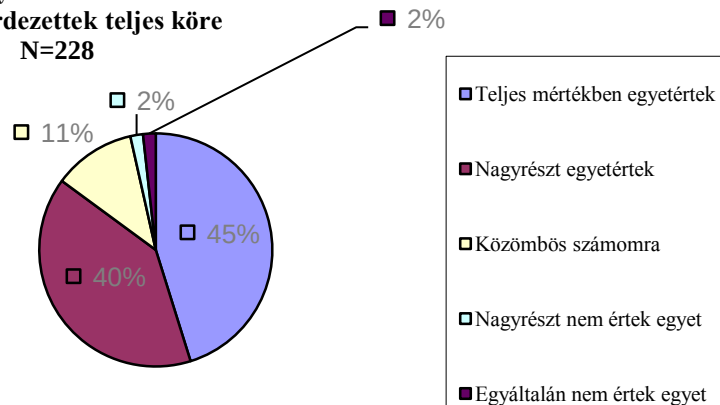
Az adatok elemzése alapján: a teljes mintám összességében, és ugyan a két korcsoportom, két kérdőívi válaszlehetőséget tekintve arányaiban eltérő módon, de egyértelműen úgy válaszolt, hogy Trianon fáj a monoriak számára. Az előbb említett két kérdőívi válaszlehetőség, a *teljes mértékben egyet értek* és a *nagyrészt egyet értek* volt. Ezzel az attitűd megnyilvánulással a hipotézisem alapja (amiből kiindultam) került alátámasztásra. Sőt, a másik szélsőértékeként megjelenő válaszlehetőségekre (a *nagyrészt nem értek egyet* és az *egyáltalán nem értek egyet*) adott válaszok százalék aránya annyira elenyésző volt, hogy az e kérdőívi kérdés minden kétséget kizáróan dőlt el az attitűd tekintetében.

Ha rátekintünk a megkérdezettek teljes körének diagramjára, akkor két százalékos érték (a *teljes mértékben egyet értek* és a *nagyrészt egyet értek*) meghatározó jelenlétét láthatjuk. A két korcsoport diagramján ugyancsak ez a két érték dominál, de egymástól viszonylag jelentősebb eltéréssel. Egyszerre szemügyre véve mindhárom diagramot láthatjuk, hogy a diagramok – az előbb említett eltéréseket is számításba véve – a lényeg tekintve hasonló kinézetűek.

A teljes mintát tekintve, a lényeg kiemelés miatti egyszerűsítés céljából csoportosítva a válaszlehetőségeket, a monoriak 85 %-a számára összességében *fáj Trianon*; 11 % számára *közömbös* a téma; és összességében *nem ért egyet* az állítással 4 %. A két szélsőérték a következő. *Teljes mértékben egyet ért* 45 % azzal, hogy magyarnak az tekinthető, akinek fáj Trianon, míg *egyáltalán nem ért* ezzel egyet 2 %. Az adatok jelentése úgy gondolom, egyértelmű képet mutat. Amire viszont érdemes odafigyelni, az a két korcsoport közti aránybeli eltérés a két legnagyobb százalékaránnyal rendelkező válaszlehetőséget nézve. Némi egyszerűsítéssel azt lehet mondani, hogy a százalékos arányok pont fordítva jelentkeztek, illetve elgondolkodásra ad okot a 18. életévet betöltött életkorig korcsoport (a fiatalok/diákok) 17 %-os *közömbös számomra* válasza (ez a másik korcsoportnál, a felnőtteknél: 6 % volt).

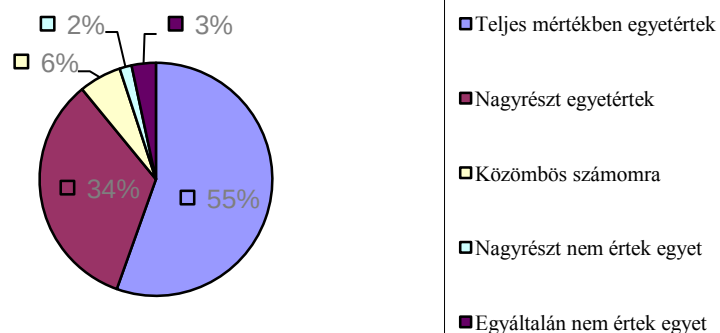
**„Magyar az, akinek fáj Trianon!”
Egyetért-e vele?**

**A megkérdezettek teljes köre
N=228**

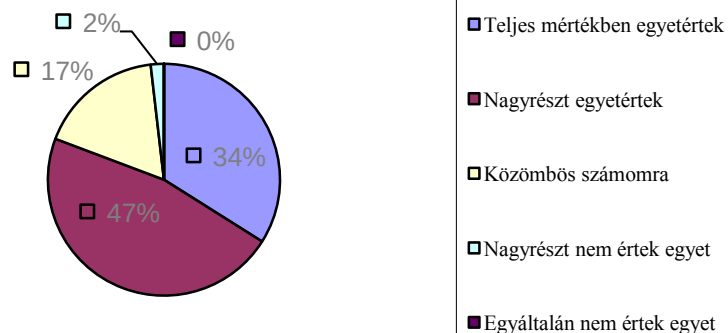
**„Magyar az, akinek fáj Trianon!”
Egyetért-e vele?**

**Korcsoport: a 19. évet betöltött életkortól
N=119**

**„Magyar az, akinek fáj Trianon!”
Egyetért-e vele?**

**Korcsoport: a 18. évet betöltött életkorig
N=109**

A 3. kérdés: *Az alábbiakban néhány információt, érdekességet fog olvasni a monori Országzászlós Trianoni Emlékműről. Figyelje az Önnek új információkat! Nyújtottak-e újdonságot a fenti információk, és ha igen mennyit?*

Ennél a kérdőívi kérdésnél a hipotézisem alapjának (amiből kiindultam) egy mellékállítására voltam kíváncsi, miszerint a monoriak annak ellenére érzékenyek a trianoni békediktátummal kapcsolatban és tekintenek az Emlékműre is inkább, mint emlékhelyre, hogy az Emlékmű történetéről az ismeretanyaguk az általam vélt szerint viszonylag kevés.

A fenti állításom a kérdőívek feldolgozása után igazolást nyert. Az adatok kiértékelése alapján a teljes mintám összességében, és ugyan a két korcsoportom, két kérdőívi válaszlehetőséget tekintve arányaiban eltérő módon, de egyértelműen azt igazolta, hogy a monoriak ismeretanyaga az Emlékmű történetéről – az általam vélt szerint – valóban viszonylag kevés.

Ha szemrevételezzük *a megkérdezettek teljes körének* diagramját, akkor két százalékos érték egyértelmű dominanciáját láthatjuk (*sok új érdekességet tudtam meg; kifejezetten sok új érdekességet tudtam meg*) azzal a kiegészítéssel, hogy ezekhez jelentkezett még az egyik kérdőívi válaszlehetőség egy viszonylag számottevő százalékos számaránya (*néhány új információhoz jutottam*). A két korcsoport diagramján az előbb már említett két százalékos érték egyértelmű dominanciáját láthatjuk szintűgy. Mindhárom diagram kinézete meglehetősen hasonlatosságot tükröz.

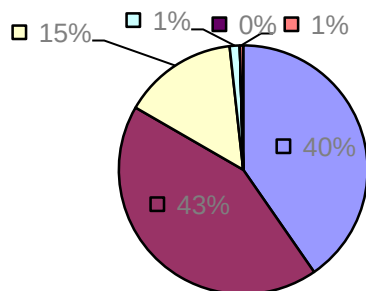
A teljes mintát tekintve a legnagyobb arányú választ a *sok új érdekességet tudtam meg* válaszlehetőség kapta: 43 %. A második legnagyobb aránnyal a *kifejezetten sok új érdekességet tudtam meg* rendelkezik: 40 %, míg a fent már említett *néhány új információhoz jutottam* 15 %-os értéket képvisel. Nem válaszolt: 1 % (1 fő). A két szélső értékelhető érték a következő: *sok új érdekességet tudtam meg*: 43 %, illetve a *szinte mindent ismertem*: 1%.

Érdekességgént megemlítendő, hogy a 19. évet betöltött életkortól korcsoport (a felnőttek) 21 %-os viszonylag magas számértéke a *néhány új információhoz jutottam* válaszlehetőség esetében, feltételezhetően a helytörténet iránt jobban érdeklődőket jelentheti. A másik korcsoportnál a megítélésem szerint ugyancsak magas ugyanez az érték (persze örömteli módon): 8 %. Valószínű ok: az e mintát adó gimnáziumi diákok (helytörténeti) műveltsége, összefüggésben a színvonalas pedagógusi munkával.

**Nyújtottak-e újdonságot a monori Országzászlós Trianoni
Emlékműről ismertetett információk?**

A megkérdezettek teljes köre

N=228

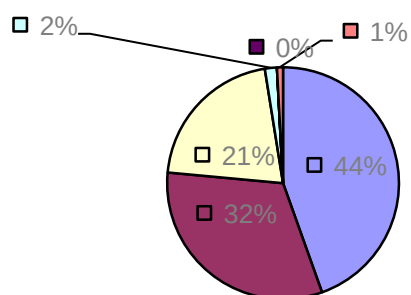

- Kifejezetten sok új érdekességet tudtam meg
- Sok új érdekességet tudtam meg
- Néhány új információhoz jutottam
- Szinte mindent ismertem
- Mindent tudtam
- Nem válaszolt

**Nyújtottak-e újdonságot a monori Országzászlós Trianoni
Emlékműről ismertetett információk?**

Korcsoport: a 19. évet betöltött életkortól

N=119

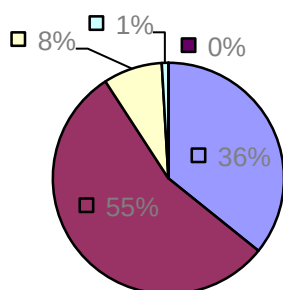

- Kifejezetten sok új érdekességet tudtam meg
- Sok új érdekességet tudtam meg
- Néhány új információhoz jutottam
- Szinte mindent ismertem
- Mindent tudtam
- Nem válaszolt

**Nyújtottak-e újdonságot a monori Országzászlós Trianoni
Emlékműről ismertetett információk?**

Korcsoport: a 18. évet betöltött életkorig

N=109

- Kifejezetten sok új érdekességet tudtam meg
- Sok új érdekességet tudtam meg
- Néhány új információhoz jutottam
- Szinte mindent ismertem
- Mindent tudtam

A 4. kérdés: *Jelölje azt az állítást, amit leginkább magáénak érez!*

- *Nem! Nem! Soha! nem tudom elfogadni a trianoni békediktátum döntését...*
- *Méltón és érző szívvel kell emlékeznünk, de Magyarország politikai határai már vajmi kevés eséllyel fognak megváltozni...*
- *Így alakult a történelem, szükségtelen és értelmetlen trianonozni...*

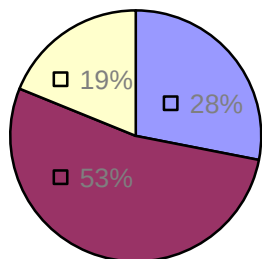
E kérdésnél a teljes mintám tisztán nagyobbik része, és a két korcsoportom arányaiban nagyon hasonlóan, egymástól kiugróan eltérő százalékos számértékek nélkül akként válaszolt, hogy méltón és mélyen érző szívvel emlékszik Trianonra, de úgy gondolja, hogy a jelenkorunk politikai realitásait is figyelembe véve, az országhatárok megváltozására vajmi kevés esély van. Emellett a monoriak egy számottevő része végletesen bízik ennek az ellenkezőjében, míg egy ennél kevesebb (de nem sokkal) hányad, feleslegesnek és értelmetlennek tartja a *trianonozós* magatartást.

Ha megnézzük a *megkérdezettek teljes körének* diagramját, akkor a három válaszlehetőség közül a *méltón és érző szívvel kell emlékeznünk, de Magyarország politikai határai már vajmi kevés eséllyel fognak megváltozni...* uralkodik egyértelmű módon. Gyakorlatilag ugyanez a helyzet a két korcsoport esetében is. E kérdésnél is, ha egyben nézzük a diagramokat azt láthatjuk, hogy a diagramok nagyon hasonló kinézetűek egymáshoz, ebből következőleg a két korcsoportot egymáshoz hasonlítva, ugyancsak a nagyon hasonló eredmény tényét figyelhetjük meg.

A teljes minta legnagyobb része: 53 % tekinti úgy, hogy *méltón és érző szívvel kell emlékeznünk, de Magyarország politikai határai már vajmi kevés eséllyel fognak megváltozni*. A második legnagyobb hányad: 28 % érzi akképpen, hogy *soha nem tudja a trianoni igazságtalanságot elfogadni*, míg legkevesebb: 19 % szerint *értelmetlen trianonozni*. Az egyértelműen domináns válasz ennél a kérdésnél világosan megmutatta a monoriak e kérdőívi kérdést illető attitűdjét, sőt az összes kérdést és az ezekhez tartozó, megkérdezettek teljes körének diagramjait áttekintve, itt volt a legnagyobb százalékarányú és legegyszerűbb véleménynyilvánítás, egy adott válaszlehetőséghez.

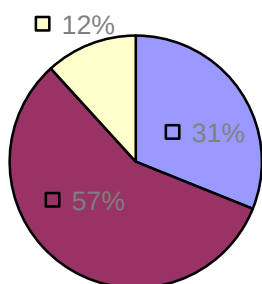
Az adott válaszok számarányaiból külön kiemelem a felnőttek *méltón és érző szívvel kell emlékeznünk...* 57 %-át, illetve az *így alakult a történelem...* 12 %-át; ez egyszerre mutathatja a már letisztult világképet, illetve a Trianon iránti attitűdbeli érzékenységet. A fiatalok/diákok esetében szinte teljesen szimmetrikusak a % arányok (26, 25 és 49).

Melyik állítást érzi leginkább magáénak?
A megkérdezettek teljes köre
N=228

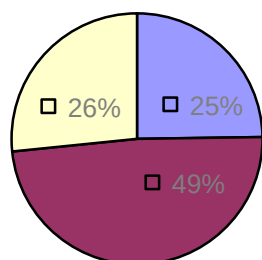
- "Nem! Nem! Soha!"
- Méltón és érző szívvel kell emlékeznünk.
- Így alakult a történelem.

Melyik állítást érzi leginkább magáénak?
Korcsoport: a 19. évet betöltött életkortól
N=119

- "Nem! Nem! Soha!"
- Méltón és érző szívvel kell emlékeznünk.
- Így alakult a történelem.

Melyik állítást érzi leginkább magáénak?
Korcsoport: a 18. évet betöltött életkorig
N=109

- "Nem! Nem! Soha!"
- Méltón és érző szívvel kell emlékeznünk.
- Így alakult a történelem.

Az 5. kérdés: *Idejétmúlt magatartásnak és gondolkodásnak tartja-e megemlékezni a monori Országzászlós Trianoni Emlékműnél (egy trianoni emlékhelynél), tudomásul véve a politikai realitásokat, de megőrizve a Trianon revíziójával kapcsolatos igényeket, reményeket?*

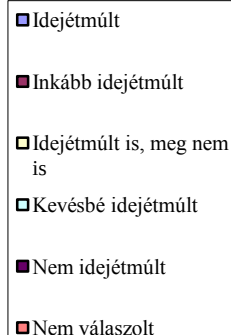
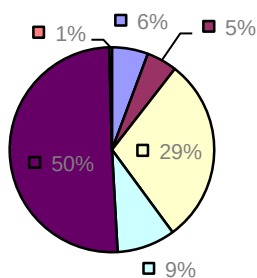
Ez a kérdés egyszerre szólt Trianonról és az Emlékműről, egy kérdés alá rendezve a politikai realitások figyelembe vételét, de a revíziós gondolatot is, emiatt egy megfontolásra ösztönző kérdésnek szántam. Ez meg is mutatkozott a válaszokban. E kérdésnél a teljes mintám egyértelműen, viszont a két korcsoportom arányaiban már jelentősen különbözően, de kifejezte, hogy nem idejétmúlt magatartás megemlékezni az Emlékműnél (sőt: egy trianoni emlékhelynél).

Ha a megkérdezettek teljes körének diagramját megtekintjük, két százalékos érték dominál azzal az észrevétellel, hogy az egyik válaszlehetőség az abszolút meghatározó (*nem idejétmúlt*), de a másik (*idejétmúlt is, meg nem is*) jelenléte is igen figyelemre méltó mértékű. Fontos megjegyzés: a *nem idejétmúlt* választ a felnőttek válasza tette domináns értéké. A két korcsoport diagramján már egész más arányokat figyelhetünk meg. A felnőttek diagramján az egyik százalékos érték dominál (*nem idejétmúlt*), egy másik válaszlehetőség (*idejétmúlt is, meg nem is*) viszonylag nagy arányával. A fiatalok/diákok diagramján viszont már három válaszlehetőség is jelentős aránnyal szerepel, a legszámtovábbtól haladva a kisebbek felé: *idejétmúlt is, meg nem is*; *nem idejétmúlt*; *kevésbé idejétmúlt*. A három diagram kinézete jelentősen különbözik egymástól.

A teljes mintát tekintve, a lényeg kiemelés miatti egyszerűsítés céljából csoportosítva a válaszlehetőségeket, az Emlékműnél összességében *nem* tartja *idejétmúlt* magatartásnak megemlékezni 59 % monori; *idejétmúlt*nak *is, meg nem is* tartja 29 %; összességében *idejétmúlt* magatartásnak ítéli 11 %; nem válaszolt 1% (1 fő). A két szélsőérték a következő. *Nem idejétmúlt*: 50 %, *inkább idejétmúlt*: 5 %. Kifejezetten figyelemre méltó a két korcsoportom diagram értékei közti jelentős százalékaránybeli különbség, annak ellenére, hogy mindkét esetben a lényeg tekintve: *nem idejétmúlt* magatartásnak gondolták a monoriak a megemlékezést. A fiatalok/diákok esetében mutatkozó 42 % *idejétmúlt is, meg nem is* válasz, a véleményem szerint későbbi vizsgálatra lehet érdemes (ez az érték a felnőtteknél 18 %).

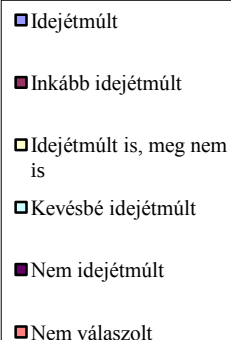
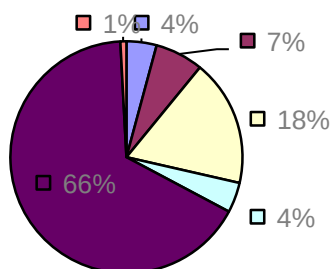
Idejétmúlt magatartásnak és gondolkodásnak tartja-e megemlékezni a monori Országzászlós Trianoni Emlékműnél?

A megkérdezettek teljes köre
N=228

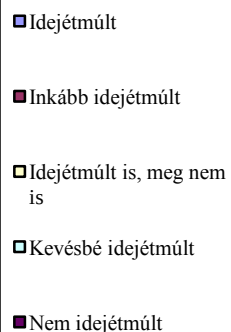
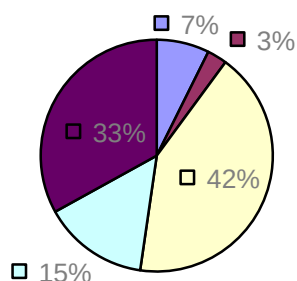
Idejétmúlt magatartásnak és gondolkodásnak tartja-e megemlékezni a monori Országzászlós Trianoni Emlékműnél?

Korcsoport: a 19. évet betöltött életkortól
N=119

Idejétmúlt magatartásnak és gondolkodásnak tartja-e megemlékezni a monori Országzászlós Trianoni Emlékműnél?

Korcsoport: a 18. évet betöltött életkorig
N=109

A 6. kérdés: *Véleménye szerint, a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű (és általában a trianoni emlékhelyek) az emlékeztetés („politikai propagandaérdek”), vagy az emlékezés („a nemzeti emlékezet élő szíve/szentélye”) helye? Jelölje, amivel a legjobban egyetért!*

Ennél a számomra talán legfontosabb kérdésnél a teljes mintám, és a két korcsoportom arányaiban nagyjából hasonlóan, egymástól kiugróan eltérő százalékos számértékek nélkül úgy válaszolt, hogy a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű meghatározóan az emlékezés helye. Kinyilvánították a monoriak ezzel azt, hogy inkább zarándokhelynek, a nemzeti emlékezet élő szentélyének tekintik az Emlékművet azzal együtt, hogy mindkét korcsoportnál jó bő egyharmadnyian, a politika fele arányú jelenlétét is látják. Az is szócskára hadd helyezzek hangsúlyt, hiszen az ide válaszolók az előbbtől függetlenül, még ugyanúgy az emlékezés helyének is tekintik az Emlékművet.

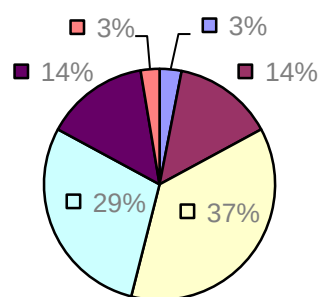
Ha megnézzük *a megkérdezettek teljes körének* diagramját, akkor két százalékos érték (Az Emlékmű *egyenlő arányban az emlékeztetés és az emlékezés helye*; ill.: *a nagyobb részt az emlékezés, kisebb részt az emlékeztetés helye*) meghatározó jelenlétét láthatjuk. A két korcsoport diagramján ugyancsak ez a két érték dominál. Egyszerre szemügyre véve mindhárom diagramot láthatjuk, hogy a diagramok nagyon hasonló kinézetűek egymáshoz, ebből következőleg a két korcsoportot egymáshoz hasonlítva is nagyon hasonló kinézetet (eredményt) szemlélhetünk meg.

A teljes mintát tekintve, a lényeg kiemelés miatti egyszerűsítés céljából csoportosítva a válaszlehetőségeket, az Emlékművet az *emlékeztetés helyének* tekinti: 17 %; az *emlékezés helyének* érzi: 43 %; *egyenlő arányban látja ennek is, annak is*: 37 %; nem válaszolt 3% (228 személyből, 6 fő). A két szélsőérték a következő. *Kizárólag az emlékeztetés helye*: 3%, míg *kizárólag az emlékezés helye*: 14%. A feltételezésem szerint a nem válaszolók, nem „valami” miatt nem válaszoltak, hanem egyszerűen figyelmetlenségből eredően (vagy, mert pl. nem értették a kérdést, hiszen ez a kérdés némileg összetetten lett megfogalmazva). Mindenesre a számértékek és a két korcsoport szinte egyező véleménynyilvánítása önmagukért beszélnek, mint ahogy ezen belül az is, hogy relatíve a többség látja a politika (önmaga általa megítélt) valamilyen szintű jelenlétét is az Emlékművet tekintve.

Véleménye szerint, a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű az emlékeztetés vagy az emlékezés helye?

A megkérdezettek teljes köre

N=228

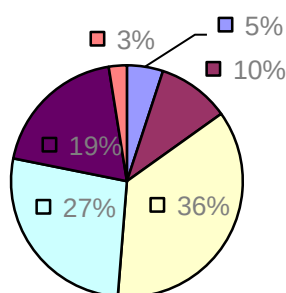

- Kizárólag az emlékeztetés helye
- Nagyobb részt az emlékeztetés, kisebb részt az emlékezés helye
- Egyenlő arányban az emlékeztetés és az emlékezés helye
- Nagyobb részt az emlékezés, kisebb részt az emlékeztetés helye
- Kizárólag az emlékezés helye
- Nem válaszolt

Véleménye szerint, a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű az emlékeztetés vagy az emlékezés helye?

Korcsoport: a 19. évet betöltött életkortól

N=119

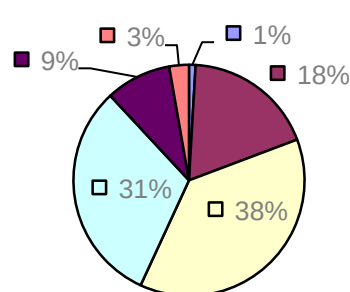

- Kizárólag az emlékeztetés helye
- Nagyobb részt az emlékeztetés, kisebb részt az emlékezés helye
- Egyenlő arányban az emlékeztetés és az emlékezés helye
- Nagyobb részt az emlékezés, kisebb részt az emlékeztetés helye
- Kizárólag az emlékezés helye
- Nem válaszolt

Véleménye szerint, a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű az emlékeztetés vagy az emlékezés helye?

Korcsoport: a 18. évet betöltött életkorig

N=109

- Kizárólag az emlékeztetés helye
- Nagyobb részt az emlékeztetés, kisebb részt az emlékezés helye
- Egyenlő arányban az emlékeztetés és az emlékezés helye
- Nagyobb részt az emlékezés, kisebb részt az emlékeztetés helye
- Kizárólag az emlékezés helye
- Nem válaszolt

A 7. kérdés: *Azzal az egyénnel, akinek fontosak a trianoni megemlékezések, melyik legközelebbi kapcsolatot tudná elfogadni?*

Ez a kérdés bizonyult a legellentmondásosabb megítélésűnek a megkérdezettek körében. Én a kérdés viszonylag intim jellegét és a felállított kapcsolatok egyénenként változó mélységű megítélését láttam előzetesen lehetséges problémaforrásnak. Örömteli módon más ok miatt kaptam számos visszajelzést ugyanazzal a véleménykinyilvánítással: e személyeknél nem volt tényező az emberi kapcsolataikban, hogy valakinek jobban áthatja-e az életét Trianon, vagy sem. Ennek megfelelően – e kérdőívi kérdésnél bátran leírhatom – még örömtelibb módon a teljes mintám és a két korcsoportom arányaiban nagyjából hasonlóan, egymástól egy jelentősebben eltérő százalékos számértékkel, de egyértelműen kinyilvánította, hogy a Trianont mélyen megélő honfitársaikkal szemben kifejezetten toleránsak. Ezt az eredményt, a 2004. december 5-i – ismert kimenetelű – népszavazás után igen figyelemreméltónak tartom. Az előbb említett egy jelentősebb eltérésű százalékos számérték minden bizonnyal feltételezhető okát a továbbiakban röviden elemzem majd.

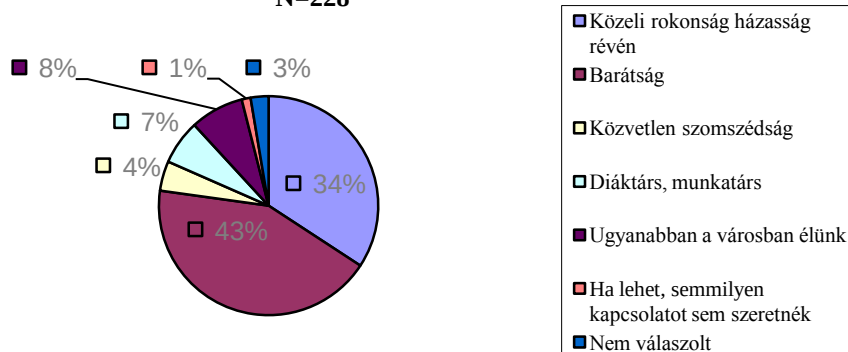
Ha rátekinünk *a megkérdezettek teljes körének* diagramjára, akkor két százalékos érték (*barátság; közeli rokonság házasság révén*), a toleranciára utaló két legelfogadóbb válaszlehetőség uralja a diagramot. A két korcsoportom diagramján gyakorlatilag ugyanez a helyzet, azzal – a fent már jelzett – eltéréssel, hogy a fiatalok/diákok esetében jelentősebb arányú a *barátságra* adott válasz. Ez a véleményem szerint abból adódik, hogy ez a korcsoport, még nem érett meg teljesen a *közeli rokonság házasság révén* válaszra és önmagának még a barátságot definiálta a legközelebbi emberi kapcsolatként.

A teljes mintát tekintve a válaszlehetőségeket csoportosítva, a tolerancia egyértelmű jeleként a válaszlehetőségek közül a *barátság* 43 %, illetve a *közeli rokonság házasság révén* 34 % válaszarányt kapott, ami összesen 77 %. A további válaszlehetőségek a legkevésbé toleráns felé haladva: *közvetlen szomszédság*: 4 %; *diáktárs, munkatárs*: 7%; *ugyanabban a városba élünk*: 8%; *ha lehet, semmilyen kapcsolatot sem szeretnék*: 1%; nem válaszolt: 3 % (6 fő). A nem válaszoltak közül itt el tudok képzelni olyan valakit, aki azért nem válaszolt, mert számára ez a kérdés, nem volt kérdéses (lásd a fent már jelzett véleménynyilvánításokat). Mindettől függetlenül úgy gondolom, hogy a nem válaszolók aránya semmiképp nem torzította az erre a kérdőívi kérdésre adott válaszokat és ebből következőleg az eredményt.

Melyik legközelebbi kapcsolatot tudná elfogadni azzal az
egyénnel, akinek fontosak a trianoni megemlékezések?

A megkérdezettek teljes köre

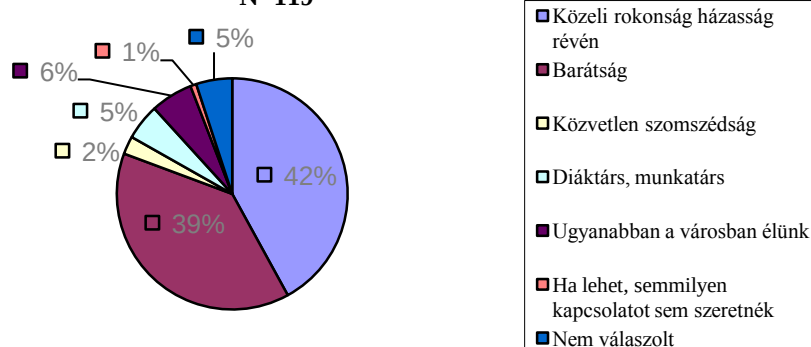
N=228

Melyik legközelebbi kapcsolatot tudná elfogadni azzal az
egyénnel, akinek fontosak a trianoni megemlékezések?

Korcsoport: a 19. évet betöltött életkortól

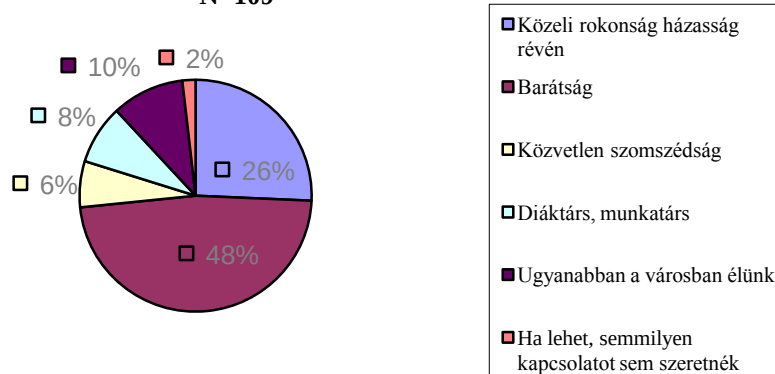
N=119

Melyik legközelebbi kapcsolatot tudná elfogadni azzal az
egyénnel, akinek fontosak a trianoni megemlékezések?

Korcsoport: a 18. évet betöltött életkorig

N=109

9.2 A hipotézis alátámasztása, következtetések, javaslatok

Számomra - a kutatást végző személynek – rendkívül örömteli és megnyugtató volt látni a kérdőívek feldolgozását követően, hogy a résztvevők összességében komolyan vették a felkérésemet és átgondolt válaszokat adtak a kérdésekre. Annak a ténye, hogy az általam (saját elgondolás szerint) kijelölt két korcsoport válaszait összehasonlítva nem az összevisszaság uralkodott el, hanem döntő részt hasonló/nagyon hasonló, sőt szinte teljesen egyező százalékarányok is megjelentek az illető kérdésekre adott válaszoknál, a fentieket erősíti meg. Előzetesen én magam is úgy vélekedtem, hogy néhány kivételtől eltekintve – amik törvényszerűen, vagy az életkori sajátosságok miatt, esetleg az elkészített kérdőívem milyenségéből fakadóan is jelentkeztek – nem lehetnek egymástól szöges ellentétben álló válaszok a két korcsoportot illetően, hiszen ugyanabban a világban – és egy (tágabb-szűkebb) közösségben, akár egyazon családban – élnek a mintám résztvevői. Aránybeli eltérések természetesen voltak a két korcsoport, ugyanazon kérdésre adott válaszai közt; no de, pont ezek jelenthetik a legérdekesebb jövőbeli kutatási területet/területeket: a miértekre megtalálni a választ. Külön is örömtelik a fenti körülmények, mert valós adatokból, reális következtetések vonhatók le és csakis az ilyen alappal van értelme bárminemű javaslatot tenni, bármivel kapcsolatban is.

A hipotézis alátámasztása, következtetések

A fenti bekezdés alapján a legfontosabb következtetésem az, hogy valós adatok birtokába jutottam. A teljes mintavételemet tekintve, az általam ebből képzett két korcsoport (egyszerűen fogalmazva: a fiatalok/diákok és a felnőttek) eredményei közt egyértelmű korreláció figyelhető meg. A vonatkozó kérdésekre adott válaszok bár arányaiban van, ahol különböznek egymástól, de az összefüggés egyértelműen fennáll.

Ezek után már megállapíthatom, hogy a felállított hipotézis-együttesem bizonyítást nyert. A kérdőívkérdésekre adott válaszok, valamint azok feldolgozása, elemzése során a hipotézisem összes állítása – a lényegét tekintve – alátámasztásra került. Ezek szerint: a monoriak nagyobbik része érzékeny a trianoni békediktátummal kapcsolatban és fájón éli meg az elcsatolt területek okozta veszteséget. Érzí mindezt úgy, hogy közben ezzel kapcsolatban látja a jelenkorunk politikai realitásait is. A realitások tisztán látása és az érzelmi magatartás együttes eredményeképpen is

szükségesnek ítélték a Nemzeti Összetartozás Napját. Az Emlékműre meghatározóan inkább, mint emlékhelyre tekintenek, ahol nem idejétmúlt magatartás megemlékezni annak ellenére, hogy a politikai propaganda valamilyen szintű jelenlétét detektálják és az Emlékmű történetéről az ismeretanyaguk az általam várt szerint valóban viszonylag kevésnek bizonyult. Ez utóbbi tény együttes – valamint, hogy egy Trianonnal összefüggésben feltett, tisztán az érzelmek vizsgálatára irányuló, teljes mértékben szubjektív megítélésű kérdés egyértelmű választ adott – a véleményem szerint szintén azt erősíti, hogy Trianon valóban érzelmi tényező. Mindezek után nem meglepő, hogy a Trianont mélyen megélő honfitársaikkal szemben a monoriak egyértelműen toleránsak.

Javaslatok

Mint, ahogy már a bevezetőmben is szoltam róla: Trianon napjainkban is traumaként van jelen, emiatt is láttam kifejezett indokát az empirikus kutatásom lefolytatásának. Ugyancsak említettem, hogy a kutatásom által önmagam is többé szeretnék válni, hiszen ez által elemezhetem mi volt bennem a TDK-dolgozat előtt és mit tudok „beépíteni” a dolgozat elkészítése után; mivel kapcsolatban érdemes elmélyülnöm és esetlegesen elvetnem, megváltoztatnom vagy éppen megerősíteni önmagamban. A kutatásom eredménye – több szintéren – mások számára is számos információval bírhat. Továbbfolytatva az előbbi gondolatokat: ha bárkinek is bármilyen hasznosítható információ származik a kutatásom eredménye által és ennek révén a trianoni trauma lélekben történő feldolgozásában segítséget nyújthat, már nem volt hiábavaló a munkám.

Gyakorlatiasabb javaslattal élve: a korábban már szintén tárgyalt iskolai emléknap: *A nemzeti összetartozás napja Pedagógiai háttéranyag* és Trianon általában vett, a fiatalok/diákok számára történő oktatásának minél teljesebbé tételéhez tudnék hozzájárulni. Az empirikus kutatásomnak a fiatalok/diákok korosztályát érintő adatai értékes információkkal szolgálhatnak a fentieket illetően. Mély hittel és akarással van meg bennem annak az igénye, hogy mi felnőttek tényleg tegyük meg, amit lehet annak érdekében, hogy valóban legalább már a mai fiatalság elől ne legyen elhallgatva, mit jelent és jelentett Trianon, s felnőtté válva e fiatalság feldolgozhatóvá tehesse végre (amennyire lehet) önmagában e tragikus történelmi tény.

Az előbbieken kívül még további lehetséges új kutatási területeket látok, amelyekre a kutató munkám során derült fény. Ezeket úgy tudnám összefoglalni, hogy azoknál a kérdéseknél, ahol aránybeli eltérés mutatkozott a két korcsoport által adott válaszoknál, a miértekre érdemes lenne a választ megkeresni. Ezt lehetne akár egy újabb kérdőíves felmérés révén, de az empirikus kutatásom meglévő adatainak még mélyebb és részletesebb elemzése által is.

10 Összegzés

A TDK-dolgozat célja, mondanivalója

Jelen tudásom szerint sem az Emlékmű történetét nem dolgozták fel korábban, illetve a monoriak attitűdjét sem vizsgálták még a trianoni békediktátummal kapcsolatban. Emiatt a dolgozatomat kettős, egymással szorosan összefüggő céllal írtam meg. A céljaim elérését két tudományterületen is végzett kutatómunka tette komplexebbé.

Az egyik célom: a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű történetének feldolgozásával legfőképp a helytörténeti ismeretanyagot kívánom gyarapítani. A másik cél: az Emlékmű feldolgozott történetére alapozva, empirikus kutatás keretében – kérdőíves felmérés révén – a monoriak a trianoni békediktátumhoz és az Emlékműhöz fűződő érzelmi magatartásának (attitűdjének) a vizsgálata. Hipotézisként azt feltételeztem, hogy Trianon a magyar emberek tudatában alapvetően érzelmi tényező, így Monoron is. A kérdőívek válaszait vizsgáltam egészben, a mintavételem teljes körét illetően; továbbá a teljes mintából képeztem két korcsoportot, amit szintén vizsgáltam külön-külön, és összehasonlítva is. Az egyik csoport a 18. évet betöltött életkorúakig terjedt, a másik az e felettiek voltak.

A TDK-dolgozat a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű történetéről, valamint az, ez alapján a sorsát illetően levonható (rövid) általánosításról; továbbá Trianon, az Emlékmű, Monor, valamint a monoriak kapcsolatrendszeréről kíván szólni. Fontosnak tartom, hogy a dolgozatom eredményei által önmagam is többé szeretnék válni.

Kutatási eredmények

Az Emlékmű történetének kutatása által számos eddigi ismeretet sikerült pontosítanom, illetve fontos új, eddig nem ismert információkkal sikerült gyarapítanom a helytörténetet. Ezek közül a leglényegesebbek a következők:

- A monori, mint a 200. országzászló bizonyítékának az országos periodikákban és az Országos Levéltári dokumentumokban való fellelése, illetve a kiemelt, országos figyelem és érdeklődés ténye az avatás tekintetében. Ez utóbbi

esetében pl. a Magyar Királyi Operaház díszelőadással készült az alkalomra: a Rablelkek c. irredenta drámával.

- Az országzászló árboc csúcspdísz: az esküre emelt kézről a szakirodalmi kutatómunka során kiderült, hogy az – mint más országzászlók esetében is – a budapesti Ereklýés Országzászló alapján és valóban Horthy Miklós kezének a mintájára készült el.
- Az Emlékmű tervezőjének – a már eddig is ismert alkotóján kívül – ismertté vált a kiléte: Horváth Pál községi mérnök; továbbá az Emlékművet felavató és „*az ezeréves magyar haza minden tájának földjéből alkotott*”²⁰⁹ ereklýt az Emlékműben elhelyező személye szintén ismeretes lett, aki Urmánczy Nándor volt, az Ereklýés Országzászló Nagybizottsága országos elnöke.
- Az országzászlónál tartott terület visszacsatolás ünnepekor, Monoron is „*a főlárbocon lengő zászlót felvonták a magasba*”.²¹⁰
- A második világháború során az Emlékmű mellé temetett szovjet katonákat illetően, egy olyan (újabb) Monor környéki harci cselekmény emléke vált ismertté, ami által feltételezhetően több szovjet katona is akár e katonai esemény áldozataként kerülhetett az Emlékmű mellé a sírokba.
- Az Emlékmű az 1950 körüli időmeghatározással, és a tág határú 1960-as évekbeli jelöléssel megadott, kommunista időszakbeli átértelmezése dátumának tovább pontosítása, ami a kutatás jelen állása szerint: 1959. augusztus 20.
- Az emlékmű minden valószínűség szerinti hivatalos nevének: Tanácsköztársasági Emlékmű (vagy: Tanácsköztársaság emlékmű) a meghatározása (emellett hívták/hívják még Alkotmány Emlékműnek vagy népköztársasági alkotmányemlékműnek is, illetve ezek voltak/vannak a köztudatban).
- A Tanácsköztársasági Emlékmű szimbolikus terétől való megfosztásának eddigi legpontosabb meghatározása (kb. 1970-1971), és a szovjet katonának az emlékmű mellőli exhumálásának, majd elköltöztetésének – az új szovjet hősi emlékmű dátumra pontosan felkutatott átadása (1977. november 05.) alapján történő – megbecsülése (1977 ősze).

²⁰⁹ Zászlószentelés és emlékműavatás. = *Pestvidéki Hírek*, i.m. p. 1.

²¹⁰ Mindent vissza! = *Pestvidéki Hírek*, i.m. p. 1.

- A 2000. évi helyreállítási munkálatok során az emlékműről eltávolított munkás- és parasztember dombormű, valamint „*A Magyar Népköztársaságban minden hatalom a dolgozó népé*” feliratú tábla hollétének kiderítése (Kampf József birtokában vannak, Monoron őrizve azokat).
- A kutatás jelen állása szerint, az Emlékmű ereklyetartója nem lett kibontva az Emlékművet ért átalakítások (1959 és 2000) során, vagyis az ereklyetartóban még mindig háborítatlanul nyugszanak a 63 vármegye egykor megszentelt földrögei.

Az Emlékmű egyedi történéseiből az általánosító következtetéseket levonva megállapítható, hogy minden bizonnyal a városközponttól való távolabbi elhelyezkedése és feltételezhetően a lerombolásával kapcsolatos akarat hiánya miatt maradhatott állva; illetve a Monori 48-as Ifjúsági Bizottság országzászlómentő tevékenységének eredményeképpen, az országzászló is megmenekült a pusztulástól. Sőt, Monoron maga az országzászló is – igaz, már más emlékművön és természetesen nem a hozzá tartozó eredeti lobogóval, de addig, amíg el nem korhadt az árbocrúd (az 1970-es évek közepe) – állt a városban. További helyi sajátosság, hogy az Országzászlós Trianoni Emlékmű alkotója: id. Kampf József készítette el az 1848-as emlékművet is, amire az országzászlót átmentették. Az előbbieken egyedi a sorsa a monori Országzászlós Trianoni Emlékműnek, amit a helyi sajátosságok alakítottak ilyenné. Abban viszont tipikus a sorsa, hogy az átalakítást – ha már nem döntötték le – a szocialista évekbeli „törvényszerű” metamorfózist nem kerülhette el, hasonlóképpen más állva maradt trianoni emlékművekhez és/vagy országzászlókhoz. Továbbá az így átalakított emlékművek közül jó néhányhoz hasonlóan 2000-ben – az államiság ezeréves történelmének megünneplése keretében (millennium) – Monoron is megtörtént az újabb és remélhetőleg az utolsó metamorfózis: az emlékmű helyreállítása és újraavatása.

Az empirikus kutatás alapján a hipotézis-együttesem a megkérdezettek teljes körét illetően, és összességében mindkét korcsoportnál (kisebb eltérésekkel) igazolást nyert. A kutatás illetően a lényegyet kiragadva: a monoriak nagyobbik része érzékeny a trianoni békediktátummal kapcsolatban és fájón éli meg az elcsatolt területek okozta veszteséget. A Trianont mélyen megélő honfitársaikkal szemben egyértelműen toleránsak. Az Emlékműre inkább, mint emlékhelyre tekintenek, annak ellenére, hogy

az Emlékmű történetéről az ismeretanyaguk az elvártnál valóban kevesebbnek bizonyult. Ez utóbbi a véleményem szerint szintén azt erősíti, hogy Trianon valóban érzelmi tényező.

A TDK-dolgozat gyakorlati hasznossága

A kutatásom eredményeivel a helytörténet iránt érdeklődők gazdagíthatják a tudásukat. A közoktatási intézmények *A nemzeti összetartozás napja Pedagógiai háttéranyag* oktatásának módjában hasznosíthatják a kérdőíves kutatásom eredményeit, illetve kiegészíthetik az Emlékmű helytörténeti információival az előbb említett pedagógiai háttéranyagot, és a helyi tantervet is bővíthetik vele. A jelenleg is zajló népfőiskolai előadássorozatommal az ismeretterjesztés területén tudok a közösségi értékek javára munkálkodni. Végül: talán hozzájárulhatok Trianon érzelmi feldolgozásához.

A jövő: a TDK-dolgozat kiterjesztésének lehetőségei, továbbá a dolgozatírás közben felvetődött új kutatási területek

Az elgondolásom és a terveim szerint a dolgozat az ismeretterjesztés révén elkezdő önálló életét, legalábbis az egyik fő elhatározásom ez. A kutatómunkát is tovább kívánom folytatni, hiszen az Emlékmű történetének megismerését tovább és tovább lehet még mélyíteni, ezen kívül bármikor előkerülhet új információ a kutatómunka során elindított – pl. az esetlegesen még fellelhető fotódokumentumokat érintő – hirdetésekkel kapcsolatban is.

Ismeretterjesztés

A közben felmerült új kutatási területek leendő eredményeinek közösség előtt történő bemutatását, a népfőiskolai előadásokkal kívánom folytatni. Lehetőséget látok továbbá más települések rendezvényein is részt venni, a jelenlegi kutatási témám és az ezt követő kutatási területek eredményeivel. Terveim szerint a TDK-dolgozat felhasználhatóságát az empirikus kutatásomban segítséget nyújtó két közoktatási intézmény mellett, a többi helyi közoktatási intézmény számára is biztosítani fogom. Mivel több intézménytől és számos magánszemélytől is felkérést kaptam, hogy a dolgozatot majd jutassam el számukra, így az ismeretterjesztést ebben a formában is

szeretném megvalósítani. Csupán egy példát megemlítve: Monor Városi Könyvtár és Helytörténeti Kiállítás számára mindenképpen átadom a TDK-dolgozatot.

A közeljövőbeli ismeretterjesztés jelenleg három biztosnak vehető helyszíne közül az egyik a monori József Attila Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola, ahonnan szóbeli felkérést kaptam egy előadásra az Emlékműről. Ennek a tervezett időpontja az Emlékmű október 27-i avatási évfordulójához fog kapcsolódni. A másik helyszín a Monori Népfőiskola, ahol már kitűzött dátummal (június 4-én) fogom megtartani az előadássorozatom harmadik részét, *Újjászületés* címmel (az előző kettő, 2011. okt. 24-én és 2012. febr. 27-én volt) a szakdolgozatom aktuális témájából. Rögtön ez után az előadás után, az Emlékműnél tervezett városi megemlékezésen fogok beszédet tartani, ugyancsak az Emlékmű történetét megosztva az érdeklődőkkel.

Esetleges publikálási lehetőség

Konkrétumok nélkül még – csakis beszélgetés szintjén – de felmerült a gondolat: ha mód nyílik rá, elképzelhető a lehetősége (ez először is anyagi források függvénye), hogy a Monorért Baráti Kör által felkarolva megjelenhessen valamilyen formában a kutatási eredményem az Emlékmű történetét illetően.

A dolgozatírás közben felvetődött új kutatási területek

A kutatómunka során bontakozott ki előttem, hogy az Emlékmű létrejöttének milyen komoly társadalmi (és persze részben politikai) háttere, tömegbázisa volt. Emiatt kifejezett érdeklődéssel kezdtem fordulni a két világháború közti monori helytörténet irányába. Ezen belül is az irredenta kultusz megnyilvánulásai felé, hiszen az Emlékmű is ennek a rendszernek – igaz a településen a legmonumentálisabb – az egyik eleme volt. Megért bennem az elhatározás egy új kutatási terület alaposabb megismerésére, aminek a *Monor és a revizionizmus, irredentizmus* címet adtam és rövid tartalommal már szerepeltettem is e dolgozatban.

Az Emlékmű szimbólumrendszere a másik terület, ami – főleg az Emlékmű megkapó esztétikája miatt – a kutató munka közben megragadott. Részben (amennyi idő engedte a tanulmányaim mellett) bele is olvastam a szakirodalomba és megállapíthattam, hogy meglepően mély jelentéstartalmat hordoz a monori

Országzászlós Trianoni Emlékmű jelkép együttese. Mindenképpen megér majd egy elmélyültebb tanulmányozást e téma is.

Az Empirikus kutatás terén: a 18. évet betöltöttek korcsoportja kérdőíveinek a részletesebb feldolgozása, ami a meglátásom szerint kifejezetten értékes és gyakorlati haszonnal is kecsegtető munka lehetne a jövőben, mégpedig *A nemzeti összetartozás napja Pedagógiai háttéranyag* oktatásának a még célirányosabb segítése céljából.

Konkrét egyéni kutatási terv

A Monortól kb. 7 km távolságra lévő Monorierdő település országzászló történetének a kutatása. Monorierdő 2006-ig közigazgatásilag – mint annak a településrésze – Monorhoz tartozott. Ebből a szempontból Monornak két országzászlója is volt. Monorierdőhöz is van személyes kötődésem: gyermekkoromat e településen töltöttem.

Más kutatóval való közös kutatási terv

A régi Monori járás települései országzászlóinak a kutatása. A közös kutató munka Nagy Zsolt országzászló kutatóval szóban már megbeszélésre került.

Nemes hagyomány továbbvitele

Végül, de nem utolsósorban: az Emlékmű lehető legteljesebb helyreállítása érdekében a kutató munka során a korábban bennem, és a kutató munka során megismert Lendvay Endrében megfogant gondolatot közös tervezés, majd tett követte. A 2012. február 27-i népfőiskolai előadásomon az általam megtett bejelentést követően elindult a közadakozás egy szabályos országzászló első- és másod-lobogó elkészíttetésére, valamint az árboc csúcscsúszának: az esküre emelt kéz visszahelyezésére. A múltunk tisztelete kötelez. Köszönet a Monori Népfőiskolának, hogy helyszínt biztosított a bejelentésnek és mindenkinek, aki magáénak érzi az ügy megvalósulását.

Zárszó

Napjainkban talán a trianoni gyászünnep fogalma is további árnyalódáson esett át, hiszen 2010-ig egyértelműen a gyász jelleg volt az erősebb, amely megemlékezés során ünnepi formában került kifejezésre.

A törvénybe iktatott Nemzeti Összetartozás Napja átnevezi a trianoni gyásznapot, ezzel a véleményem szerint egyrészt előre is mutat a jövő vonatkozásában, azaz: miként is tudnánk túlélni és legalább valamennyire, valamilyen formában, de feldolgozni lélekben Trianon tragédiáját. Ez pedig úgy sikerülhet, ha a gyász mellett – a nemzeti túlélés érdekében - valami másra is koncentrálnunk, mégpedig arra, hogy mi a magyarok, itt a Kárpát-medencében, fogjunk és tartsunk (végre már...) össze. Hiszen nem kell lemondanunk a revízióról, csak át kell alakítanunk a gondolkodásmódunkat. A Nemzeti Összetartozás Napja szellemében a békés revízióra: az elszakított nemzetrészekkel együtt karöltve – a Kulturális Nemzet Egység megteremtésére nyílik lehetőség. Mindezt – a Kárpát-medence politikai határai felett átívelő, és ez által azokat akár jelképesen meg is szüntető – gazdasági és kulturális kapcsolataink újjáépítése, megerősítése által valósíthatjuk meg.

Másrészt továbbra sem szabad elfelejtenünk, hogy június 4-e gyásznap, annak a velejéig igazságtalan békediktátumnak az emlékére, amit 1920-ban nekünk magyaroknak róttak ki, hogy viseljük azután ennek a keresztjét.

Magyar települések százai emeltek trianoni emlékművet, alakítottak ki trianoni emlékhelyet és még örömtelibb módon avattak újra országzászlót a rendszerváltás óta. Monoron mindez már 2000-ben megvalósult. S azért is írhattam a „mindez” szót, mert Monoron valóban emlékhelyhez zárandokolhatnak az emlékezni vágyók, olyan emlékhelyhez, ahol egy méltó szépségű ereklyés emlékmű – amely a maga nemében páratlan monumentális alkotás – és egy országzászló is hirdeti az *Így volt – így lesz* jelmondat és az esküre emelt kéz ígérétét.

Nagyszerű érzés, hogy Monoron – folytatva a helyi, már évszázados nemes hagyományt – közadakozás révén elkezdődtek az intézkedések és a kezdeti első konkrét lépések is megtörténtek a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű lehető legteljesebb helyreállítása érdekében. Tehát: hogy egy szabályos országzászló első-lobogó lenghessen az árbocon és az árboc tetején ott lehessen újra az esküre emelt kéz.

Örömteli számomra, hogy mindez a dolgozatom munkájával kapcsolatban és azzal is összefüggésben bontakozott ki.

Ha ezután gyászünnep alkalmával – a törvénybe iktatott Nemzeti Összetartozás Napján – csendes zárandoklatunk helyszínéül a monori Trianon-emplék helyet választjuk, minden remény szerint meglesz a lehetőségünk, hogy egymás kezét megfogva emlékezhessünk a múltra, a jelenben, a jövőért és közben ráemelhessük a tekintetünket az *Így volt – így lesz* jelmondatra és az esküre emelt kézre...

Irodalomjegyzék

Könyvek

- Andorka Rudolf: *Bevezetés a szociológiába*. 2. javított és bővített kiadás szerk.: Spéder Zsolt. Budapest, Osiris Kiadó, 2006. 785 p.
- Békés István: *Pest megyei barangolások*. H.n., Kossuth Könyvkiadó, 1975. 386 p.
- Galambosné Lovass Annamária: *Monor Művelődéstörténete. Kezdetektől 2007-ig*. H.n., Kiadó nélkül, é.n. 169 p.
- Kocsis Mihály Polg. Isk. Igazgató: *Monor község története*. Monor, Popper Ernő Könyvnyomdája, 1928. 36 p.
- *Magyar Értelmező kéziszótár*, I. kötet, 9. változatlan kiadás [szerk.]: Juhász József et al. Budapest, Akadémia Kiadó, 1992. 809 p.
- Majoros Pál: *A kutatás módszer alapjai. Tanácsok, tippek, trükkök (nem csak szakdolgozat – íróknak)*. h.n., Perfekt Gazdasági Tanácsadó Oktató és Kiadó Rt., 2004. 250 p.
- *Monor sajtóbibliográfiája I. /1882-1975/*. Monori füzetek 10. Monori Helytörténeti Kör Füzetek. [szerk.]: Burján István. Monor, Monori Családi Intézet, 1987. 16 p.
- *Monor története. 1173-1983*. [összeállította]: Monori Für Dezső. Monor, Hazafias Népfront Honismereti Köre, 1984. 151 p.
- *Monor város történetének ajánló bibliográfiája*. Könyvtári füzetek 2. [szerk.]: dr. Csernus Alánné és Tóth Lászlóné. Monor, Monor Városi Könyvtár, 2002. 30 p.
- *A monori József Attila Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola Jubileumi évkönyve 2001 – 2011* [szerk.]: Kiss Attila és dr. Tamáska Istvánné. Monor, A monori József Attila Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola Igazgatósága, 2011. 204 p.
- *Monori Képeslapok*. Monori füzetek 16. Monori Helytörténeti Kör Füzetek. [szerk.]: Németh László. Monor, (kiadó nélkül), 1989. 20 p.

- *Monori Krónika 1398-1998* [szerk.]: dr. Vitálisné dr. Zilahy Lília és dr. Dobos György. Monor, Kalangya Kkt. – Monor Helytörténeti Kör, 1998. 604 p.
- *A Monori M. Kir. Állami Polgári. Fiú és Leányiskola Évkönyve az 1938-39. tanévről* [szerk.] Polyák Dezső igazgató. Monor, kiadta: az Iskola Igazgatósága, 1939. p. 5.
- Ormos Mária: *Padovától Trianonig 1918 – 1920*. 2. változatlan kiadás. H.n., Kossuth Könyvkiadó, 1984. 451 p.
- *Pest megye Sajtó-bibliográfiája. 1794-1975*. H.n., Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár, 1977. 316 p.
- *Pest megye Sajtóbibliográfiája. 1975-1994*. Szentendre, Pest Megyei Könyvtár, 1997. 141 p.
- *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét th. jogu város adattára* [szerk.] Csatár István [et al.]. Budapest, (kiadó nélkül), 1939. (Az oldalszámozás nem egyértelmű.)
- Pótó János: *Az emlékeztetés helyei. Emlékművek és politika*. Budapest, Osiris Kiadó, 2003. 310 p.
- Raffay Ernő: *Magyar Tragédia. Trianon 75 éve*. 2. kiad. Budapest, Püski Kiadó Kft., 1996. 233. p.
- Raffay Ernő: *Trianon titkai avagy hogyan bántak el országunkkal...* Budapest, Tornado Damenija Kft., 1990. 191 p.
- Révai Nagy Lexikona. Budapest, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, 1925. XVIII. kötetet. 788 p.
- Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés*. Budapest, Osiris Kiadó, 2005. 218 p.
- Szentjóby Szabó Andor: *Egy új egyházközség születése. (Monor – Újtelep)*. Albertirsa, kiadó nélkül, 2005. 109 p.
- *A trianoni diktátum. Eredeti szöveg francia és magyar nyelven*. 2. kiad. Budapest, Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, 2010. 301 p.
- Zákányi Zsuzsa: *Monor egyetemes szimbólumai*. Budapest, Uránusz Kiadó, 2004. 60 p.
- Zeidler Miklós: *A magyar irredenta kultusz a két világháború között*. Budapest, Teleki László Alapítvány, 2002. 137 p.
- Zeidler Miklós: *A revíziós gondolat*. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. 256 p.

- Zrinszky László: *A felnőttképzés tudománya. Bevezetés az andragógiába.* Budapest, OKKER, 2008. 243 p.

Periodikák

- Békés István: Pest megyei barangolások. Monor. = *Pest Megyei Hírlap*, 1972.03.19., XVI. évf., p. 6.
- Bolcsó Gusztáv: „...Ha a múltat megbecsüli...”. Megemlékezés. = *Monori Strázsa*, 2009.03.02., XVIII. évf., 3. sz., p. 6.
- B.G.: El a kezekkel!? = *Monori Strázsa*, 2008.08.01., XVII. évf., 8. sz., p. 16.
- B.G.: Ökumenikus tiszteletadással Emlékezés a gyásznapon. Október 6. – Monoron. = *Monor és Vidéke*, 1999.10.13., VII. évf., 18. sz., p. 5.
- B.G.: „Szomorú-Boldog nap volt”. = *Monori Strázsa*, 2010.06.29., XIX. évf., 7. sz., p. 6.
- Emlékmű a Hősöknek = *Pest Megyei Hírlap*, 1977.11.06., XXI. évf., 262 sz., p. 5.
- Egy emlékmű változásai. = *Monori Strázsa*, 2000.10.26., IX. évf., p. 3.
- G.L.: Urmánczy Nándor naplója. = *Országzászló*, 1941, V. és VI. évf., p. 65-67.
- Hírek. = *Pestvidéki Hírek*, 1932. Július 10., VIII. évf., 28.sz., p. 2.
- Hírek. = *Pestvidéki Hírek*, 1933.10.01., IX. évf., 50.sz., p. 2.
- Irredenta Lexikon. = *Országzászló*, 1941, V. és VI. évf., p. 69-76.
- Kampfl József: Még egyszer az emlékműről. = *Monori Strázsa*, 2000.12.22., IX. évf., p. 9.
- A képviselőtestület magáévá tette a monori trianoni emlékmű ügyét. = *Egyetértés*, 1935.06.02., IV. évf., 22. sz., p. 2.
- A kétszázadik országzászló, amelyet Urmánczy Nándor avatott fel Monoron. = *Képes Pesti Hírlap*, 1935.10.30., LVII. évf., 248. sz., p. 1.
- Kondás Imre: 90 éve nem gyógyuló seb. = *Monori Strázsa*, 2010.04.30., XIX. évf., 5. sz., p. 6.
- Kovács Ferenc: Az országzászló mozgalom rövid története. = *Vitézi Tájékoztató*, 2009, XXVIII. évf., 3-4. sz., p. 6-8.

- K. Zs.: Monori Trianon-emlékmű. = *PestVidék*, 2000. 10. 07., p. 33.
- Megalakult a monori trianoni emlékmű bizottság. = *Egyetértés*, 1935.06.16., IV. évf., 24. sz., p. 2.
- Mindent vissza! = *Pestvidéki Hírek*, 1938.11.13., XIV. évf., 46.sz., p. 1.
- Monor ünnepe a hadirokkantak zászlószentelése és az Országzászlós Trianoni Emlékmű felavatása. = *Egyetértés*, 1935.10.27., IV. évf., 43. sz., p. 1-2.
- A Monoron működő Társadalmi Egyesületek egyöntetűen állást foglaltak a trianoni emlékmű felállítását mellett. = *Egyetértés*, 1935.02.17., IV. évf., 7. sz., p. 1.
- A monori hősök kertje díszes kerítést kap, megnyílik a közönség számára. Megkezdődtek az országzászlós trianoni emlékmű munkálatai. = *Egyetértés*, 1935.07.14., IV. évf., 28. sz., p. 2.
- A monori népnepély sikeresen zajlott le. = *Egyetértés*, 1935.09.29., IV. évf., 39. sz., p. 2.
- Németh László: Megszépült az emlékmű. = *Pest Megyei Hírlap*, 1988. 03. 22., XXXII. évf.
- Németh László: A monori 48-as Ifjúsági Bizottság. = *Monori Strázsa*, 2000.03.24., IX. évf., 3. sz. p. 3.
- Németh László: Történelmi emlékmenet, emlékkereszt avatás. = *Monori Strázsa*, 2000.07.28., XII. évf., 7. sz. p. 1.
- Október 6. = *Pestvidéki Hírek*, 1940.10.13., XVI. évf., 41.sz., p. 1.
- Országzászló avatások. = *Országzászló*, 1936., január hó, II. évf., 1. sz. p. 4.
- Az országzászlós trianoni emlékmű javára szeptember 22-ikén nagy járási népnepély lesz Monoron. = *Egyetértés*, 1935.09.08., IV. évf., 36. sz., p. 1.
- Serényen folynak Monoron az országzászlós trianoni emlékmű felállításának munkálatai. = *Egyetértés*, 1935.06.30., IV. évf., 26. sz., p. 2.
- Trianoni kereszt felállítását határozta el a Nemzeti Egység Monori Ifjúság Csoportja. = *Egyetértés*, 1934.07.15., III. évf., 28. sz., p. 1.
- Urmánczy Nándor: Minden ötödik nap. = *Pesti Hírlap*, 1935.10.27., LVII. évf., 245. sz., p. 33.
- Zászlószentelés és emlékműavatás. = *Pestvidéki Hírek*, 1935.10.27., XI. évf., 42.sz., p. 1. és 3.

- Zlinszki Zsolt: Az én jövő népfőiskola tervem: A Nemzeti Összetartozás Népfőiskolája. = *Művelődés – Népfőiskola – Társadalom*, 2011. 4. sz., p. 25-29.
- Zlinszki Zsolt hirdetése a monori Trianoni Emlékművel kapcsolatban. = *Monori Strázsa*, 2011.09.27., XX. évf., 9. sz., p. 15.
- Zlinszki Zsolt hirdetése a monori Trianoni Emlékművel kapcsolatban. = *Monori Strázsa*, 2011.11.03., XX. évf., 10. sz., p. 23.

Egyéb források

- Kiss Attila: *Monor nevének Eredete*. Kézirat. Monor, 2011. Megtalálható: a szerzőnél.
- Máté Bertalan: *Történeti emlékhelyek a monori járásban*. Monor. Kézirat. Cegléd, Kossuth Múzeum, é.n. Megtalálható: A monori Városi Könyvtár és Helytörténeti Kiállítás Helytörténeti gyűjteménye, H-292 jelöléssel.
- *Monor 2005*. Falinaptár. Monor, Kiadta: Monorért Baráti Kör, 2005.
- *Monor 2011*. Falinaptár. Monor, Kiadta: Monorért Baráti Kör, 2011.
- Varga Jenő: *Monor község bel- és külterületének földrajzi nevei*. Szakdolgozat, Monor, 1979. A Szakdolgozat alapján kivonatolta és kéziratként átdolgozta: Németh László, 1983. Megtalálható: Soltész Péter gyűjteménye, Monor.

Internetes források

- Boros Géza: *Trianon köztéri revíziója*. A Mozgó Világ internetes változata: XXIX. évfolyam, 2. szám. URL:
<http://epa.oszk.hu/01300/01326/00036/02Boros.html> [letöltés ideje: 2012.04.07.]
- Elbe István: *Átértelmezett emlékművek (tanulmány)*. URL:
<http://www.krater.hu/krater.php?do=3&action=a&pp=19951> [letöltés ideje: 2012.03.22.]

- *Gemini Televízió honlapja*. URL: <http://geminitv.hu/> [honlap megtekintési idő: 2012.04.08.]
- *Monor város honlapja*. URL: <http://www.monor.hu> [letöltés ideje: 2012.03.22.]
- *A nemzeti összetartozás napja Pedagógiai háttéranyag*. Kormányportál. URL: <http://www.kormany.hu/download/0/cd/30000/A%20nemzeti%20%C3%B6sszetartoz%C3%A1s%20napja.pdf> [letöltés ideje: 2012.03.21.]
- *1949. évi XX. törvény A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA*. Ezer év törvényei. A CompLex.hu kiadója a CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. weboldala. URL.: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8365> [letöltés ideje: 2012.04.14.]
- *1959. évi II. törvény a Magyar Tanácsköztársaság emlékének törvénybeiktatásáról*. Ezer év törvényei. A CompLex.hu kiadója a CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. weboldala. URL.: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8426> [letöltési idő: 2012.04.14.]
- *2010. évi XLV. törvény, Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről*. Magyar Közlöny 2010/92 (június 4.). URL: <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk10092.pdf> [letöltés ideje: 2012.03.22.]

Adatközlők jegyzéke

- **Fehér Kálmán**, születetett: 1926, lakhely: Monor; interjú időpont: 2011. júl. 27., rögzítés módja: diktafon, a felvétel tárolása: DVD-ROM.
- **Kaldenekker Ferenc**, születetett: 1926, lakhely: Monor; interjú időpont: 2011. szept. 20., rögzítés módja: diktafon, a felvétel tárolása: DVD-ROM.
- **Kampf János**, születetett: 1949, lakhely: Monor; interjú időpont: 2011. aug. 04., rögzítés módja: videokamera, a felvétel tárolása: DVD-ROM.
- **Kampf József**, születetett: 1939, lakhely: Budapest; interjú időpont: 2011. szept. 09. és 2011.szept. 30., rögzítés módja: diktafon, a felvétel tárolása: DVD-ROM.

- **Kecskés Lajos**, születetett: 1937, lakhely: Budapest; interjú időpont: 2011. szept. 30., rögzítés módja: diktafon, a felvétel tárolása: DVD-ROM.
- **Kovács Benő**, születetett: 1943, lakhely: Monor; interjú időpont: 2011. aug. 12., rögzítés módja: diktafon, a felvétel tárolása: DVD-ROM.
- **Kupecz Tivadar**, születetett: 1938, lakhely: Monor; interjú időpont: 2012. febr. 21., rögzítés módja: diktafon, a felvétel tárolása: DVD-ROM.
- **Lendvay Endre**, születetett: 1968, lakhely: Monor; interjú időpont: 2012. febr. 13., rögzítés módja: diktafon, a felvétel tárolása: DVD-ROM.
- **Nagy Zsolt**, születetett: 1968, lakhely: Budapest; interjú időpont: 2011. aug.09., 2011. szept. 13., 2011. okt. 20., 2012. febr. 12., rögzítés módja: írással történő lejegyzés, tárolás: interjú kérdések papírlap együttese
- **Soltész Péter**, születetett: 1950, lakhely: Monor; interjú időpont: 2011. okt. 04., rögzítés módja: diktafon, a felvétel tárolása: DVD-ROM.
- **Szikora György**, születetett: 1972, lakhely: Monor; interjú időpont: 2012. febr. 11., rögzítés módja: diktafon, a felvétel tárolása: DVD-ROM.
- **Vásárhelyi Géza**, születetett: 1953, lakhely: Monor; interjú időpont: 2011. okt. 23., rögzítés módja: írással történő lejegyzés, tárolás: interjú kérdésterv papírlap együttese.

Képek jegyzéke

- I.: Az Emlékmű 1935. július elejét követő állapota.
- II.: Az Emlékmű 1935. szeptember elejének a környékén.
- III.: Az Emlékmű avatása, 1935. okt. 27.
- IV.: Képes Pesti Hírlap, 1935.okt. 30.: A kétszázadik országzászló, amelyet Urmánczy Nándor avatott fel Monoron.
- V.: A monori Országzászlós Trianoni Emlékmű megnevezése: mint Országzászló.
- VI.: Országzászló a Hősök kertjében.
- VII.: Árboccsúcson a lobogó az országzászlón.
- VIII.: A sérült esküre emelt kéz.

- IX.: A Monori 48-as Ifjúsági Bizottság rész-jegye.
- X.: 1988. március 15-ére: az esküre emelt kéz új rúdon.
- XI.: 2009. március 15-ére: új esküre emelt kéz, a régi rúdon.
- XII.: 1939 utáni kiadású képeslap az Emlékműről, még cenzúrázatlanul.
- XIII.: 1939 utáni kiadású képeslap az Emlékműről, már cenzúrázva.
- XIV.: Monor. Tanácsköztársasági Emlékmű (1964).
- XV.: Helyrajzi vázlat a szovjet sírkertről és a Tanácsköztársasági Emlékműről.
- XVI.: Az Emlékmű 1998-ban.
- XVII.: 2000. október 6-a: a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű újraavatása.
- XVIII.: Ünnepegy az Országzászlós Trianoni Emlékműnél, 2010.
- XIX.: Monori emlékhelyek, képeslapon.

Mellékletek jegyzéke

1. Kérdőív az empirikus kutatáshoz, a 18. évet betöltött életkorig korcsoport (a fiatalok/diákok) részére
2. Kérdőív az empirikus kutatáshoz, a 19. évet betöltött életkortól korcsoport (a felnőttek) részére.
3. Mélyinterjú kérdésterv, a Kampfl Jánossal készített interjúhoz.
4. Mélyinterjú kérdésterv, a Kampfl Józseffel készített interjúhoz.
5. Az EONB és a m. kir. Operaház által közösen írt levél a belügyminiszternek, a kétszázadik országzászló avatásával és a Rabellekek című irredenta dráma díszelőadásával kapcsolatban.
6. Az EONB levele a belügyminiszternek a kétszázadik országzászló avatással kapcsolatban.
7. Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetsége Monori Csoportja Elnökségének és Monori Országzászlós Trianoni Emlékmű Bizottságának Meghívója.

- 1. számú melléklet:** kérdőív az empirikus kutatáshoz, a 18. évet betöltött életkorig korcsoport (a fiatalok/diákok) részére.

Kérdőív

Üdvözöllek!

Zlinszki Zsolt vagyok, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Karának andragógus hallgatója. A kérdőív a szakdolgozatommal (címe: *EGY IRREDENTA EMLÉKHELY METAMORFÓZISAI – A monori Országzászlós Trianoni Emlékmű története*) kapcsolatban készült. Az ezzel összefüggő kutatásban kérem az együttműködésedet.

A megbízható információk érdekében kérlek, hogy a legelső érzésed és a legjobb tudásod szerint válaszolj a kérdésekre. A kérdőív kitöltése név nélkül zajlik, így Veled kapcsolatban semmilyen információ nem kerül azonosításra. Az adatokat összesítve elemzem, válaszaidat bizalmasan kezelem. A kérdőív kitöltése néhány perces feladat.

Ha már bejelöltél egy választ egy kérdésre, de meggondoltad magad kérlek, nyugodtan javíts!

Előre is köszönöm a segítségedet!

Az Rád vonatkozó általános kérdések

Kérlek, húzd alá az Rád vonatkozó adatokat!

Nemed?

- Fiú
- Lány

Betöltött életkorod?

- 14 év és alatta
- 15
- 16
- 17
- 18

Lakóhelyed?

- Monor
- Nem monori esetén a település neve:

Milyen oktatási intézményben folytatod a tanulmányaidat?

- Általános iskola
- Szakiskola
- Középiskola (gimnázium, szakközépiskola)

Kérlek, az alábbi kérdéseknél az adott válaszodat ugyancsak húzd alá!

- 1. 2010-ben a Magyar Országgyűlés június 4-ét, az 1920. évi trianoni békediktátum napját a Nemzeti Összetartozás Napjává nyilvánította. Szükség volt szerinted erre a döntésre?**

- Szerintem szükséges
- Inkább szükséges, mint nem
- Közömbös számomra
- Inkább szükségtelen, mint szükséges
- Szerintem szükségtelen

- 2. A trianoni megemlékezéseken gyakran idézik Illyés Gyula gondolatát: „Magyar az, akinek fáj Trianon!” Egyetértesz vele?**

- Teljes mértékben egyetértek
- Nagyrészt egyetértek
- Közömbös számomra
- Nagyrészt nem értek egyet
- Egyáltalán nem értek egyet

3. Az alábbiakban néhány információt, érdekességet fogsz olvasni a monori Országzászlós Trianoni Emlékműről. Figyeld a Neked új információkat!

- ❖ Az Emlékművet Horváth Pál községi mérnök tervezte, id. Kampfl József kőfaragó alkotta és Urmánczy Nándor, az Ereklyés Országzászló Nagybizottsága országos elnöke avatta fel 1935. okt. 27-én vasárnap.
- ❖ A monori országzászló és trianoni emlékmű avatása, az országzászló mozgalom keretében történt 200. avatás volt. Az előbbi miatt kiemelt figyelem övezte: a Magyar Királyi Operaház pl. díszelőadással készült az alkalomra: a Rablekkek c. irredenta drámával.
- ❖ Az országzászló és az emlékmű eredetileg szervesen összetartozó együttest alkotottak. Az országzászló árbocrudat és a tetején lévő esküre emelt kezét – amit feltehetően Horthy Miklós kezéről mintáztak – 1948-ban mentették át az akkor avatott 1848-as emlékműre, amely a Városi Bíróság épülete előtt, a Kossuth szobor mellett látható.
- ❖ A Trianoni Emlékművet 1959-ben hivatalosan Tanácsköztársasági Emlékművé alakították (hívták Alkotmány Emlékműnek is); majd 2000-ben – a restaurálását követően – zajlott le az újraavatás.
- ❖ A kutatás jelen állása szerint az emlékmű ereklyetartója nem lett kibontva az Emlékművet ért átalakítások során, vagyis az ereklyetartóban háborítatlanul nyugszanak a 63 vármegye megszentelt földrögei.

Nyújtottak-e újdonságot a fenti információk, és ha igen mennyit?

- Kifejezetten sok új érdekességet tudtam meg
- Sok új érdekességet tudtam meg
- Néhány új információhoz jutottam
- Szinte mindent ismertem a fentiekből
- Mindent tudtam az előbb olvasottakat illetően

4. Jelöld azt az állítást, amit leginkább a magadénak érzel!

- „Nem! Nem! Soha!” nem tudom elfogadni a trianoni békediktátum döntését és igazságtalanságát!
- Méltón és érző szívvel kell emlékeznünk, de Magyarország politikai határai már vajmi kevés eséllyel fognak megváltozni; legfeljebb: a jövőben területi autonómiát (önállóság, függetlenség) tudok elképzelni a határon túli magyarságnak.
- Így alakult a történelem, szükségtelen és értelmetlen „trianonozni”; van ennél számtalan fontosabb dolog is az életben, azokkal kellene inkább foglalkozni!

5. Idejétmúlt magatartásnak és gondolkodásnak tartod-e megemlékezni a monori Országzászlós Trianoni Emlékműnél (egy trianoni emlékhelynél), tudomásul véve a politikai realitásokat, de megőrizve a Trianon revíziójával kapcsolatos igényeket, reményeket?

- Idejétmúlt
- Inkább idejétmúlt
- Idejét múlt is, meg nem is
- Kevésbé idejétmúlt
- Nem idejétmúlt

6. Véleményed szerint, a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű (és általában a trianoni emlékhelyek) az emlékeztetés („politikai propagandaérdek”), vagy az emlékezés („a nemzeti emlékezet élő szíve/szentélye”) helye? Jelöld, amivel a legjobban egyetértesz!

- Kizárólag az emlékeztetés („politikai propagandaérdek”) helye
- Nagyobb részt az emlékeztetés, kisebb részt az emlékezés helye
- Egyenlő arányban az emlékeztetés és az emlékezés helye

- **Nagyobb** részt az emlékezés, kisebb részt az emlékeztetés helye
 - **Kizárólag** az emlékezés („a nemzeti emlékezet élő szíve/szentélye”) helye
- 7. Azzal az egyénnel, akinek fontosak a trianoni megemlékezések, melyik legközelebbi kapcsolatot tudnád elfogadni?**
- Közeli rokonság majd házasság révén
 - Barátság
 - Közvetlen szomszédság
 - diáktárs, a jövőben munkatárs
 - Ugyanabban a városban élünk
 - Ha lehet, semmilyen kapcsolatot sem szeretnék
- Sokat segítettél! Köszönöm, hogy kitöltötted a kérdőívet!**

2. **számú melléklet:** kérdőív az empirikus kutatáshoz, a 19. évet betöltött életkortól korcsoport (a felnőttek) részére.

Kérdőív

Üdvözlöm!

Zlinszki Zsolt vagyok, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Vitéz János Karának andragógus hallgatója. A kérdőív a szakdolgozatommal (címe: *EGY IRREDENTA EMLÉKHELY METAMORFÓZISAI – A monori Országzászlós Trianoni Emlékmű története*) kapcsolatban készült. Az ezzel összefüggő kutatásban kérem az együttműködését.

A megbízható információk érdekében kérem, hogy a legelső érzése és a legjobb tudása szerint válaszoljon a kérdésekre. A kérdőív kitöltése név nélkül zajlik, így Önnel kapcsolatban semmilyen információ nem kerül azonosításra. Az adatokat összesítve elemzem, válaszait bizalmasan kezelem. A kérdőív kitöltése néhány perces feladat.

Ha már bejelölt egy választ egy kérdésre, de meggondolta magát kérem, nyugodtan javítson!

Előre is köszönöm a segítségét!

Az Önre vonatkozó általános kérdések

Kérem, húzza alá az Önre vonatkozó adatokat!

Neme?

- Férfi
- Nő

Betöltött életkora?

- 19
- 20-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 60 év felett

Lakóhelye?

- Monor
- Nem monori esetén a település neve:

Ha még tanuló, milyen oktatási intézményben folytatja a tanulmányait?

- Általános iskola
- Szakiskola
- Középiskola
- Főiskola
- Egyetem
- Egyéb.....

Ha már nem tanuló, mi a legmagasabb iskolai végzettség?

- Általános iskola
- Szakiskola
- Középiskola
- Főiskola
- Egyetem
- Egyéb

Kérem az alábbi kérdéseknél, az adott választát ugyancsak húzza alá!

1. **2010-ben a Magyar Országgyűlés június 4-ét, az 1920. évi trianoni békediktátum napját a Nemzeti Összetartozás Napjává nyilvánította. Szükség volt Ön szerint erre a döntésre?**

- Szerintem szükséges
- Inkább szükséges, mint nem
- Közömbös számomra
- Inkább szükségtelen, mint szükséges
- Szerintem szükségtelen

2. A trianoni megemlékezéseken gyakran idézik Illyés Gyula gondolatát: „Magyar az, akinek fáj Trianon!” Egyetért-e vele?

- Teljes mértékben egyetértek
- Nagyrészt egyetértek
- Közömbös számomra
- Nagyrészt nem értek egyet
- Egyáltalán nem értek egyet

3. Az alábbiakban néhány információt, érdekességet fog olvasni a monori Országzászlós Trianoni Emlékműről. Figyelje az Önnek új információkat!

- ❖ Az Emlékművet Horváth Pál községi mérnök tervezte, id. Kampfl József kőfaragó alkotta és Urmánczy Nándor, az Ereklyés Országzászló Nagybizottsága országos elnöke avatta fel 1935. okt. 27-én vasárnap.
- ❖ A monori országzászló és trianoni emlékmű avatása, az országzászló mozgalom keretében történt 200. avatás volt. Az előbbi miatt kiemelt figyelem övezte: a Magyar Királyi Operaház pl. díszelőadással készült az alkalomra: a Rablelkek c. irredenta drámával.
- ❖ Az országzászló és az emlékmű eredetileg szervesen összetartozó együttest alkotottak. Az országzászló árbocrudat és a tetején lévő esküre emelt kezét – amit feltehetően Horthy Miklós kezéről mintáztak – 1948-ban mentették át az akkor avatott 1848-as emlékműre, amely a Városi Bíróság épülete előtt, a Kossuth szobor mellett látható.
- ❖ A Trianoni Emlékművet 1959-ben hivatalosan Tanácsköztársasági Emlékművé alakították (hívták Alkotmány Emlékműnek is); majd 2000-ben – a restaurálását követően – zajlott le az újraavatás.
- ❖ A kutatás jelen állása szerint az emlékmű ereklyetartója nem lett kibontva az Emlékművet ért átalakítások során, vagyis az ereklyetartóban háborítatlanul nyugszanak a 63 vármegye megszentelt földrögei.

Nyújtottak-e újdonságot a fenti információk, és ha igen mennyit?

- Kifejezetten sok új érdekességet tudtam meg
- Sok új érdekességet tudtam meg
- Néhány új információhoz jutottam
- Szinte mindent ismertem a fentiekből
- Mindent tudtam az előbb olvasottakat illetően

4. Jelölje azt az állítást, amit leginkább magáénak érez!

- „Nem! Nem! Soha!” nem tudom elfogadni a trianoni békediktátum döntését és igazságtalanságát!
- Méltón és érző szívvel kell emlékeznünk, de Magyarország politikai határai már vajmi kevés eséllyel fognak megváltozni, legfeljebb: a jövőben területi autonómiát tudok elképzelni a határon túli magyarságnak.
- Így alakult a történelem, szükségtelen és értelmetlen „trianonozni”; van ennél számtalan fontosabb dolog is az életben, azokkal kellene inkább foglalkozni!

5. Idejétmúlt magatartásnak és gondolkodásnak tartja-e megemlékezni a monori Országzászlós Trianoni Emlékműnél (egy trianoni emlékhelynél), tudomásul véve a politikai realitásokat, de megőrizve a Trianon revíziójával kapcsolatos igényeket, reményeket?

- Idejétmúlt
- Inkább idejétmúlt
- Idejét múlt is, meg nem is
- Kevésbé idejétmúlt
- Nem idejétmúlt

6. Véleménye szerint, a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű (és általában a trianoni emlékhelyek) az emlékeztetés („politikai propagandaérdek”), vagy az emlékezés („a nemzeti emlékezet élő szíve/szentélye”) helye? Jelölje, amivel a legjobban egyetért!
- Kizárólag az emlékeztetés („politikai propagandaérdek”) helye
 - Nagyobb részt az emlékeztetés, kisebb részt az emlékezés helye
 - Egyenlő arányban az emlékeztetés és emlékezés helye
 - Nagyobb részt az emlékezés, kisebb részt az emlékeztetés helye
 - Kizárólag az emlékezés („a nemzeti emlékezet élő szíve/szentélye”) helye
7. Azzal az egyénnel, akinek fontosak a trianoni megemlékezések, melyik legközelebbi kapcsolatot tudná elfogadni?
- Közeli rokonság házasság révén
 - Barátság
 - Közvetlen szomszédság
 - Munkatárs
 - Ugyanabban a városban élünk
 - Ha lehet, semmilyen kapcsolatot sem szeretnék
- Sokat segített! Köszönöm, hogy kitöltötte a kérdőívet!

3. számú melléklet: mélyinterjú kérdésterv, a Kampfl Jánossal készített interjúhoz.

Interjú,

Kampfl Jánossal

Kedves János!

Monor város Országzászlós Trianoni Emlékművének élete/története összefonódott a Kampfl Család életével/történetével. Emiatt az Önnel készítendő interjú, tényleges és nagyon fontos alapját képezi a szakdolgozatomnak. Az Emlékművel kapcsolatos bármilyen információ az érdeklődésem középpontjában áll, az 1935. évi felavatástól (sőt, már az előzmények is), a kényszerű átváltozásain (Szovjet Hősi Emlékmű, Szocialista Alkotmány Emlékmű), majd a 2000. évi újraavatóján keresztül, egészen a napjainkig. Nem kis intervallumot ölel fel a kutatásom, mind időben, mind a várható információkat tekintve, mellyel kapcsolatban előre is kifejezem köszönetemet a segítségét illetően.

Az interjúkérdéseket illetően amennyire lehetett, próbáltam átfogni a témát és lehetőleg nem egymást átfedő kérdéseket szerkeszteni. Külön kérésem: ha az előbbieken említetthez képest mégis van olyan résztéma, vagy fontos információ, amivel kapcsolatban nincs kérdés, akkor várom a segítő együttműködését.

1. Van-e bármilyen emlék az Emlékmű felavatása előtti eseményekről: az ötlet egy trianoni emlékmű létrehozására, a közadakozás, a készülődés/felkészülés (menete) az Emlékmű megalkotására/felavatására stb.?
2. Egyik fő célom a szakdolgozat főszövegében vizuálisan (fotók) szemléltetni az Emlékművet, illetve annak az átváltozásait/átváltoztatásait. Van-e fotódokumentum (a megalkotás, felállítás, felavatás /1935/; az ezt követő események (ünnepségek stb.); az Emlékmű további élete: a Szocialista Alkotmány Emlékműve, az újraavató, bármi) az Emlékműről a családi archívumban?
3. Van-e bármilyen dokumentum (megrendelés az Emlékmű megalkotására, az Emlékmű terve/tervrajza, anyagbeszerzéssel kapcsolatos dokumentumok stb. /1935/; illetve ugyancsak dokumentumok a Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakítás és a 2000. évi újraavató esetében is) az Emlékműről a családi archívumban?

4. Helytállóak-e a következők? Az Emlékmű elemei az akkori „Ipar-udvarban” készültek el, ugyanis ezen a helyen működött az 1906-ban alapított családi vállalkozás műhelye, ahol Édesapja munkálkodott. Ez a terület a mostani Budapest Bank épülete mellett található.
5. Tudja-e, illetve van-e feljegyzés birtokában arról, hogy a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű hányadik országzászló volt az országban felállítottak közt?
6. Az Emlékművet Édesapja, id. Kampfl József alkotta meg; Ő volt a tervező is? Ide tartozóan még: ismert-e, hogy az Emlékmű mellett szerves egységben – az országzászló mozgalom keretében – felavatott országzászló és a tetején lévő esküre emelt kéz kinek az alkotása volt? Van-e információ, hogy a zászlót kitől kapta Monor (az Emlékmű) az 1935. évi avatáshoz?
7. Tudomásom szerint, az általános szabályok alapján pályázni kellett az Emlékmű elkészítéséért. Van-e információ arról, hogy volt-e más pályázó is? Ha volt, milyen Emlékmű tervvel/tervekkel szemben nyert az Édesapja?
8. Megvannak-e az Emlékmű eredeti szerszámai, kellékei, amivel készítették?
9. A 2000. évi felújítás során használt eszközök közül volt-e olyan, amit az eredeti Emlékműhöz is használtak?
10. Tudomásom szerint a 2000. évi felújítás során a teljesen eredeti állapot helyreállítására törekedtek. Sikerült-e ezt teljes mértékben megvalósítani? Ha nem, akkor ennek mi volt az oka, illetve miben nem sikerült az eredeti állapotot megvalósítani?
11. Az Emlékmű ereklyetartójában megtalálhatók-e még az eredetileg behelyezett maréknyi földek (a vármegyékből; /illetve mohácsi és muhi csaták helyszínéről stb.)/ egy-egy darabka föld); illetve ehhez kapcsolódóan még: az Emlékmű ereklyetartója a 2000. évi felújítás során kibontásra került-e?
12. Van-e információ a 2. világháború után az Emlékműről eltávolított/levert Emlékmű elemekről (a kereszt, rajta a Nagy Magyarországon lévő Csonka Magyarország térkép; Szentkorona; felirat), hogy mi lett a sorsuk; esetleg létezik-e valamelyik még?
13. Van-e bármilyen információja az Emlékmű melletti szovjet katonasírokról, illetve azoknak a hatvanas évekbeli (?) elszállításáról?
14. Volt-e avató ünnepély az Emlékmű, Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakításakor, illetve dátum szerint mikor történt az átadás (avatás)?
15. Az 1935. évi felavatás után (1944-ig) Édesapja és a család részt vett-e az Emlékműnél tartott (évenkénti, terület visszacsatolásokkor) tartott ünnepélyeken?

16. Téma volt-e otthon/a családban az Emlékmű, majd a Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakítás, az Emlékmű élete/sorsa az évtizedek során, illetve általában a trianoni békediktátum?
17. Az Emlékmű helyének kiválasztása során (1935), a Hősök Ligete mellett felmerült-e másik helyszín?
18. Mikor kezdődtek el (1935...?) az Emlékmű felállításának munkálatai?
19. Kik dolgoztak az Emlékmű 1935. évi megvalósításán (munkatársak, alkalmazottak), illetve a későbbi átalakításokon (ki él még közülük, családtagjaik esetleges elérhetősége?)?
20. Mi lett az eredeti zászlóárbc, illetve a szónoki emelvények sorsa?
21. Az 1956-os események során történt/történtek-e események az Emlékműnél?
22. Az Emlékmű, Szocialista Alkotmány Emlékműből trianoni emlékművé történő visszaalakítása során eltávolított munkás- és parasztember dombormű (ifj. Kampfl József első köztéri alkotása) és a "...minden hatalom a dolgozó népé" felirat sorsa ismert-e (léteznek-e még valahol)?

Köszönöm az interjút és egyben kívánok erőt, egészséget, boldogságot mind a magánéletében, mind a hivatásának gyakorlása során!

- 4. számú melléklet:** mélyinterjú kérdésterv, a Kampfl Józseffel készített interjúhoz.

Interjú,

Kampfl Józseffel

Kedves József!

Monor város Országzászlós Trianoni Emlékművének élete/története összefonódott a Kampfl Család életével/történetével. Emiatt az Önnel készítendő interjú, tényleges és nagyon fontos alapját képezi a szakdolgozatomnak. Az Emlékművel kapcsolatos bármilyen információ az érdeklődésem középpontjában áll, az 1935. évi felavatástól (sőt, már az előzmények is), a kényszerű átváltozásain (Szovjet Hősi Emlékmű /?/, Szocialista Alkotmány Emlékmű), majd a 2000. évi újraavatatásán keresztül, egészen a napjainkig. Nem kis intervallumot ölel fel a kutatásom, mind időben, mind a várható információkat tekintve, mellyel kapcsolatban előre is kifejezem hálás köszönetemet a segítségéért.

Az interjúkérdéseket illetően amennyire lehetett próbáltam átfogni a témát és lehetőleg nem egymást átfedő kérdéseket szerkeszteni, amikhez továbbá már felhasználtam a kutatásom során eddig megismert információkat. Külön támaszkodtam az Ön által írt, a Monori Strázsa, 2000. dec. 22-én megjelent, „Még egyszer az emlékműről” c. cikkére.

Kérésem: ha az előbbieken említetthez képest mégis van olyan résztema, vagy fontos információ, amivel kapcsolatban nincs feltett kérdésem, akkor várom a segítő együttműködését!

1. Van-e bármilyen emlék/dokumentum/újságcikk az Emlékmű felavatása előtti eseményekről: az ötlet egy trianoni emlékmű létrehozására, a közadakozás, a készülődés/felkészülés (menete) az Emlékmű megalkotására/felavatására stb.?
2. Egyik fő célom a szakdolgozat szövegében vizuálisan (fotók) szemléltetni az Emlékművet, illetve annak az átváltozásait/átváltoztatásait. Van-e fotódokumentum (a megalkotás, felállítás, felavatás /1935/; az ezt követő események (ünnepségek stb.); az Emlékmű további élete: a Szocialista Alkotmány Emlékműve, az újraavatatás, bármi) az Emlékműről a családi archívumban/a birtokában?

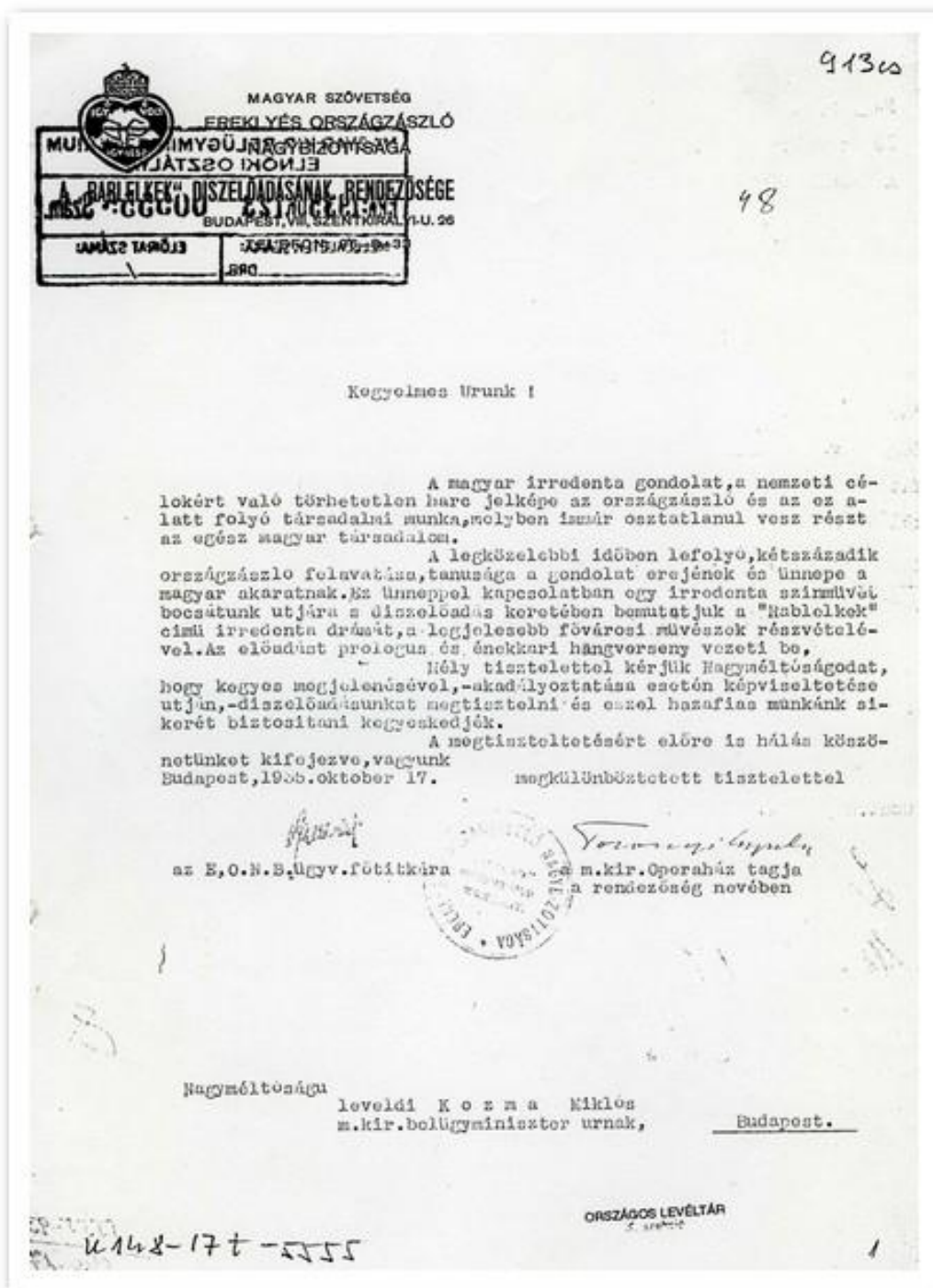
3. Van-e bármilyen dokumentum (megrendelés az Emlékmű megalkotására, az Emlékmű terve/tervrajza, anyagbeszerzéssel kapcsolatos dokumentumok stb. /1935/; illetve ugyancsak dokumentumok a Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakítás és a 2000. évi újraavató esetében is) az Emlékműről a családi archívumban/a birtokában?
4. Helytállóak-e a következők? Az Emlékmű (1935) elemei az akkori „Ipar-udvarban” készültek el, ugyanis ezen a helyen működött az 1906-ban alapított családi vállalkozás műhelye, ahol Édesapja munkálkodott. Ez a terület a mostani Budapest Bank épületénél található.
5. Eddigi kutatásom szerint a monori Országzászlós Trianoni Emlékmű volt 200. az országban a felállítottak közt. Van-e információja ennek a megerősítésére?
6. Az Emlékművet Édesapja, Kampfl József alkotta meg; Ő volt a tervező is? Ide tartozóan még: ismert-e, hogy az Emlékmű mellett szerves egységben – az országzászló mozgalom keretében – felavatott országzászló és a tetején lévő esküre emelt kéz kinek az alkotása volt? Van-e információ, hogy a zászlót kitől kapta Monor (az Emlékmű) az 1935. évi avatáshoz?
7. Tudomásom szerint, az általános szabályok alapján pályázni kellett az Emlékmű elkészítéséért. Van-e információ arról, hogy volt-e más pályázó is? Ha volt, milyen Emlékmű tervvel/tervekkel szemben nyert az Édesapja?
8. Az Emlékmű helyének kiválasztása során, a Hősök Ligete mellett felmerült-e másik helyszín? Ehhez kapcsolódóan: az Emlékmű Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakításakor már Gera- kert volt a neve a helynek, vagy esetleg – mint hallottam ilyet is – Marx tér?
9. Mikor kezdődtek el (1935...?) az Emlékmű felállításának munkálatai?
10. Kik dolgoztak az Emlékmű 1935. évi megvalósításán (munkatársak, alkalmazottak; ki él még közülük, családtagjaik esetleges elérhetősége)?
11. Megvannak-e az Emlékmű eredeti szerszámai, kellékei, amivel készítették?
12. Az 1935. évi felavatás után (1944-ig) Édesapja és a család részt vett-e az Emlékműnél tartott (évenkénti; terület visszacsatolásokkor) ünnepélyeken?
13. Van-e információ a 2. világháború után az Emlékműről eltávolított/levett Emlékmű elemekről (a kereszt, rajta a Nagy Magyarországon lévő Csonka Magyarország térkép; a Szentkorona; a feliratok, a szónoki emelvények), illetve az eredeti zászlóárbocról, hogy mi lett a sorsuk; esetleg létezik-e valamelyik még?
14. Az 1956-os események során történt/történtek-e események az Emlékműnél?

15. Van-e bármilyen információja/fotója az Emlékmű melletti szovjet katonasírokról, illetve azoknak az 1959. évi (?)’60-as évekbeli (?)/1975 évi (?) exhumálásáról/elszállításáról?
16. A kutatásom eddigi vonatkozó ellentmondásos (?) információinak kapcsán: a szovjet katonasírok, illetve azoknak az exhumálása, valamint az Emlékműtől történő elszállítása elképzelhető, hogy több lépcsőben történt? (1959: az Ön általi, fent már említett cikkében; 1960-as évek: a cikkben /Monori Strázsa, 2000. okt. 26. „Egy emlékmű változásai”/amire Ön reagált a cikkével; 1975: Kampfl Jánostól és Csáki Tibor katolikus plébánostól információ)
17. Volt-e avató ünnepély az Emlékmű, Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakításakor, illetve dátum szerint pontosan mikor történt az átadás (avatás)? Továbbá: voltak-e más (évenkénti?) ünnepségek (pl. a Tanácsköztársaság évfordulója) a Szocialista Alkotmány Emlékművéénél?
18. Miként reagált (érzelmileg) Édesapja, hogy élte meg, amikor a hatalom akkori birtokosai pont Öt (és Önt) kérték fel a Trianoni Emlékmű, Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakítására (az emlékmű teljes ideológiai metamorfózisa)?
19. Megvan-e még esetleg a község akkori vezetésének a felkérése, ha az írásban történt meg (szerződés, megbízás az Emlékmű, Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakítására)?
20. Az Ön által készített három (dombormű) tervből, a megvalósított melletti kettő terv, megvan-e még?
21. Mint írja Ön a cikkében: (...) „... Arról nem tudok, hogy a háború után átalakították volna, mint ahogy a cikk állítja.”; illetve: (...) „...ez volt az emlékmű első rendbetétele és átalakítása.” Tehát ezek szerint nem lett az Emlékmű „hivatalosan (sem?) Szovjet Hősi Emlékművé átnevezve/átalakítva (1945 után, valamikor), hanem (legalábbis a volt) nevében maradt Trianoni Emlékmű (csak nem beszéltek erről, ill. nem lehetett róla beszélni), de levertek róla minden, erre utaló jelképet?
22. Miként nézett ki az Emlékmű, Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakítás előtt? Valóban minden nemzeti, irredenta elemet levertek róla? A szószerkezet megvoltak-e még akkor? Igaz-e, hogy szovjet felirat került rá 1945 után két fegyverrel? Ha ez utóbbi igaz, akkor látszódtak-e ezek még az átalakítás előtt, illetve mi lehetett a felirat szövege?

23. Ugyancsak a cikkében említi József, hogy a város vezetői 1993-ban felkérték a Trianoni Emlékmű rekonstrukciójára. Végül miért nem valósult meg Ön által a rekonstrukció? Megvannak-e még a restauráláshoz szükséges (...) „...sok utánjárás után...” beszerzett dokumentumok, elkészített rajzok és árajánlat (a cikkében még azt írja: megvannak)?
24. A rekonstrukcióval/restaurálással kapcsolatban: mi (volt) a (szakmai) véleménye, hogy a város akkori vezetése (1993) a kis- és nagymagyarország ábrázolás nélkül akarta helyreállítani az emlékművet (vagyis: nem az eredeti állapota szerint)?
25. Információim szerint a 2000. évi felújítás során a teljesen eredeti állapot helyreállítására törekedtek. Tudomása/véleménye szerint, miért nem sikerült ezt teljes mértékben megvalósítani?
26. Az Emlékmű, Szocialista Alkotmány Emlékműből trianoni emlékművé történő visszaalakítása során (2000.) eltávolított munkás- és parasztember dombormű (az Ön első köztéri alkotása) és a "...minden hatalom a dolgozó népé" felirat sorsa ismert-e (léteznek-e még valahol)? A 2000. évben írt cikkében erre (dombormű) nemleges válasz található; tudomása szerint előkerült(ek)-e azóta?
27. Ön szerint, az Emlékmű ereklyetartójában megtalálhatók-e még az eredetileg behelyezett maréknyi földek (a vármegyékből; /illetve mohácsi és muhi csaták helyszínéről, stb.?) egy-egy darabka föld); illetve ehhez kapcsolódóan még: az Emlékmű ereklyetartója a Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakítás során kibontásra került-e?
28. Téma volt-e otthon/a családban az Emlékmű, majd a Szocialista Alkotmány Emlékművé történő átalakítás, az Emlékmű élete/sorsa az évtizedek során, illetve általában a trianoni békediktátum és ehhez kapcsolódóan az irredentizmus/revizionizmus?

Köszönöm az interjút és egyben kívánok erőt, egészséget, boldogságot mind a magánéletében, mind a hivatásának gyakorlása során!

5. **számú melléklet:** az EONB és a m. kir. Operaház által közösen írt levél a belügyminiszternek, a kétszázadik országzászló avatásával és a Rablelkek című irredenta dráma díszelőadásával kapcsolatban. Forrás: Nagy Zsolt gyűjteményéből dokumentum; a Magyar Országos Levéltárban végzett kutatómunka alapján.

6. számú melléklet: az EONB levele a belügyminiszternek a kétszázadik országzászló avatással kapcsolatban. Forrás: Nagy Zsolt gyűjteményéből dokumentum; a Magyar Országos Levéltárban végzett kutatómunka alapján.

7. sz. melléklet: a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetsége Monori Csoportja Elnökségének és a Monori Országzászlós Trianoni Emlékmű Bizottságának a Meghívója. Forrás: Monor Városi Helytörténeti Kiállítás, Popper Ernő kiállításának anyagából származó dokumentum (az előoldal és a hátoldal).

HONSZ. ZÁSZLÓSZENTELÉSI ÜNNEPÉLY MONORON, 1935. ÉVI OKTÓBER HÓ 27-ÉN:

9 óra 55 perckor József főherceg tábornagy Úr Ő királyi Fensége kísért gépkocsin Monorra (az Országút és Pesti-ut keresztezéséhez) érkezik, ahol

1. katonai, csendőrs. jelentkezések.
2. Ő kir. Fensége ünnepélyes fogadása.

Ő kir. Fensége kíséretével gépkocsin folytatja útját a református templom közelében levő hősi emlékműhöz.

Ő kir. Fensége elhelyezi koszoruját a hősök emlékművén, itt a Nemzeti Dalárda énekel.

10 órakor Ő kir. Fensége kíséretével a római katolikus templomba vonul, ahol dr. Sandula Imre apátplebános a község nevében üdvözli Ő kir. Fenségét, az ünnepi szentmisét megelőzően történik a zászló felszentelése és megáldása. A szentmise alatt a többi templomokban is megáldják a zászlót.

11 órakor felsorakozás és kivonulás a Hősök Ligetébe.

AZ ÜNNEPÉLY SORRENDJE A HŐSÖK LIGETÉBEN:

1. Himnusz, előadja a Levente zenekar.
2. Varga Károly csoportelnök felkéri Ő kir. Fenséget a zászlószegének elhelyezésére és a trianoni emlékmű felavatására.
3. Ő kir. Fensége elhelyezi a zászlószegét.
4. Híszkegy, előadja az „Iparosok Dalárdája”.
5. Dr. Vitéz Árvátfalvi Nagy István m. kir. kormányfőtanácsos, a HONSZ országos elnökének beszéde.
6. Dr. Máriássy Mihályné zászlóanya felövezi a zászlót:
„Miért zokog a szellő...” Irredenta párvers. Szavalják: Nánási Ferike és Karsai Ferike felső óvodás növendékek.
7. Urmánczy Nándor átadja a trianoni emlékművet a község előljáróságának.
8. A községi előljáróság átveszi az emlékművet.
9. Fővédnökök zászlószeg beverése. (Zászlószeg beverése alatt a két dalárda énekszámai).
10. Szózat, előadja a tűzoltó zenekar.
11. Diszfelvonulás.

Felkéri a csoport elnöksége a társ csoportokat, fiókokat és egyesületeket, hogy az ünnepségen lehetőleg zászlókkal vegyenek részt és az ünnepségen való részvételüket *legkésőbb október hó 22-ig* a csoport elnökségével közölni szíveskedjenek. Ugyanezen időpontig kérjük bejelenteni az ünnepi ebédre való részvételi szándékot is.

1 órakor ünnepi ebéd az Iparosok Székházában. Az ebéd ára személyenként 1 P 50 fillér.

A zászlószegek beverésének folytatása délután 4 órától az Ipartestület Székházában.

Tekintettel Őfensége magas jelenlétére, felkéri a csoport elnöksége a meghívottakat, hogy a Hősök Ligetében tartandó ünnepély alkalmával helyeiket legkésőbb 11-kor elfoglalni szíveskedjenek. Este 8 órai kezdettel az iparos „Székházban” műsorral egybekötött táncmulatság reggelig, belépődíj nincs. Műsor megváltása kötelező.